

DEVRİMCİ İŞÇİ

Sayı 47 / Temmuz 1991 / 2,-DM

Devlet terörü karşısında susulmayacak!

Türkiye'deki faşist rejim kan dökmeye can almaya devam ediyor. Son çıkarılan "terörle mücadele yasası" Devletin kan dökmesini can almasını yasal hale getirdi.

Kitlelerin devlet terörü karşısında can güvenlikleri yok. Savunmasız insanlar evlerinde devlet terörüne kurban ediliyor, demokratik kitle kuruluşları bombalanıyor, kapatılıyor, özgürlük isteyen Kürtler kanla boğulmak isteniyor.

Haklarını arayan işçiler, memurlar, öğrenciler tutuklanıyor, kışınlanıyor. Hedef işçileri, kürtlerin ulusal direnişini ve devrimci demokratik güçleri susturmaktır.

Yazısı 4-5-6. sayfalarda

Kriz partisinde kriz

Devrimci İşçi'nin önceki sayılarında Türkiye'nin Özal eliyle "Yeni Dünya Düzeni"ne entegre edilmişin çeşitli yönlerine değinmiştik. Cumhurbaşkanı Özal, Körfez Krizi ve savaşının yarattığı ortamı değerlendirerek TC'nin geleneksel dış politika anlayışını değiştirmeye yönelmişti. Bunun yanı sıra ise Kürt sorunu ile komünist ve dinci partiler üzerindeki yasaklar hakkında resmi-geleneksel politikayı biraz da olsa yumuşatmayı hedefleyen adımlar atmıştı. **Fakat buna karşılık, muhalif olmayı terör suçu haline getiren yeni bir kanun çıkarmıştı. Böylece istikrarı tehdit etme potansiyeli taşıyan işçi hareketi ile Kürt hareketini ve Devrimci-Demokratik Güçleri etkisizleştirmeyi hedeflemişti.**

Türkiye'yi Filippinler'in devrik diktatörü Marcos'u andıran bir şekilde yöneten Özal'ın dış politik ilişkilerle iç politik süreçleri "Yeni Dünya Düzeni"ne uyacak şekilde değiştirme girişimleri kendi partisi ANAP'ta da somutlanmaktaydı. Özal, Avrupa Topluluğu ile ilişkileri yumuşatmak, ordu ile arasında varolan sorunları aşmak gibi amaçlarla ANAP'daki ve hükümetteki islamcıları geri plana çekmek için bu yılın ilkbaharında çeşitli girişimlerde bulundu. Bu girişimlerin en önemlisi, eşini ANAP İstanbul il başkanlığına seçtirme yönündeki adımlardı. "Laik, modern ve Avrupalı Müslüman" görüntülü Semra Özal'ın ANAP'ın İstanbul il başkanlığına aday oluşunun fanatik müslümanların tepkisine yolaçacağı belliydi. Nitekim, şimdiki kadar Özal'a yakınlığıyla tanınan ve bazılarının bakan olan çeşitli kişiler Semra Özal'ın adaylığına itiraz ettiler. Cumhurbaşkanı Özal, bunları gericilikle suçladı ve birisinin bakanlık görevine son verdi. (Milli Savunma Bakanı Hüsnü Doğan)

Özal, kendi partisinin oy tabanının gün geçtikçe daraldığını görüyordu. Önlem alınmazsa, partinin önümüzdeki seçimlerde 4. parti durumuna düşeceği belliydi. Nitekim son bir yıl içinde yapılan kamuoyu araştırmaları bunu gösteriyordu. Muhalefet partileri, mecliste çoğunluğa sahip olduklarında Özal'ı cumhurbaşkanlığından düşüreceklerini ilan etmişlerdi.

İşte bu şartlarda Özal, hem "Yeni Dünya Düzeni"nin bir gereği olarak hem de kendi tek adam yönetimine sürdürmek için ANAP'ta ve hükümette makyaj tazeleme ihtiyacı duyuyordu.

Semra Özal'ın Nisan ayında şüpheli bir şekilde ANAP İstanbul il başkanlığına seçilmesi, ANAP büyük kongresine katılacak delege birleşiminde "liberallerin" lehine bir değişim yarattı.

Devamı sayfa 2 de

Almanya'da neler oluyor?

*İki Almanya'nın "birleşmesi" üzerinden 1 yıl geçti. Mark ile donanan Federal Almanya ekonomisinin ve siyasi iktidarının eski Demokratik Almanya vatandaşlarına verdiği "refah ve özgürlük" sözü, 1 yıl gibi kısa bir sürede bir aldatmaca olarak belirdi: 1 Haziran'dan itibaren Doğu Almanya'da 450 bin işçi sokağa atılmaya başlandı. CDU/CSU/FDP Hükümeti'nin "vergi-leri yükseltmeyeceğiz" sözü de bir seçim aldatmacasıydı.

*SPD'de parti başkanlığı seçimi yapıldı. SPD'nin başkanlığına getirilen

Bjorn Engholm, partiyi yeni bir rotaya oturtacağım diye sağa kaydırmaya devam ediyor. Yeşiller partisindeki sağ kanat da, ekolojik sosyalistleri dışlayarak, düzen partisi olma isteğine vurgu yaptı.

*Neo-naziler her türlü silahlı yabancılarla saldırmaya devam ederken, hükümet içerisinde kimi bakanlar yerel seçme seçilme hakkı konularında bir tartışma açtılar.

Evet Almanya'da neler oluyor?

Yazısı 3. sayfada

İçindekiler:

"Anti emperyalizm"
Türk şovenizminin kalkanı mı?

Sayfa 8-9 da

Ortak yabancılar politikasına doğru
Avrupa Topluluğu

Sayfa 10-11 de

Laiklik ve tarihçesi

13-14-15. sayfalarda

Ausländerbeirat hakkında bir kaç söz

sayfa 12 de

KRİZ PARTİSİNDE KRİZ

Baştarafı sayfa 1 de

Geçtiğimiz 15-16 Haziran'da yapılan ANAP kongresinde "liberal" Mesut Yılmaz, bu değişikliğin sayesinde ve Özal'ın katkılı (müdahaleleri)yle parti genel başkanlığına seçildi. Seçimi kaybeden Yıldırım Akbulut, başbakanlıkta istifa etti; yerine Mesut Yılmaz başbakanlığı atandı. (TC. tarihinde ilk defa, parti genel başkanlığı değişimi nedeniyle başbakan değişmiş olmaktadır.)

15-16 Haziran'daki ANAP kongresinin oldukça çekişmeli geçtiği ve Mesut Yılmaz'ın Özal'ın ve ailesinin özel çabalarıyla başkanlığı seçildiği bilinir. Daha önceki genel başkan ve başbakan Yıldırım Akbulut, 89 yılı sonunda Özal'ın Cumhurbaşkanı olması üzerine Özal tarafından parti liderliğine ve başbakanlığına getirilmişti. Bir çeşit atamayı yapılan.

Cumhurbaşkanı Özal'ın son kongrede Mesut Yılmaz'dan yana yatması üzerine eski Başbakan Akbulut ve arkadaşları (toplam 90 milletvekili) Özal'a ve yeni yönetime karşı muhalefet grubu oluşturular. Bu grubun ANAP'ı ve hükümeti zorlayacağı anlaşıyor.

1983 yılında tek adam partisi olarak kurulan ve o tarihten bu yana hükümeti oluşturan ANAP, ilk defa ciddi bir kriz için düşmüştü. Aslında ANAP, o sıralardaki konjonktürün bir gereği olarak bir kriz partisi olarak oluşmuştu ve kriz yönetiminin (12 Eylül İktidarının) bir partisi olmuştu. Bu nitelikteki bir partiye ortaya çıkan son parti-İç kriz, ciddi sorunlar doğurmaya aday görünmektedir.

Yeni yönetimin ve hükümetin niteliği üzerine

Yeni ANAP yönetimi ve hükümeti, kamuoyuna sunulduğundan aksine, liberal özelliklere sahip değildir. Yönetimin ve hükümetin omurgasını, eski (80 öncesi) faşist ve dinci partinin kadroları oluşturmaktadır. Özal'ın dışındaki İslamcılar kadar İslamcı olan kişiler yeni yönetimde yer almışlardır. Bunun yanı sıra hem hükümette hem de partide eski sağcı partilere mensup, ya da faşist ve dinci olmayan sağ eğilimleri mensup kişiler de yer almaktadır.

Özal'ın Mesut Yılmaz'ın parti yönetimini ve hükümeti oluştururken bazı konulara dikkat ettikleri anlaşılmaktadır. Bunları kısaca şöyle sıralamak mümkündür:

1) Parti yönetimi ve hükümet, Özal'a sadakatte bağlı olmalı, Cumhurbaşkanının bir iktidar odağı olarak siyasal, ekonomik süreçlere müdahalesine ses çıkarmamalıdır.

2) Parti ve hükümet ABD'nin yanısıra Avrupa'ya da yakın duran bir görüntüye sahip olmalıdır. Körfez Krizi ve Savaş sırasında daha açık görüldüğü gibi, Özal ve hükümet aşırı Amerikancı bir görünüm sergilemiştir.

Bu durum, hem burjuvazide hem de kamuoyunda rahatsızlığa yol açmıştır. Başta Almanya olmak üzere AT'nun diğer ülkeleriyle sık bir ekonomik ilişki içinde olan büyük burjuvazi, hükümetin ve Özal'ın ABD-AT dengelerinde dikkat etmeyişinden rahatsızdır. Kamuoyunda adı Almancıya çıkan, kardeş ve kendisi Alman sarmayesiyle içli-dışlı olan, 1 yıl öncesine kadar Dışişleri Bakanlığı yapan ve o sırada Avrupa ile iyi ilişkiler kuran, Avrupa'yı yönetenlerin takritini ve güvenini kazanan Mesut Yılmaz'ın ANAP liderliğine ve başbakanlığına getirilmesiyle bu rahatsızlık büyük ölçüde ortadan kalktı. Büyük sermaye, yeni durumdan memnuniyetini açık açık dile getirmektedir. Mesut Yılmaz aracılığıyla Avrupa, Türkiye'nin iç siyase-

tinde ve dış politikasında bundan sonra muhtemelen daha etkili olacaktır.

3) Yeni parti yönetimi ve hükümet, Türkiye'nin ekonomik, ideolojik ve politik olarak SSCB içinde yer alan bazı bölgelere açılmasını sağlayacak, böylece Türkiye burjuvazisinin büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunacak özelliklere sahiptir. Türkiye, uluslararası konjonktürü kullanarak, coğrafi olarak olmasa bile etki alanı yaratmak itibarıyla Ortadoğu'da ve özellikle Sovyetler Birliği'nde daha fazla söz sahibi olmak istemektedir. Ortadoğu'da Kürt kartına oynayarak güçlü bir pozisyona sahip olmuştur. SSCB'de ise, Türk ve müslüman cumhuriyetlere yakından ilgilenerek etki alanı yaratmaya çalışmaktadır. Bu yönde başarılı olabilmek sadece ekonomik gelişmişliğe bağlı olmaktadır; ideolojik-kültürel ilişkiyi de zorunlu kılmaktadır. Özal ve burjuvazi, dil, din, tarih ve gelenek benzerliklerini kullanarak Azerbaycan, Kazakistan, Tacikistan gibi Sovyet Cumhuriyetleriyle yakın bir ilişki kurmak istemektedir. Bu cumhuriyetlere yönelik İran'ın aşırı İslama dayalı olarak izlediği etkileme çabalarını Türkiye, Türkçülük ve ilimli müslümanlık motifleriyle boşa çıkarmayı planlamaktadır.

ANAP'ın yeni yönetimiyle hükümetin yeni bileşimi, Özal'ın ve burjuvazinin bu amaçlarını gerçekleştirecek kadrolardan oluşmaktadır.

4) ANAP'ın oy oranındaki düşmeyi engelleyecek, hükümete yeniden itibar kazandıracak, ilyice gerginleşen devlet-toplum ilişkilerini yumuşatacak topluma ekonomik sorunların çözümleneceği inancını verecek bir görüntü yaratılmalıdır. Gerçekten de ANAP, son kongresinden önce toplumun tüm kesimleriyle kavgalet durumdaydı. Yönetim ve hükümet değişikliğinden sonra işçilerle Kürtler'in dışında kalan topluluklar kısmen rahattadılar.

Özal işte böyle bir sonuca ulaşmak için ANAP'ı ve hükümeti vitrin değişikliği yaratma ihtiyacı duydı. Ordunun bile erken seçim istediği bir ortamda Özal, böyle bir manevraya, parti içinde sorunlara yol açacağına bile bile Mesut Yılmaz'a destek vermeye mecburdu.

Yeni hükümetle nereye kadar?

Yukarıda sayılan gelişmelerin sonucunda ANAP'ta yönetim değişmiş, bunu Mesut Yılmaz'ın başbakanlığı izlemiştir. Yeni hükümetin kuruluşu ve görevine başlaması oldukça süratli olmuştur. Kamuoyuna, sanki iktidar bir partiden başka bir partiye geçiyor gibi bir izlenim verilmiştir. Bunlar, ANAP ve Özal'ın güven tazelemek için tercih ettikleri bilinçli manevralardır.

Hem bu manevralar hem de yeni hükümet programındaki bazı vaatler, kamuoyunun Mesut Yılmaz hakkında ilk bakışta olumlu bir kanaate sahip olabileceğini göstermektedir.

Özal'ın dere geçerken at değiştirme eylemi kısa vadede başarılı olmuşa benzemektedir. Fakat, henüz dere geçilmemiş, düzlüğe çıkmamıştır.

Kamuoyunun hükümetle ilgili olumlu beklentilere girmesinin önemli bir sebebi, ekonomik sorunların çözüleceğine ilişkin Mesut Yılmaz ve Ekrem Pakdemirli'nin bazı umutlar vermiş olmalarıdır. Yeni hükümet, toplumun büyük bölümünü rahatsız eden geçim sıkıntısını nisbeten de olsa hafifletmek önlemleri alabileceği izlenimi yaratmıştır. Bir bakıma ANAP, seçimlere doğru, kitleleri biraz da olsa hoşnut edecek uygulamalara yönelmek zorunda.

Ne varki, ekonominin genel durumu, bu konuda hükümetin fazla

bir şansının olmadığını göstermektedir. Şöyleki:

Dış borcu 50 milyar liraya yaklaşan, iç borcu ise 40 trilyon TL olan, milli hasılının büyük bir bölümünü dış borç ödemesine ve ithalata ayıran, üretici sektörleri dış devlet ve ticaret sektörünün teşvik eden bir ekonominin kısa sürede düzlüğe çıkması sözkonusu olamaz.

İkinci olarak, 1980 yılından bu yana izlenen iktisat politikaları sayesinde gelir dağılımında, tarım, ücret ve maaş kategorileri aleyhinde payı artan kat kategorisinin (sermayenin) bu konumundan vazgeçmeyeceği bilinmektedir. 1980 öncesinde (1977 verileri itibarıyla) gelir dağılımında tarımın payı % 29, ücret ve maaşların payı % 37, sermayenin payı % 34 idi. 1988'de ise bu oran şu şekilde gerçekleşti: Tarım % 17, ücret ve maaşlar % 14 sermaye % 59.(1991'de de bu oranların bu şekilde olacağı açıktır.)

Toplumun çalışan kesimlerinin yaratdığı değerlerden aslan payını alan bir burjuvazinin sosyal refah amaçlı önlemlere evet demesi beklenmemelidir. Mesut Yılmaz Hükümeti'nin seçim amaçlı bazı önlemlerine bile sermayenin karşı çıktığı bilinmektedir. ANAP oy oranını yükseltmek için kitleleri geçici de olsa hoşnut edecek düzenlemeler yapmak zorunda. Örneğin, maaş ve ücretleri arttırmak, tarım kesiminin gelirlerini çoğaltmak gibi.

Büyük sermayenin karşı çıkması bir yana, yeni hükümetin orta ve alt sınıflar nisbeten rahattalabilmesi, kaynak bulmasına bağlıdır. Ortada bu amaçla kullanılacak bir kaynak olmadığına göre geriye tek çözüm para basmak kalmaktadır. Fakat para basımı, enflasyonu azdıran bir işlem olduğu için bundan ne memur ne işçi ne de köylünün fazla bir kazancı olmayacaktır.

Bu durum yeni hükümetin de eskilere benzemesine; dolayısıyla, ANAP'daki vitrin değişikliğinin anlamsızlığına işaret etmektedir.

İşçiler göstermelik ücret artışlarına razı olmayacakları için müdâhalelerini çeşitli şekillerde sürdürecektir. İşçilerin taleplerini karşılama söz olan Mesut Yılmaz Hükümeti'nin elinde geriye belki de tek seçenek kalacaktır: Gerginliği trandırmak. Belki de, hükümet, kontrgerilla'ya da yardım ve yönlendirmeye bizzat kendisi girilimi arttıracak, işçilerle aptıktan kavgaaya girişecektir. Bu suretle toplumda yeniden "huzur, güven, istikrar" ihtiyacı yaratacak ve ANAP bu ihtiyacı karşılayacak tek "güvenilir" parti olarak seçimlere gidecektir. ANAP'ın 12 Eylülcü karakterleri buna oldukça müsaittir. Hazır "Anti-Terör Yasası" yürürlüğe girmişken, yeni hükümetin böyle bir politikaya yönelmesi kolay olacaktır.

Yeni hükümet bekleyen açmazlardan birisi de Kürt sorunudur. Mesut Yılmaz giderek kılıflessen Kürt Ulusal Direnişin demokratik cevaplar veremeyeceği için Kürtler'le kavgaaya devam edecektir. Bu durum Kürtçenin serbest bırakılmaya ANAP'a akacağı tahmin edilen Kürt oylarını etkileyecektir.

Aslında Mesut Yılmaz'ın istile de yumuşayacağı tek konu Kürt sorunudur. Çünkü bu sorun esas olarak hükümetin değil devletin asil iktidar organlarının söz sahibi olduğu bir sorundur. Ve devlet, tam da Mesut Yılmaz'ın başbakan olarak atandığı sıralarda Kürtler'e karşı sürdürdüğü Özal Harp'te yeni metodları devreye sokmuştur. Daha doğrusu doğda ve kırsal kesimde uyguladığı metodu şehirden de yürürlüğe koymuştur. Üstelik PKK'lı olmadığı bilinen hedeflere karşı.

Haziran'ın son haftasında Diyarbakır'da değişik yerlerde patlamalar olmuştur. İHD gibi de-

mokratik örgütler, dergi büroları bombalanmıştır. Bombaların Kontr-Gerilla'nın patlattığı açıklar. Devletin PKK'lı olmadığı bilinen hedeflere yönelmesi, Kürdistan'daki kavgaanın gelişmekte olduğunu işaret etmektedir. Kürt bayrağını oluşturan renkleri yan yana taşımanın yasaklanması, Kürtçe kasetlerin toplatılması da bu çerçevede değerlendirilmelidir.

İşte Mesut Yılmaz giderek büyümeye ve gerçekle muhatap kendisi olmayan fakat öyle görünen bir sorunla yüzüzedir. Ve bu sorunu çözecek araçlardan yoksundur. Daha önemlisi, elinde yetki olsa bile, kafa yapısı bu sorunun çözümüne uygun değildir.

Siyasi iktidar, Sosyalist Enternasyonal toplantısına katılmak için İstanbul'a gelen Kürdistan Yurtsever Birliği liderinin PKK ile ilgili garantilerine rağmen Türkiye de Kürt sorununu çözebilecek konumda değildir. TC ile Irak'taki Kürdistan Cephe, PKK'nın dışlanması konusunda anlaşmış olmalıdır ki, Talabani son Türkiye ziyaretilinde Özal ve diğer yetkililerle görüşükten sonra PKK aleyhine açıklamalar yapmıştır.

İç politika düzeminde hükümetin açmazları olarak şekillenen yukarıdaki olgulara dış politikada yeni ortaya çıkan bazı olgular da ekleyince, Mesut Yılmaz'ı zor günlerin beklediği kolayca anlaşılmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde yeni hükümeti bekleyen sorunların başında Kıbrıs konusu gelmektedir. Son dönemde ABD'de, BM'de ve AT'da Kıbrıs sorununun çözümünü yönünde bazı girişimler sözkonusudur. Kıbrıs'ın bir bölümünü kendi vilayeti haline getiren Türkiye üzerinde uluslararası baskılar yoğunlaşmaktadır. Yunanistan'ı yönetenler, yıllardır AT-TC ilişkilerini bu sorunu bir koz olarak kullanagelmektedirler. Ayrıca bu konu, zaman zaman ABD-TC ilişkilerini etkileyen bir faktör haline gelmiştir. Bu sorunun çözümü yönünde henüz taraflar arasında bir uzlaşma sağlanamamıştır. Hafta sorunun ele alınış şekli, görüşmelerin biçimi ve tekniği konusunda bile farklılıklar bulunmaktadır. Özal, son olarak Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs ve Rum kesimlerinin katılacağı bir konferansa sorunun ele alınmasını önerirken Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan, AT ve ABD'nin de katılacağı bir konferans istemiştir. BM Genel Sekreteri, Özal'ın, ABD ve AT ise Rum ve Yunanistan yönetiminin önerisine sıcak bakmaktadır. Son olarak ABD Özal'ın önerisiyle Yunanistan'ın önerisini birleştiren bir formül buldu. Bakalım bu formül tutacak mı?

Özal'ın Kıbrıs sorununun ABD tavsiyeleri gereğince çözümlenmesi yönünde bir eğilime sahip olduğu bilinmektedir. Fakat, ANAP'ın geniş bir kesimi, diğer partiler, kamuoyu, "ulusal dava" olarak gördükleri bu konuda tavize yanaşmamaktadırlar. Sosyal-Demokrat Ecevit ve İnönü bile sağcılardan daha fazla milliyetçi kesilicilerdir bir konudur Kıbrıs sorunu Türkiye'de.

Kıbrıs konusunda ABD Dayatmalarının yeni ANAP hükümetini zorlayacağı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bir seçim hükümeti olarak şekillenen Mesut Yılmaz yönetiminin Kıbrıs konusunda kamuoyunun tepkisini çekecek dolayısıyla oy kaybına yol açacak bir çözüme evet demesi zayıf bir ihtimaldir. (Evet diyebileceği de gözönünde tutulmalıdır.)

Kıbrıs sorunu etrafındaki tartışmalar yeni hükümeti zaman zaman zorlayacağına benzemektedir. ABD Başkanı Bush'ın 20 Temmuz Türkiye ziyaretilinin başlıca konusunun Kıbrıs olacağı anlaşılmaktadır. Hemen ardından Yunanistan'ı ziyaret edecek olan Bush, Kıbrıs sorununun çözmek istemektedir. Bu isteğin bazı emvirkilerle Özal tarafından yerine getirilmesi hükümeti zor durumda bırak-

acaktır. Irak'daki Kürtler'in güvenliğini sağlama bahanesiyle Türkiye'ye 5 bin kişilik bir ABD Çevik Kuveti'nin yerleştirilmesi hazırlanan, hem kamuoyunda hem de siyasi partiler arasında ciddi tepkilere yol açmaktadır. Silopi'ye ve İçitlik'e yerleştirilmesi planlanan bu gücün Ortadoğu'daki krizlere anında müdahale edecek şekilde hazırlanmış olmaktadır. ABD, Ortadoğu'daki askerî üstünlüğünü böylece pekiştirmiş olacaktır.

Özal-Bush işbirliği sonucu kapatılan bu plana Mesut Yılmaz Hükümeti'nin uyaacağı anlaşılmaktadır. Yeni başbakan "çevik kuvvete" Avrupa'lıların da asker vermesini göstermiş görüntüyü kurtarmaya çalışmaktadır. Buna rağmen Yeni hükümetin bu konuda zorlanacağı muhtemeldir. Seçime doğru bu konu, partilerin elinde önemli bir koz olacaktır. Ayrıca, sözkonusu çevik kuvvetin T. Kürdistan'ında anti-emperyalist bilincin ve tutumun yeniden şekillenmesine zemin hazırlayacak oluşu, yeni hükümetin başka bir handikapı olacaktır.

Üçüncü olarak, AT'nun yeni kimlik NATO'nun ise yeni konum arayışları, Türkiye'deki yeni hükümetin uğraşacağı başlıca sorunlardan birisi olacaktır. Mesut Yılmaz başta olmak üzere hükümette yüztü Avrupa'ya dönük çok sayıda bakan yer almakla birlikte, bu durum, TC'nin AT'na üyeliğini kolaylaştırmayacaktır.

Öte yandan NATO'ya verilmiş istenen yeni şekil, Türkiye'yi rahatsız etmektedir. 6-7 Haziran'da Brüksel'de yapılan NATO Dışişleri Bakanlar Toplantısı'nda AT'nun kendine özgü bir güvenlik ve savunma politikasına sahip olabileceğinin kabul edilmiş, henüz Avrupa Topluluğu üyeliği kabul edilmeden Türkiye'yi yalnızlık korkusuna itmiştir. Söz konusu toplantıda Türkiye, ABD ile birlikte NATO'nun sadece Avrupa için değil, üye ülkelerin tamamının savunmasında sorumlu olmasını dayatmışlardır. Bu dayatma etkili olmakla birlikte, AT'nun uzun vadede kendi savunma ve güvenlik örgütünü oluşturma hazırlığı Türkiye'yi kaygılandırmaktadır. Türkiye, bazı Avrupa ülkelerinin oluşturduğu Batı Avrupa Birliği'ne üyeliğimizi savunma yapararak yalnızlaşmanın ve Avrupa'dan kopmanın önüne geçmeye çalışmaktadır.

Büyük burjuvazinin ve Özal'ın ABD ile AT dengelerini sağlamak için izledikleri politikaların (ANAP'ta hükümet değişikliği ve yeni bir hükümet kuruluşu da dahil) ne kadar etkili olacağı henüz belirsizdir.

Sayılan iç ve dış sorunlara, kamuoyundaki erken seçim beklentisi ve talebi eklenince yeni ANAP Hükümetinin önümüzde kısa olacağı süylenebilir. Muhalefet partilerinin, basının, sermayenin etkili bir kesiminin ve hatta ordunun erken seçim istediği bir ortamda Özal ve ANAP'ın seçim için 92 Ekim'e kadar beklentileri zor görünmektedir.

Kriz ürünü olarak doğan ANAP bütün yeniliğine ve yükselen sınıflar dayanmasına rağmen kriz tarafından 4-5 yıl gibi kısa bir zaman diliminde öğütülmüş ve erime noktasına getirilmiştir. Partideki sorunlar ve erimenin önüne geçilemeyeceğini göstermektedir.

ABD başkanı Bush'ın 20 Temmuz'da Türkiye'yi ziyaretilinin Özal'da da ANAP'a da pek fazla bir katkısı olacağına sanılmamalıdır. Zira, ABD kurumları da ANAP'taki erimeyi fark etmiş ve yeni arayışlara yönelmişlerdir. Her ne kadar ABD, Özal'dan desteğini çekmemiş olsa bile ANAP'ın durumu, Amerikan yönetimini yeni seçenekler oluşturmaya ve aramaya sevk etmiştir. Bu bakımdan Bush'ın ziyaretilinin ANAP'ın oylarını arttırmaya fazla katkı sağlamayacaktır.

İmpressum:
V.I.S.d.P., U. Hasselbring
Postfach 91 08 43
D- 3000 Hannover 91

Yazışma adresi:
Devrimci İşçi
c/o. S. Hasselbring
Postfach 26 03
D- 3000 Hannover 1

ÖDEMELER:
Stadtparkasse Hannover
Y. Aydın
Konto Nr.: 253 07 096
BLZ: 250 501 80

Fransa 7,- ff
İsviçre 2,- sfr
Hollanda 2,- 50 hlf
Avusturya 15,- s.
Belçika 50,- bfr

İsveç 10,- skr
Danimarka 10,- dkr
İngiltere 0,80 £
Norveç 8,- nkr
Avusturya 2,50 \$

ALMANYA'DA NELER OLUYOR?

Demokratik Almanya'nın Federal Almanya tarafından ilhak edilmesinin üzerinden daha bir yıl bile geçmemiş olmasına karşın, birleşmenin genel politik yaşam ve ekonomik durum üzerindeki etkileri her alanda görülmüştür.

Birleşme sürecinde ve ardından yapılan genel seçimler öncesinde özellikle Federal Başbakan Helmut Kohl başta olmak üzere koalisyon ortağı partilerin sözcükleri tarafından bol vaatlerle bulunulduğu hatırlanacaktır. **"Birleşme'nin bazı sorunlar yaratabileceği, ama bu sorunların kısa sürede çözümlenebileceği; sosyal yaşamda, iş hayatında ve ücretlerde görülen farklılıkların az bir zaman içerisinde ortadan kaldırılacağı; serbest piyasa ekonomisinin "Doğu eyaletlerine" de refah ve mutlu- luk getireceği; özgürlük ve demokrasi (!) ortamında toplumun tüm nimetlerinden, modern tüketim mallarından herkesin istediği gibi yararlanabileceği, sık sık vurgulanan sözlerdi.** Ve bu sözler, "doğuların" etkilemiş, oylarını koalisyon partilerine vermelerini sağlayabilmişti. Batı'da yaşayanlara ise, birleşmenin bazı maddi zorluklar yaratacağı açıklanırken, Başbakan Kohl ve Maliye Bakanı waigel tarafından vergilerin artırılmayacağına dair defalarca söz verilmişti.

Çok kısa bir zamanda, verilen tüm sözlerin seçim aldatmacası oldukları gerçeği açığa çıktı. Seçimlerden hemen sonra, Maliye Bakanı waigel bazı vergilerin artırılacağını açıkladı. Birleşmenin düşünlenden ve hesabedilenden çok daha ağır bir mali yük getirdiği gerçeğe olarak gösteriliyordu.

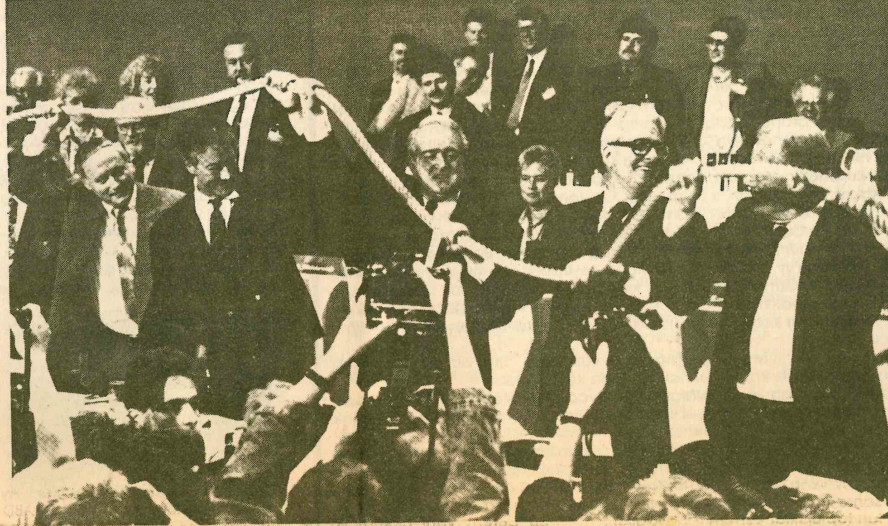
Bu açıklama, muhalefetin (özellikle de SPD'nin) işine yaradı. Başbakan Kohl ve Maliye Bakanı waigel'i yalancılıkla suçlayan sosyal demokratlar, bunun meyvelerini toplamakta da gecikmediler. Hessen, Ren-Falz eyaletlerinde ve Hamburg'da yapılan parlamento ve senato seçimlerinde SPD en büyük parti konumuna geldi ve böylece de Federal Senato'da (Bundesrat) çoğunluğu eline geçirdi. (Bilindiği gibi Federal Almanya'da ikilil bir sistem var: Genel seçimler sonrası oluşan Bundestag ve Eyalet temsilcilerinden oluşan Bundesrat. Bir yasanın yürürlüğe girmesi için önce Bundestag, sonra da Bundesrat tarafından onaylanması gerekiyor. Bu nedenle, Bundesrat'ta çoğunluğu muhalefet partilerinde olması etkili olabiliyor.)

Aynı zamanda, koalisyon ortakları arasında da sorunlar açığa çıktı. Genel seçimler öncesinde de var olan, ama üzeri kapatılmaya çalışılan farklı düşünceler, koalisyonu dağılma noktasına kadar getirdi. CSU, hükümet içerisindeki etkinliğinin azaldığını, kardeş partileri CDU'nun koalisyon ortağı FDP'ye her konuda taviz verdiğini ileri sürerek ekonomik politikaların belirlenmesinde daha fazla söz sahibi olmayı istiyor, iş politikada da kendi istemleri doğrultusunda değişiklikler yapılmasını talep ediyordu. Vergilendirme konusunda da FDP'den ayrı düşüncede olduğunu açıklayan CSU başkanı, Federal Maliye Bakanı waigel, gerekirse koalisyonun ayrılacağını, Bavarya Eyaleti'nin dışına çıkararak Almanya'nın tümünde örgütleneceklerini açıklıyordu. (CDU'nun kardeş partisi olan CSU, sadece Bavarya'da örgütlü ve orada seçime katılıyor. CDU ise Bavarya'da yok)

Başbakan Kohl ve CDU ileri gelenleri ile yapılan toplantılar sonucunda bu koalisyon krizi şimdilik atlattığı görünüyordu. Ama, sorunların bir biçimiyle sürdüğü ve günün birinde yeniden açığa çıkarak koalisyonun dağılmasına neden olabileceği bir gerçeklik.

Körfez Savaşı'nın sonuçları ve Kuveyt'e savaşta asker gönderen ülkeler (başta ABD olmak üzere) yeniden inşa için öncelik tanınması

olması -ki bu milyarlarca dolar kar anlamına geliyor- Federal Hükümet ve partileri bir tartışmanın içerisine soktu. Anayasa'ya göre Almanya, hiçbir gerekçeyle NATO ülkesi dışına asker göndermiyor. Kuveyt örneğinde olduğu gibi, savaş sonrası durumdan politik ve ekonomik olarak daha kazançlı çıkabilme isteği, Anayasa'da gerekli değişikliğin yapılması ve "dost" ülkelere ihtiyaç duyulduğunda asker gönderilmesinin mümkün kılınması tartışmalarını başlattı. Ve bu düşünceleri savunular hiç de az değil. Önümüzdeki süreçte Anayasa'da değişiklik yapılarak bu olanağın sağlanması oldukça kesin görülmüştür.

"Hepimiz aynı ipi çekiyoruz" Acaba kimin?

Kamuyu araştırılmalarına göre bugün sosyal demokratlar birinci parti durumunda. Yarın seçimler yapılsa, SPD iktidar olabilecek. Ve parti de, her şeyiyle buna hazırlanıyor. Şilsvig Holştayn Eyaleti Başbakanı olan Bjorn Engholm'un parti başkanlığına seçilmesi, partinin çizgisinde de önemli değişikliklerin ipuçlarını verdi. Engholm, yaptığı açıklamalarda partinin daha "liberal" bir çizgiye olacağını vurgulayarak sağa kayışın müjdeliyici oldu.

Yapılan SPD parti kongresi de, iktidar olacak partinin program vb. tartışmalarını yerine Birleşmiş Milletler Barış Gücü'ne katılım ve Hükümet merkezlinin neresi olacağı gibi konulara ağırlık verdi. Ve kongrede, Anayasa'da gerekli değişikliği yaparak, BM-Barış Gücü'ne asker gönderilmesinin mümkün kılınması kararı alındı.

Bir kaç gün sonra bir açıklama yapan Engholm, BM-Barış Gücü'ne asker gönderilmesinin bir hükümet kararıyla mümkün olabileceğini, bunun için Anayasa değişikliğine gerek olmadığını açıkladıkça hem kongre kararına karşı bir tavır içerisine girdi, hem de politik çizgisini belirledi oldu. (Partinin yıllarca genel başkanlığını yapan, simdi de onun başkanı olan Will Brand, aynı zamanda Sosyalist Enternasyonal'in de başkanı. Sosyalizm ve gerçek sosyalistler açısından düşünülmesi gereken ne acı bir durum değil mi?)

Geçtiğimiz dönemde önemli bir değişiklik de Yeşiller içerisinde yaşandı. "Batılı" Yeşiller, genel seçimlerde yaşanan başarısızlığın ardından önemli bir tartışma sürecine girdiler. Birçoğuna göre yeniliğin nedeni, parti içerisindeki görüş ayrılıklarındı ve "sol kanat"ın politikalarıydı. Yapılan kongrede oldukça sert tartışmalar çıktı ve çoğunluğu anti-sosyalist, sağ "gerçekçi" kanadı desteklemesi üzere Ekolojik-Sosyalistler partiden ayrıldılar. Böylece Yeşiller içerisinde de sağ kanat hakim duruma geldi. Yapılanması ve parti içi işleyiş, organların diğer düzen partilerine benzetmeye çalışılan Yeşiller, şimdiden gelecek se-

çimler sonrası SPD ile koalisyon oluşturarak hükümete katılımın yollarını aramaya başladı bile.

VE DOĞU EYALETLERİ

Bu gelişmeler olurken, özellikle Doğu Eyaletleri'nde yaşananlar ve kitlelerin durumu oldukça vahim boyutlara ulaştı. Birleşmeden çok şey bekleyen milyonlar, **"serbest pazar ekonomisi"**ni her şeyiyle karşılamak zorunda kaldılar. Önce, yüzbinlerce insan işsiz kaldı. (Haziran ayında, iş dairelerine kayıtlı işsizlerin sayısı 900 bin civarında) Yine yüzbinlerce emekçi, "kısa süreli çalışma" denilen, ama aslında çalışmadan (çünkü çalışacakları bir işyeri

Alman Sendikalar Birliği (DGB), kitlelerdeki bu tepkiyi örgütlemek ve bu durumdan sosyal demokratların kazançlı çıkması için çaba harcıyor. Ancak, işsizliği sona erdirmesi için onun da yapabileceği fazla bir şey yok. Bu durum, çok daha tehlikeli gelişmeleri beraberinde getiriyor: Doğu'da neo-nazi hareketi giderek güçleniyor, yabancı düşmanlığı, şiddet eylemleri ve saldırılarla yükseliyor. Başta Dresden olmak üzere, büyük şehirler neo-nazilerin üslurunda. Yaşları 15 ila 30 arasındaki gençlerden oluşan (çoğunluğu işsiz) neo-naziler, tüm olumsuzlukları sorumlusu olarak görülen yabancıları karşı her türlü silahın kullanıldığı saldırılar düzenliyorlar.

Geçtiğimiz haftalarda bizleri, tüm Alman olmayanları yakından ilgilendiren iki gelişme daha oldu: Federal Hükümet'in yabancılara politikasıyla görevlendirmiş olduğu Li-selotte Funcke istifa ettiğini açıkladı. Bu güne kadar, yabancılara haklarını en olumlu biçimde savunan, katı yasal uygulamalara karşı çıkan Funcke, istifa gerekçesi olarak başta Başbakan Kohl olmak üzere Hükümet yetkililerinin yabancılara konusundaki katı ve olumsuz tavırlarını gösterdi. Yine, kendisi tarafından yapılan önerilerin dikkate alınmaması, yabancılara konusundaki politikaların gerçekleştirilmemesi ve düzenlenmesinde hiçbir çabanın bulunmaması Funcke'nin istifa gerekçeleri arasında idi.

Funcke'nin istifasının hemen ardından (18 Haziran) FDP'li Adalet Bakanı Klinke'nin bir açıklaması, yeni tartışmalara neden oldu. Klinke, yabancılara uyumlu yaşayabilmeleri ve yabancı düşmanlığının kaldırılması için, yerel yönetim organlarında söz sahibi olmaları gerektiğini; bu nedenle de yerel seçimlere katılma hakkına sahip olabilmeleri için gerekli Anayasa değişikliğinin yapılmasını istedi.

Bu, özellikle Hükümet içerisinde tartışmalara ve tepkilere yolaçtı. Yıllardır, talebimiz olan seçme seçilme hakkı konusunda ilk adım olan yerel seçimlere katılım hakkının hükümet içerisinde en yetkili bakanlardan biri tarafından dile getirilmesi önemli bir gelişmedir. Konu tartışmaya başlandığında bizlere **düşün görev bu tartışmaların yaygınlaştırılmak, özellikle ilerici-devrimci-insan hakları kuruluşları ve örgütleri ile yoğun bir kampanya sürecine girmek, kamuyu oluşturarak hükümet partilerine bu konuda baskı yapmak olmalıdır.**

Yabancılara daha fazla hak elde etmesine fazla karşı çıkan politikacıların biri olan CSU Başkanı waigel'in bir talebi çok ilginç: waigel, Polonya'da yaşayan Almanlar'a azınlık haklarının tanınmasını ve onlara çifte vatandaşlık verilmesini istiyor. Bu talep, çifte standart anlayış değil mi? Polonya'da yaşayan Almanlar'a bu haklar tanınmaz, Almanya'da yaşayan yabancılara tanınmaz... Bu konuda tartışmalarda işlenmelidir.

Evet, işte tüm bu gelişmelerin yaşandığı süreçte, bilimsel olarak kamuyu bambaşka bir konuda meşgul edildi: Birleşik Almanya'nın Başkenti ve Hükümet Merkezi Bonn mu olsun, Berlin mi?

Bu sürecin en önemli konusu haline getirildi. **Giderek artan işsizlik, neo-nazi saldırılar, vergilerin artırılması, ekonomik zorluklar vb. unutturuldu.** Sonunda da, Federal Meclis'e oylama yapıldı ve Başkent'in Berlin olması, hükümetin oraya taşınması az bir farkla (15 oy) kabul edildi.

Evet en geç 10 yıl içerisinde Hükümet ve parlamento Berlin'e taşınacak. Bu ise bütçeye yaklaşık 90 milyar Mark ek yük getirecek. Maliye Bakanı waigel, taşınma masraflarının karşılanması için vergilerdenmeye gerek olmadığını açıkladı. Ama, hemen ardından seçim öncesi "vergi yalvarı"nı hatırlamış olacak ki, açıklamasını değiştirdi ve vergi artışı olabileceğini söyledi. 1993'ten itibaren katılma değer vergisinde (Mehrwertsteuer) en az %1 artış olacağı kesin. Ayrıca, SED döneminde kalan 380 milyar Mark borcun ödenmesine de 1993'te başlanacak.

Bakalım giderek artan işsizlik, yükselen dış borçlanma, artan vergiler, gelişen faşist hareketler; yükselen konut sorunu; subvansiyonların azaltılması; sosyal - hakların kısıtlanması önmündeki süreçte toplumu ve Almanlar'la yabancılara arasındaki ilişkileri nasıl etkileyecek? Bilinen şey, etkilenimin olumsuz olacağı.

Oturup beklemek yerine güçlü Demokratik Birlikler yaratılması en acil görev olarak karşımızda. Treni kaçırmadan adım atmak zorundayız.

(Geçtiğimiz aylarda Mozambik'te bir genç, bu saldırılar sonucu öldü.)

Dresden'de neo-nazi şeflerinden Rainer Sonntag, kadın tüccarlarıyla yapılan kavga'dan sonra öldürüldü, naziler, şehirde günlerce terör estirdiler. Binlerce nazinin katıldığı cenaze töreni, bir boy gösterisi idi ve **"Nefret, intikam, Almanya Almanlarındır-Yabancılar defolun!"** çığlıklarıyla geçti. Tüm gelişmelerde polis in müdahale etmemesi, polis teşkilatı içerisinde bir çok Nazi yanlısının olmasının da kaynaklanıyor. Yapılan araştırmalara göre, örneğin Dresden polislerinin birçoğu nazilerden yana ve birçoğu da onlara sempati duyuyor.

Yetkililer ise, polis in yeterli olmadığını, neo-nazilere karşı özel bir polis örgütlenmesinin gerekli olduğunu savunuyorlar.

Doğu'da işsizliğin bu denli yükselmesinin nedenleri üzerinde durmak yarar var. SED döneminde, fabrikalar ve sanayi kuruluşları Devlet yönetimindeydi. Birlik sonrasında da işyerlerinin yönetimi, denetimini ve giderek özelleştirilmesinin gerçekleştirilmesi, hükümet tarafından oluşturulan bir kurumla verilmiş. Treuhand (Yediemin) adı verilen bu kurum, modernleştirilmesi ve onarımı rentable olmayan birçok işyerinin kapatılmasına karar verdi. Batılı kapitalistlere de yatırım için elverişli gelmeyen bir çok işyerinin satılması mümkün olmayınca, bunların da üretime son vermeleri kararlaştırıldı. Üretilen birçok malın batı standartlarına uygun olmayışı; ücretlerde meydana gelen artışlar nedeniyle, düşük kalitedeki malların fiyatlarında meydana gelen yükselmenin rekabet olanaklarını ortadan kaldırması üretimin düşmesini, işsizliğin yükselmesini beraberinde getirdi.

Bu olumsuz gelişmelerin nedeni olarak Treuhand kurumunun yanlış uygulamaları gösteriliyordu. Bu kuruma karşı tepkiler giderek artıyordu. Öyle ki, kurumun başkanı ve arsa sahipleriyle görevli bir yetkilisi suikast sonucu öldürüldü.

TÜRKİYE 91: YASALLAŞAN DEVLET TERÖRÜ GÖLGESİNDE DEMOKRASİ

Terörle Mücadele Yasası devlet terörünün yasallaştırılmasıdır.

İlericiler, devrimciler bu ülkede her zaman haksızlığa ve saldırıya uğradılar. En çok da 12 Eylül'den sonra uğradılar. Serbestçe düşünme, düşüncelerini yayma, bu düşünceler doğrultusunda örgütlenme-hakları hiç bir zaman tanınmadı. Bu en doğal hakları istemek, bu haklar için mücadele etmek suç sayıldı, ceza konusu yapıldı. Emperyalist güçlere karşı ülkesini savunması, işçinin köylünün yanında yer alması saldırı nedeni oldu. Egemen çevreler mevcut düzeni savunan "solculuk" islediler, ancak o türden solculuğa izin verdiler. İstedikleri sınırlar içinde kalmayanları, üzerlerine saldıkları faşist güçlere direnenleri terörist ilan ettiler. Ellerinde tutukları ileletişim organları ile devrimcileri işlerine geldiği gibi suçladılar, mahkum ettiler. Gerçek durumu tersine çevirerek komuoyunu etkilemeye çalıştılar. Her türlü propaganda imkanına sahip olan egemen güçlerin bu çabalarında bütünüyle başarısız oldukları da söylenemez. Çünkü bu propagandadan bazı demokratlar bile etkilenerek devrimcileri "terörist" olarak nitelendirebilmektedir. Oysa bu kavram son derece izafi ve genellikle yanlış kullanılan bir kavramdır. Koşullara, kullanılan amacına ve zamana göre değişebilir, anlam kaymalarına uğratılabilir, çarpıtılabilir. Bu kavrama haksız ve saldırgan olanlar insanları yanılmak için sık sık başvururlar. İkinci Paylaşım Savaşı sırasında Fransa'yı işgal eden Naziler Fransız direnişçileri için terörist diyorlardı. Daha yakın bir zamana gelecekte olursak; Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ırkçı yöneticileri direnişçi siyahılar için de aynı kavramı kullandılar. İsrail'in yöneticileri de Filistinliler'i hala terörist olarak değerlendirirler. Bizde ise, Anayasa'yı ortadan kaldıran 12 Eylül cuntacıları Anayasa'yı ortadan kaldırmaya teşebbüs etmekle itham ettikleri devrimcilere terörist yakıştırmalarında bulundular. Günümüzde ise bu kavram yasa adı olacak kadar günlük hayatımıza girmiş bulunmaktadır. Söz konusu yasa, hiç bir ciddi tepki ile karşılaşmadan 12 Nisan 1991'de yürürlüğe sokuldu. Ne muhalefet çevrelerinden, ne kamuoyu üzerinde etkin olan aydınlardan ve ne de diğer demokratik güçlerden esaslı bir karşı çıkış almadı.

Gazeteye, dergiyeye yazı yazarken, kitap yazarken, TV'ye program yaparken artık bu yasa ile karşı karşıyasınız. Avukatlarınız yazdığınız yazıları daha sıkı kontrol etmek zorunda kalacaksınız.

İktidar istediği herkesi, bir neden bulup, bu yasa ile yargılayabilir, kolayca tutuklayabilir. O insanın solcu olması da şart değil. Yeni yasaya göre insanlar kolaylıkla terörist ilan edilebilirler. Amacım kimseyi korkutmak değil, zaten bunları ve hafta daha fazlasını ünlü hukukçularımız söylüyor.

Bugün dünyamızda bir güç bütün yeryüzüne egemen olmak istiyor. Bu gücün işbirlikçisi, gönüllü bağımlılığı benimsemiş olan ülke yöneticileri de kendi ülkelerinde mutlak egemenlik kurmak istiyorlar. Dünya egemen olmak isteyen gücün ABD olduğu açıktır. Amerikan yönetimi bu eğilimi "Yeni Dünya Düzeni" kavramı ile ifade etmektedir. BM. gibi bazı uluslararası kuruluşları da gelişmiş bazı ülkeler üzerinde ve geri bırakılmış ülkelerin tamamına yakınında etkinliği artıran ABD, egemenliğini içeriklerini boşalttığı "demokrasi", "yumuşama" ve hafta "insan hakları" gibi kavramların gölgesinde kurmaya çalışmaktadır.

ABD'nin hegemonya isteğine "Stratejik İşbirliği Antlaşması" gibi oldukça "cesur" bir adımla cevap veren Ülkemiz yöneticileri "Yeni Dünya Düzeni" ne ülkenin boynunu gönüllü olarak uzatmaktadır. Amerika'nın Sançapanço'luğuna talip olan iktidar ülke içinde bu role uygun düzenlemeler getirmektedir. Önce, çok büyük bir demokrasi ve barış atılımı yapıyoruz iddiaları ile ortaya çıktılar. TCK'nunda yer alan ünlü 141 ve 142. maddeleri kaldıracaklarını ve hapisaneleri boşaltacaklarını ilan ettiler. Hem düşünceye özgürlük hem de hapsedik herkese özgürlük getireceklerini açıkladılar. Özellikle de siyasi mahkum ve tutukluların serbest bırakacaklarını belirttiler. Taa Amerikalılardan (asıl "anavatan"ları demek belki daha doğru) yapılan bu açıklamalar ile herkese bol bol umut dağıtılar. Ve bütün dünyaya Türkiye'nin demokratikleşme yolunda ciddi adımlar atmakta olduğu mesajını verdiler. Çıkarıldıkları Terörle Mücadele Yasası ile bu vaatlerini gerçekleştirdiler mi?

Tabii ki hayır! 141 ve 142. maddelerin koyduğu yasaklamaları da aşarak kendilerine karşı olan herkesi terörist haline sokup ağır cezalarla çarptırabilecekleri düzenlemelere gittiler. 12 Nisan 1991'den önceki terörist kavramı ile bu tarihten sonraki terörist kavramı arasındaki önemli bir anlam ve kapsam farkı yaratılarak, gerekli görüldükleri zaman kendileri dışındaki herkesi bu kavramın kapsamı içine sokabilecekleri bir oynak zemin oluşturular. Dün sadece devrimcileri karalamak için bu kavramı kullanyordılar ama artık bu kavramlardan nasibini alanların sayısında ve çeşitliliğinde büyük bir artış olacak.

Bu arada herkesi serbest bırakacaklarını dair verdikleri sözü de tutmadılar. 12 Eylül yargılamalarının suçlular ile solcular arasında yarattığı çifte ölçülü yaklaşım söz konusu yasa ile daha da ağırlaştırılarak sürdürüldü. Bu yasa ile gazetecilerin, yazarların, profesörlerin, savcılarını, emniyet müdürünün, milletvekilinin ve her biri 5-10 kişinin katli olan faşistler serbest bırakılınca hiç adam öldürmemiş olan devrimciler içeride bırakıldılar. Burada önemli olan, Maraş'ta, Çorum'da, Piyançotepe'de katliama karşın faşistlerin serbest bırakılmasından çok bu yasanın sahiplerinin zihniyetidir. Sağcı on kişi de öldürmüş olsa serbest bırakacakların ama solcu bir banka soyumsu olsa bile bırakmayacakları. Bu zihniyetin kökeninde solcu düşmanlığı yatmaktadır. Bu yasa ile ayrımcılık, kontrogerilla mantığının yeni bir örneğinden başka nedir? 12 Eylül döneminde bu mantık nedeniyle solcular TCK'nın devlete karşı suç işleyenleri kapsayan maddelerine göre cezalandırılınca suçlular ise adı suçlu muamelesine tabi tutuldu. Kitabına uyduramadıkları için Maraş Katliamı'nda yer alanları da devlete karşı suç işleyenleri konu edinen TCK'nın 149. maddesine göre cezalandırılmışlardır. Terörle Mücadele Yasası ile onları da şartlı salıverilmenin kapsamı içine alarak serbest bıraktılar. Adalet Bakanı'nın "bu bir siyasi tercih meselesidir." diye izah ettiği mantığın temelinde sol düşmanlığı ve soldan intikam alma anlayışı yatmaktadır. Terörle Mücadele Yasası kontrogerilla zihniyetinin yasallaştırılmış biçimidir. Bu yasadaki sağ-sol ayrımı da aynı anlayışın açık ve somut bir göstergesidir.

Burada bir sorundan sözlemeden edemeyeceğiz. Son bir kaç yıldır kapitalizm yanlıları, her fırsatta marksizmin öldüğünü büyük bir sevinçle ilan edip dururlar. Aynı koroyu katılmaktan geri kalmayan bizim serbestiyecilerimiz, acaba neden hapisanelerdeki 2-3 bin marksistin dışarıya çıkmasından bu kadar korkuyorlar? Yoksa söylediklerine inanmıyorlar mı? Belki de öve öve yere göğe şıdıramadıkları "serbest piyasa" sisteminin sağlamlığına güveniyorlar.

Sömürü devam ettiği sürece egemen sınıflardaki ilerici-devrimci düşmanlığı ve egemenlerin dış güçlere bağımlılığı devam edecektir. İçinde bulundukları bu durum da onların gittikçe daha fazla halktan ve ülke gerçeklerinden kopmalarını hızlandıracaktır. Bu kopuş hızlandıkça iktidarda kalabilmek daha çok baskı ve teröre sığınmaktan başka çaraları de yoktur. Çıkarıldıkları Terörle Mücadele Yasası ile yaratacakları devlet terörü sayesinde bir süre daha ayakta kalmaya çalışmaktadır. Gerçek teröre başvurmalarına rağmen onları ne çok umut bağladıkları "büyük birader"leri, ne de baskı ve terörleri kurtarmayacaktır. Bugüne kadar hangi yöneticileri yıllardır kurtarabildikleri bunları kurtarabilsin!

Yetmişli yıllarda ABD kaynaklı devlet terörü ve sivil faşist terör ile devrimcileri ve halk güçlerini susturamamışlardı, 12 Eylül faşist döneminde ise yoğun işkenceler ve bastırma yöntemleriyle devrimcileri ve halk güçlerini etkisizleştirdiler. Şimdi ise iktidar, canlamaya başlayan halk muhalefeti için 12 Eylül'ün sessiz ve kasvetli ortamını yeniden yaratmak istemektedir. Güçlendirilecek devlet terörü ile ülkenin kayıtsız şartsız hakimi olmak istemektedirler. Böylece ülkeye istedikleri deli gömleğini giydirebileceklerini sanmaktadır.

Bu politikaları devrimcilerin karşı çıkacakları açıktır. Devrimcileri içeride bırakarak gerici politikalarına karşı çıkacak herkese göz dağı vermektedirler.

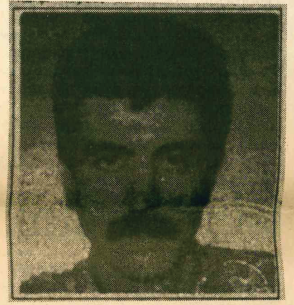
Bütün demokratların, ilericilerin ülkenin daha fazla bağımlı hale getirilmesine ve devlet terörüne karşı mücadele etmek gerektiğini inanıyor. Susmak çözüm değildir. Herkes elinden geldiği kadanyla baskılara ve haksızlıklara karşı çıkmalıdır. Terörle Mücadele Yasası ile getirilen baskı, terör, haksızlık ve ayrımcılığa son verilmesi ülkemizin ve halkımızın yararına olacaktır.

Dünya ve Türkiye kamuoyu, Saddam Diktatörlüğü'nden kaçan Kürdiler Türkiye-Irak sınırda yaşadıkları dramla ilgilendirken Özal yönetimi devlet terörüne yeni yasal dayanaklar kazandırmak için uğraşmaktadır. "Demokratikleşiyoruz; düşünce ve örgütlenme özgürlükleri üzerindeki yasakları kaldırıyoruz." şeklindeki propagandaların eşliğinde yeni çıkarılan bir kanun, TC yönetiminin devlet terörünü yasallaştırma girişimlerinin son bir örneğini oluşturmaktadır. Söz konusu kanun 12 Nisan 1991'de çıkarılmıştır. 3173 sayılı "Terörle Mücadele Kanunu" adıyla yürürlüğe konulan bu kanun çeşitli yönleriyle incelendiğinde görülecektirki, Özal ve ANAP yönetimi, Avrupa'nın sandığının aksine Türkiye'yi demokratikleştirmektedir. TC'ni yönetenlerin yapıpıkları tek şey, Türkiye'yi demokratikleştirecek düşünce ve

göşik yönleri öne çıkarılarak tekrarlanıyordu. Gazeteler ve kamuoyu, büyük ölçüde tasarrın afa ilgili yönleri üzerinde duruyorlardı. Fakat ortada, üzerinde görüş açıklanarak tartışılacak bir tasarı yoktu. Hükümet, konuya ilişkin düşüncelerini resmen ve bir yasa taslağı şeklinde açıklamamış. Basın, muhalefet partileri, diğer kuruluşlar içeriği belirle bir taslak üzerinde ancak tartışıyorlar ve tahmine dayalı yorumlar yapıyorlardı.

Bu belirsizlik ortamı 1 hafta sürdükten sonra, Adalet Bakanlığı 10 Nisan günü tasarrını açıkladı. Tasarı üzerinde hükümetin görüş belirlemesine fırsat bırakılmadan meclis erfesi gün tasarrı görüşmeye başladı. Ve 24 saat içinde tasarı kanunlaştı.

Özete bu kanun, MGK'nın direktifi gereğince hazırlandı ve kamuoyunda tartışılmadan yasalastığı için, en başta hukuk tekniği ve yasa yapma gelenekleri açlarını-

politikaları savunan güçleri terörize ederek hareketsiz bırakmaktır.

Bu yargıyı, son çıkarılan "Terörle Mücadele Kanunu"nu çeşitli yönleriyle inceleyerek kanıtlamak mümkündür.

3173 SAYILI KANUN NASIL HAZIRLANDI?

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), hükümetin isteği üzerine 11 Nisan'da geceli-cündüzlü çalışarak "Terörle Mücadele Kanunu"nu kabul etti. Cumhurbaşkanı Özal, kanunu aynı hızla onaylayarak 13 Nisan'da yürürlüğe koydu.

Bu kanunun hazırlanış şekli oldukça ilginç. 5 Nisan'da toplanan MGK Hükümeti, terörle mücadele konusunda bir kanun hazırlaması tavsiyesinde bulundu. İçinde ordu komutanlarının, MİT yetkililerinin yanı sıra cumhurbaşkanı ile Başbakan ve bazı bakanların bulunduğu MGK'nın söz konusu davranışını aslında tavsiye değil direktif olarak tarif etmek gerekliydi. Çünkü, Türkiye'nin iç ve dış politikalarıyla, toplumsal ve ekonomik düzeniyle ve diğer sorunlarıyla ilgili kararlar önce bu kurulda alınmakta, sonra meclise gönderilmektedir. Meclis, MGK'dan gelen önerileri neredeyse onaylama ve yasa haline getirme durumundadır.

Türkiye'deki rejimin işleyişine ilişkin yukarıda işaret ettiğimiz noktaları Anayasa'da yeraldığını, başta hükümet olmak üzere diğer devlet kurumlarının ve partilerin bu tür bir işleyişe karşı çıkmadığını hatırlatalım. Böyle bir durumun demokratik devlet düzeniyle bağdaşmadığı açıktır.

6 Nisan tarihli gazeteler, hükümetin bir af yasası üzerinde çalıştığını, bu arada terörle mücadele konusunda yeni bazı düzenlemeler yapıldığı haberini veriyordu. Aynı haber, daha sonraki günlerde de-

dan anti-demokratiktir. Daha önemlisi ise, içeriği mantığı ve yürütülüş biçimi itibarıyla bu yasa, faşist, baskıcı ve otoriter düzenlerde ancak varolabilecek özelliklere sahiptir.

YASADA NELER VAR?

"Terörle Mücadele Kanunu" - toplam 5 bölümden oluşuyor. İlk bölüm terör, terör suçları, terör suçlarının yargılanma şekli, devlet görevlilerinin durumu vb. konuları kapsıyor. 5. bölüm ise 8 Nisan 1991'e kadar işlenmiş suçlarla ilgili ceza erfelemelerini konu alıyor. Şimdi sırasıyla bunlar üzerinde kısaca duralım.

Yasa terörün tanımını şöyle yapıyor:

"Madde 1: Terör; baskı, cebir ve siddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyse, - Anayasa'da belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik ve ekonomik düzenini değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletini ve cumhuriyetini varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yoketmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığını bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilebilecek hertürlü eylemlerdir.

Bu kanunda yazılı olan örgüt, iki veya daha fazla kişiden oluşur, amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelmiş sayılır. Örgüt terimi, Türk Ceza Kanunu ile ceza hükümlerini içeren özel kanunlarla geçen teşekkül, cemiyet, silahlı cemiyet, çete veya silahlı çeteyi de kapsar."

"Terör suçlusu" başlığını taşıyan kanunun 2. maddesi ise şöyle:

22.5.1991

Mehmet Ali Yılmaz
Devrimci Yol Davası Sanıklarından

mek ve toplumsal barışı sağlamak amaçlı savunmuştur.

Cezaların ertelenmesinin, özellikle 12 Eylül yargılamalarında doğan hataların bir sonucu olarak cezaevinde bulunan insanların uğradığı haksızlıkların giderilmesi esas alınmak gerekirken, böyle bir haksızlığa en geniş ölçüde uğrayan insanların erteleme dışı bırakılması, yeni sorunlar yaratacaktır.

Yasa tasarısında sağ ve sol hükümler arasında ayırım yapıldığı düşünce-sindedir. Sıkıyönetim mahkemelerinde uygulanan çifte standartın, cezaları ertelenen yasa tasarısına yansıtılması, yeni bir eşitsizlik yaratır.

Ertelenme ayırım yapılmamalıdır. Salıverilmenin ardından ayırimsız genel af çıkarılmasında sayısız yarar vardır."

Politik tutukluların açıklanması:

TC Yönetimi'nin bu kanunla getirdiği hükümler, politik tutuklularla aileleri arasında yoğun bir tepkiye yol açtı. Basın Özel Tip Cezaevi'nde tutuklu ve hükümlü olarak bulunan ve çoğu 146. maddeden ceza almış tutukluların konuya ilişkin açıklanmaları şöyle:

"TECİL YASASI: MHP TUTUKLULARINI ÇIKARMA OPERASYONU

Hükümet tarafından gündeme getirilen ve mecliste kabul edilen anti-terör yasası ve ceza tecilyle birlikte Maraş'ta, Çorum ve Sivas'ta yüzlerce masum insanı katleden, Abdi İpekçi, Kemal Türkler, Bedrettin Çömer, Ümit Doğanay, Abdurrahman Köksaloğlu, Doğan Öz gibi birçok ileric, demokrat insanı öldüren faşistleri serbest bırakırken, devlete karşı suç işledikleri gerekçesiyle sol görüşlü insanlar için 12 Eylül'ün işkenceli yargılamalarıyla verilen cezalar korunmaktadır. TIP üyesi 7 genç öldüren faşistler dışarı bırakılacak, herhangi bir TIP üyesi devlete karşı suç işlediği gerekçesiyle cezalandırılmaya devam ediyor. Mehmet Ali Ağca'nın cezasını tecil eden ANAP, DISK üyelerine ilgili 12 Eylül'ün adaletsiz yargılamalarını sürdürüyor.

Anti-terör ve cezaların tecili yasalarıyla gerçekleştirilen çifte standart örnekleri:

"Bu yasayla, Maraş, Sivas, Çorum katliamlarında yaklaşık 200 civarında kişiyi öldüren faşist katiller serbest bırakılırken, saldırıya karşı canını ve malını korumak için meşru müdafaa hakkını kullanan devrimci ve demokrat düşüncedeki insanlar "devleti ve anayasayı yıkmak"la suçlanarak cezaevinde tuutlmaya devam edecek.

"Bu yasayla Abdi İpekçi'yi katleden M. Ali Ağca, Balgat Katliamı'nı gerçekleştiren İsa Armağan, CHP Milletvekili A. Köksaloğlu'nu öldüren B. Tüfekçi, 7 TIP'lyi katleden Haluk Kırcı ve Abdullah Çatlı, DISK Genel Başkanı Kemal Türkler'i öldüren Aydin Eryılmaz, Necdet Bulut'u öldüren Mikat Şimşek, Bedrettin Çömer'i öldüren Üzeyir Bayraktar, canı sıkıldıkça toplam 8 kişiyi öldüren Ferhat Tüysüz, İTÜ otobüsünden iki devrimciyi indiren kurşuna dizilen Cangaz Ayhan, Piyangoepede de kahve tarayarak 6 kişiyi öldüren Mustafa Gülnar ve yüzden fazla faşist katil ANAP'ın hazırladığı ve MGK'daki generallerce de onaylanan bu yasayla serbest bırakılacak. Eğer DISK davası sanıkları bugün içinde olsalardı, başkanlarını öldüren faşist katiller bugün serbest bırakılabilirken, kendileri devlet aleyhine suç işledikleri iddiasıyla cezalandırılmaya devam edeceklerti. Ya da Balgat'ta taranan kahvede ölenlerden biri, saldırganlara karşı kendini savunmak için ateş edip birini vursaydı, bu yasaya göre faşist saldırganı vurmak değil devleti yıkmaktan suçlu görülecek ve saldırganlar serbest bırakılırken onun tutukluluğu sürecekti.

"11 yıldır tutuklu bulunan ve davaları sonuçlanmadığı için halen suçlu olduklarını dair kesin hüküm bulunmayan 146/1 ve 125. maddeden yargılanmaları sürenler, yüzlerce sol görüşlü tutuklu serbest bırakılmakla, davaları sonuçlanmayan ve suçlu oldukları kesinleşmiş idam ve müebbet hapis cezalı faşistler serbest bırakı-

lyor. Dahası, cezaları kesinleşmiş idam hükümlüsü İsa Armağan, Abdullah Çatlı, M. Ağca gibi onlarca faşist katil yurtdışından geldikleri takdirde bir gün bile tutuklu kalmadan serbest bırakılacaklar.

"16 Mart'ta İstanbul Üniversitesinde öğrencilere bomba atan, ODTÜ öğrencilerini defalarca tarayan, Yüksek öğretilerinden 17'sini bomba ve kurşunla katleden faşistler "demokratik dönüşün" adına serbest bırakılarken, demokratik üniversite mücadelesi için örgütlenen ve meşru savunma anlayışını hayata geçiren demokrat ve devrimci öğrenciler demokrasi düşmanı teröristler olarak tanımlanarak cezalandırılıyor.

"Türk İntikam Tuğayı altında bir cinayet örgütü kurarak onlarca insanı katledenler "ideolojik" nedenlerle adam öldürdükleri gerekçesiyle serbest bırakılırken, Fatsa'da gerçek bir demokrasi örneğini yaşertmeye çalışanlar terörist olarak adlandırılarak tutuklu bırakılmaktadır.

İktidarı örnekleri çoğaltılabilecek bu çifte standart uygulamalarına karşı çıkılmadığı takdirde, yasallaştırılmaya çalışılan bu ayırım hayatın her hücre sine kısa sürede nüfuz edecektir. Bir siyasal iktidarı kendi dışındaki güçleri bu denli hesaba katmadan adım atmaya başladığında, varılacak nokta demokrasinin çok ötesinde bir durak olacaktır.

Bugün aydın, demokrat ve ilerici olmanın gerçek bir demokrasi ve insan hakları savunuculuğu yapmanın bu "anti-terör ve cezaların tecili" yasasına karşı çıkarak ve onun gerçek yüzünü kamuoyuna desifre ederek mümkün olacağına inanıyor ve sizlerin de bizim yanımızda olmanızı diliyoruz.

Bursa Cezaevi Devrimci Yol Davası Yargılananları

MUHALEFET PARTİLERİNİN YASA KARŞISINDAKİ TUTUMU

Parlamentoda grubu olan ya da olmayan siyasi partilerin tamamı "Terörle Mücadele Kanunu"na karşı çıktılar. Bu karşı çıkışları şüpheye çok farklıydı. Ne vardı tüm partiler, ANAP'ın bu yasaya "banş ve huzuru" sağlayamayacağı, yasanın yeni sorunlara sebep olacağı fikrinde anlaşılıyorlardı. Parlamentoda grubu bulunan partilerden sağ görüşlü DYP'nin lideri eski Başbakan'larından Süleyman Demirel, "Terörle Mücadele Yasası'nın yeni terör getireceğini" söylüyorlardı. Aynı partinin Zonguldak milletvekili Köksal Toptan ise şöyle diyorodu: "Bu yasada özellikle basın özgürlüğünü engellemeye yönelik maddeler var. Terörle ilintisi olmayan bile basının çalışması baskı altına alınabilecektir. (Gazeteler)

Parlamentoda ana muhalefet durumundaki Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) ise yasanın birçok maddesinin ve temel mantığının anti-demokratik olduğunu vurguluyordu. Her ne kadar DYP ve SHP yasanın parlamentoda görüşülmesi sırasında aktif bir mücadele vermişlerse de (her iki parti de yasa parlamentoda görüşülürken herhangi bir girişimde bulunmuşlardı, sanki her iki parti de -özellikle DYP- böyle bir yasanın çıkmasını istemisi gibi bir hava ve tutum içindeydi.) yasanın açık anti-demokratik hükümlerini içermesi olması ve kamuoyunun tepkisi gibi nedenlerle yasaya karşı tavır almışlardı. Sol kamuoyundan gelen tepkiler yüzünden SHP yasanın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurma kararı almıştı...

SHP grup başkanı vekili ve İstanbul Milletvekili Hasan Fehmi Güneş Mayıs ayı başında yasanın iptali için Anayasa Mahkemesine başvuru dilekçelerini vevceklerini açıklaması SHP hukuk müavini ve parti meclisi üyesi Seyfi Oktay yasayla ilgili temel eleştirilerini şöyle açıklamaktadır:

"Bu yasa çok soyut hükümler taşıyor. Genel hükümleri Anayasalar koyar. Yasaların hele hele ceza yasalarının tamamen belli unsurları ana unsurları belirlemesi gerekir. Bu yasa terör suçlarını düzenliyor ama, somut hükümlerle değil, soyut hükümlerle dolu. Böyle olunca da Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen "kanunus suç olmaz" ilkesine ve yine Anayasa'nın 2.

maddesinde belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerinden hukuk devleti ilkesine aykırı.

Ceza suçla orantılı olmalı. Bu yasada tertiplenen cezayla suçlar arasında bir dengenin olmadığı kanısındayım.

Şartlı salıverme cezada indirim yasanın uygulama. Cezada indirim yapıldığına göre ceza arasında indirim yaparken ayırım yapmak doğru olmaz. Oysa bu yasayla böyle bir ayırma gidiliyor. Sağ ve sol görüşlü sanıklar arasında ayırım gözetiliyor. Bu olgu Anayasa'muzun eşitlik ilkesine aykırı. Bir de biliyorsunuz, ilkimiz 12 Eylül 1980 sonrası olağanüstü bir rejim yaşadı. Bu bu dönemde olağanüstü koşullarda bir takım yargılamalar gerçekleştirildi. Bu yasa ile yargılamaların getirdiği olumsuzluklar giderilemedi. Bu dönemde yargılanarak mahkum olan kişilerden bazıları şartlı salıverme hükümleri uygulanarak serbest bırakılmalarına rağmen kamu haklarından hala yoksunlar. Yani yasayla ikinci sınıf vatandaş yaratma koşulları devam ettiriliyor. 12 Eylül'ün "bireye karşı devlet güçlüdür" anlayışı sürdürülüyor." (30 Nisan Milliyet)

YASANIN SİYASAL MANTIĞI: MUHALİFLİK TERÖRİSTLİKTİR

"Terörle Mücadele Kanunu", Dünya'da ve Türkiye'de ortaya çıkan bir dış gelişmenin sonucu olarak gündeme gelmiştir. Yasanın mantığını bir yönüyle etkileyen uluslararası gelişmeler bilindiği için burada bunları üzerinde durmayacağız. Özellikle şu söylenebilir: Özal, bu yasayla ve başka bazı uygulamalarıyla Türkiye'yi şeklen, "Yeni Dünya Düzeni"ne uyarılmaya çalışmaktadır.

Hükümet tarafından gündeme getirilen tecil ve anti-terör yasaları eşi görülmedik eşitsizlik ve haksızlıklarla, anti-demokratik baskı hükümlerle doludur.

Bu tasarıya göre diğer bazı istisnalarda birlikte sol görüşlü kişiler bu yasanın kapsamı dışında kalmaktadır. Bu durumda, örneğin kamuoyunda Bahçelievler katliamı olarak bilinen TIP üyesi 7 genç öldüren veya Maraş katliamına katıldığı için idam vb. cezalar alanlar salıverilirken, on yıldır tutuklu bulunan ve 125-146. maddelere göre idam veya müebbet hapis cezası alan ve binlerce kişi bu yasadın yararlandırılmaktadır.

12 Eylül mahkemelerinde adı hatalar, haksızlıklar ve eşitsizliklerle dolu ağır kararlar verildi. Hükümetin her zaman övünerek hatırlattığı uluslararası işkence söylemlerine aykırı olarak işkence belgeleri bu mahkemelerde delil olarak kullanıldı. 12 Eylül mahkemeleri, üstelik kendi getirdikleri 82 Anayasası hükümlerine de aykırı olarak sıkıyönetim kaldırıldıkları sonra da görevlerine devam ederek anayasal dayanaktan yoksun olarak hüküm verdiler.

İşte bütün bu nedenlerle, baştan sona adli hatalarla, haksızlık-

Yasanın içeriğini büyük ölçüde etkileyen iç politik duruma gelince: 12 Eylül 1980'deki darbeyle kurulan düzen 80'li yılları ortalarında itibaren tıkanmaya başlamıştı. Bu tıkanma, 80'li yılların sonunda ve 90'da bunamala dönüştü: Hükümet partisi ANAP'ın o düzeyi zayıflıyordu; ANAP oylarıyla Cumhurbaşkanlığı seçilen Özal, partiler tarafından meşru görülüyordu; devlet iktidarının bazı odakları, (ordu, Anayasa Mahkemesi vb.) Özal'ın kişisel diktatörlüğe yönelmesinden (Markos varı bir idare şekliinden) rahatsız oluyordular; Kültür ulusal direnişi bastırılmıyordu; işçilerin ücret artışı için greve gilmeleri, çeşitli eylemleri yönelmeleri engellenemiyordu; ekonomi, Körfez Savaşı'na da etkisiyle giderek kötüleşiyordu.

Yukarıda sayılanlar, devlet iktidarını ve ANAP Hükümeti'ni zor durumda bırakıyordu. 12 Eylül kanunları ve kurumlarıyla, düzeni ayakta tutmak, bunalımı atlatmak mümkün olamıyordu.

Ote yandan, Avrupa Topluluğu'nun ve topluluğa üye bazı ülkelerin işkence, temel hak ve özgürlükler alanındaki yapılarını, Kürt sorunu gibi konulardaki eleştirileri devam ediyordu. Bu eleştiriler, zaman zaman Türkiye'nin AT üyeliği için bir engel olarak gösteriliyorlardı.

Körfez Bunalımı, Türkiye'yi ve Özal'ı işte böylesi ağır sorunlarla yaladı. Körfez Bunalımı'nın yarattığı şartlar, Özal'a, politik süreçlerde daha fazla aktif sahibi olma imkanı verdi. Böylece Özal Kürtler'in koruyuculuğuna soyundu, komünist ve dinci partilerin kuruluşunu yasaklayan kanunları yumuşatmaya yöneldi. Ve bunları demokratikleşme olarak sundu.

Özal, içeriği tamamen boşaltılmış ve sadece şeklen demokrasiye

benzeyen bir siyasal sistem yaratmak suretiyle içinde toplumsal muhalefeti resmi politikaya ekleme-mek, dışarda ise liberal bir Türkiye imajı yaratmak istiyordu. Adı geçen kanun, Özal'ın bu atakları gereğince hazırlanıp yürürlüğe konuldu. Yasa, görünüşte ve şeklen bir çok kısıtlamayı ortadan kaldırmakta; gerekte ise Anayasa'da ve diğer yasalarda varolan, devlette kurumlaşmış bulunan anti-demokratik ve otoriter yönetim tarzını aynen korumaktadı.

Yasa, muhalif olmayı terörizmle eşitleyen bir mantığa sahiptir. Yasa, resmi devlet politikalarına uyarlan-mış komünizmi, dinciliği, kürtçülüğü, solculuğu serbest bırakmakta, fakat devlet politikalarına karşı tavır olmayı "terör suçu" haline getirmektedir.

Bu yasaya göre, Türkiye'de resmi söylemlerle uyumsuz ideolojik-politik görüşler, devlet politikalarına muhalefeti temsil eden örgütlenme ve eylemler "terörizm"dir.

Bu yasa, polis devleti mantığına göre hazırlanmıştır. Bundan böyle Türkiye'de, insan hakları için, gerçek bir demokrasi için, özgürlükler için mücadele edenler, karışılınca bu yasayı bulacaklardır.

Bu yasa, bazı Avrupa ülkelerindeki "terör" yasalarından her bakımdan farklıdır. Bazı Avrupa ülkelerindeki "terör yasanın" anti-demokratikliğine rağmen bazı somut durumlarda "suç" saymaktadır. Oysa, Türkiye'de yeni çıkarılan yasa, halkın haklı ve meşru tüm taleplerini ve mücadelesini "terör suçu" saymaktadır. Yazını bitirmek üzereyken aldığımız bir haber, bu yasanın mahiyeti hakkında çarpıcı bir bilgi olması bakımından anlamlıdır: 12 Eylül Darbesi'nden sonra ku-

açığa çıkaracaktır.

Bu olaylardan biri İstanbul Hasanpaşa Necipusta sokakta yaşandı. Burjuva basını olayı: "Hasanpaşa'da teröristlerle silahlı çatışmaya giren güvenlik güçleri bir kadın iki teröristi ölü olarak ele geçirdi." şeklinde verdi. Oysa olayın basında yer alan haberle hiç ilişkisi yoktu. Öldürülen Hatice Dilek Aslan'ın 8 yaşındaki çocuğu Özgür Aslan'ın sözleri gerçeğin farklı olduğunu anlatıyor:

"Anem iki adamın kolları arasındaydı. Adamlar beni görünce anemim baktırlar. Anem çantasından 20 bin lira çıkarıp bana verdi. Babana telefon et, gelsin seni alsın dedi. Sonra başka bir adam beni alıp arabaya koydu. Anem orada kaldı"

Polisler tarafından öldürülen Hatice Dilek Aslan gerekse İsmail Oral'ın üzerinde yapılan atöpsinde her ikisinin de ölümlerinin kafalarına isabet eden birer kurşun eseri meydana geldiğini gösteriyor.

Olay üzerinde yorum yapmayı gerektiremeyecek kadar açık. Polisin solcu olarak bildiği iki insan polis tarafından suç olarak teslim alınıyor ve kurşuna diziliyor. Son çıkarılan yasaya göre bu resmi görevli katillerin adlarını açıklanması yasak! (Adlarını açıklayan gazeteye yüksek miktarda para cezası, gazetye kapatılma cezası, sorumlu yazı işleri müdürü hakkında tutuklama ve terör örgütlerine destek sağlanmadık dolay hapis cezası verilebilir.) Bu Polislerin hakkında dava açılması yasak! Haklarında dava açılabilmesi için operasyon (öldürme) emrini veren amirlerinden izin alınması gerekiyor. Bu izin çıkıp haklarında dava açılma bile tutuklanmaları yasak! Ve davada suçlu

KAMUOYUNA

lar ve eşitsizliklerle dolu olan 12 Eylül hukukunun, 12 Eylül mahkemelerinin verdiği kararların hepsinin bütün hukuki sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırılması gerekir.

12 Eylül hukuku bütün halkımız badece haksızlıklar ve baskılar getirmiştir. Bizim özelemlimiz de sadece hapis-hanelerden dışarı çıkabilecek değil, bütün halkımızın özgürlüğünü ve özelemlerini paylaşarak yaşayabilmektir.

Bu yüzden insanım diyen, demokratım diyen herkesi, bütün ileric, demokrat ve devrimci güçleri, 12 Eylül hukukunun bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılması için mücadele etmeye.

Hükümetin gündeme getirdiği yeni baskı ve aldatmacalara karşı çıkmaya.

Tecil yasayla gündeme getirilen benzeri görülmemiş haksızlık ve eşitsizliklere karşı çıkmaya çağırıyoruz!

Devrimci Yol Davası Yargılananları Adına
Öğuzhan Müftüoğlu

bulunana kadar bu katilleri gördüren almak yasak!

"Anti-terör Yasası'nın bir başka uygulaması:

Yıllar önce Sıddık Bilgin adlı bir öğretmeni işkenceye öldürdü daha sonra kurşuna dizen yüzbaşı Ali Şahin'le ilgili açılan davanın mahkeme kararı çarpıcı bir örnek oluşturuyor. Ali Şahin hakkında kasten adam öldürme suçundan dava açılmıştı. (Dava, içinde milletvekillerinin de bulunduğu geniş bir kamuoyunun zorlaması sonucunda olmuştur.) Ali Şahin'i yargılayan mahkeme Ali Şahin'in Sıddık Bilgin'i işkence sonucu öldürdüğünü, Olayın işkenceyle adam öldürme kapsamına girmediğinden ve kasten adam öldürme kapsamına girmediğinden Ali Şahin'in beraatine karar verdi.

Eski yasalara göre mahkeme işkenceci katil Ali Şahin'i kasten adam öldürme suçundan davasını düşürse bile işkenceyle adam öldürdüğü sabit olması nedeniyle Ali Şahin'i bu suçtan dolayı mahkum edilebilirdi. "Anti-terör Yasası" nedeniyle mahleme bugün böyle bir uygulamayı yapamıyor. Ali Şahin hakkında dava açılabilmesi için amirlerinden izin alınması gerekiyor. Ali Şahin halka göre ve işkenceyle daha fazla adam öldürmesi için "Bağımsız yargı organları"nın da onayını almış durumda.

"Anti-terör Yasası'nın ortaya çıkaracağı sonuçları açıklayan daha bir çok örneği sunmak mümkün. Ancak verilen örneklerin yasa konusunda bir fikre ulaşılması için yeteceğini düşünüyoruz.

Ishak Yavuz'a yeni bir kalp

İSHAK YAVUZ'U YAŞATALIM

Bu yazının başlığını ve aşağıdaki duyuruyu okuyan okurun yakınımasını duyar gibiyiz...

"Yine para istiyorlar. Kardeşim on yıldır dayanışma adına toplanan paranın haddi hesabı yok. Bir de son zamanlarda üst üste gelen katliamlar, doğal felaketler... Gün geçmiyor ki dünyanın herhangibir yerindeki, ya da ülkemizdeki zor durumdaki insanlar için parasal yardım çağrısı ulaşmasın. Hangi birine yetebileceğimize biz de şaşır-dık..."

Ya da,
"Kardeşim tüm sosyal, kültürel, siyasi etkinliklerimizi bıraktık, benzeri dayanışma kampanyaları örgütlemekten, desteklemekten başka bir şey yapamaz olduk..."

Okur haklı.
Bizim kampanyanın da diğerlerinden farkı yok. Paranzı istiyoruz.

Doğrusu bu.
Bu ayki mutfak masraflarınız için, ya da cep harçlığı olarak ayırdığınız bir kaç yüz Mark'ın (ya da Frak'ın, Gulden'in, Poun'd'un...) bir kısmına gözkoyduk.

Ayrıca emeğinizi istiyoruz, sadece para değil, ki duyurularımız çoğalarak bizi desteklemesi mümkün olan tüm kişilere tek tek ve örgütlere ulaşabilsin.
Bu sonucunu da olmayacak, benzeri çağrılar. **Dün-yada düzen böyle kaldıkça,**

Yöneten-sahip olan sınıflardan olmayanlar ancak kendileri gibi olan diğerlerinin küçücük katkılarının dev toplamlarıyla ayakta kalabilecek. Diğerleri, bizim gereksindiğimiz miktarları bir gecelik eğlencelerde harcamaya devam ederken...

Bir kısmınızla kampanyamızın ilk gününden itibaren haberişiyoruz. Şu anda bu konuda ciddi adımlar atmış durumdasınız. Bir kısmınız, belki günlük basından izleyerek haberdar oldunuz kampanya hakkında. Bir kısmınız da şimdi.

Bize yardım edin. Bir arkadaşı, bir insanı hayatta kalma kavgasında destekleyelim, hepberaber.

Bir insanın yaşamı artık sadece bizlere, onun için koş-turan insanların biraraya getireceği paraya, bu paralarla yapılabilecek ameliyata bağlı.

Bize yardım edin, biz de size yardım edelim, genç bir insanın, bizlerden birinin yaşam kavgasına desteğinizi en etkin bir biçimde o'na ulaştıralım.

Arkadaşımız İshak Yavuz'un yaşamını sürdürme kavgası geldi, sonunda 200 bin DM'in biraraya getirilmesine dayandı.

Ishak Yavuz 31 yaşında, kalp hastası, "kalp yetmezliği" deniyor hastalığına, kalbinin değişmesi gerekiyor.

Yoksa o'nun sevgili İshak'ın, yaşamının tehlikede olduğunu söylüyor tıp otoriteleri. Kalp nakli ameliyatı gerekiyor. Bir zamanların "olmaz" bilindiği gibi 1970'lerden sonra olağan bir tıp olayı olarak konuşuluyor. Prof. Barnard'ın 1967'de ilk kalp nakli ameliyatı yapmasından bu yana, 20 yıldan fazla zaman geçti. Dünyamızda binlerce insan artık, bu ameliyatı başarılı atlatmış, vucutlarında başkalarından "nakledilmiş" kaplarla dolaşıyorlar.

Ishak'ın da bu şansı var.

Ishak Yavuz
1960 Giresun doğumlu, ilkokulu Erzincan'da, liseyi İstanbul'da, yüksek öğrenimini önce Ankara'da sonra İstanbul'da sürdürdü. Ekonomi ve İstatistik okudu. En son İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girdi. Sonra hastalık geldi...

1980 sonrasında, 1980 öncesi ve sonrasındaki demokratik, devrimci tavrı yüzünden sorgularla, işkencelele, DAL'la, Mamak'la tanıştı. Çalıştı, öğrenimine devam etti, tabibata uğradı...

En son geçtiğimiz yıl Gayret-tepe'de birkaç gün geçirdi, - hasta hasta 1 Mayıs'ı, 1 Mayıs Meydanı'nda kutlamaya kalkışanlardananmış...

İyi bir arkadaş, iyi bir insan üreten bir kafa, örnek bir dost...

Ama, hastalık geldi o'nu buldu. Ölümcül.

Mücadele etti. Direndi. Bilgilendi. Hastalık hakkında o'nu konuşurken duysanız, sanırsınız ki, bir hasta değil, bir tıp adamı konuşan.

Direndi. İki ay öncesine kadar Türkiye'deydi.

Biraz yanlış teşhis, biraz geç teşhis, biraz doktorların umutsuzluktan kaynaklanan başsansavmacılığı...

Şimdi Münih'te. Sağlık durumu istikrara kavuştu. Alman uzmanlar da, Türk meslektaşlarına katıldılar. Kalp nakli gerekiyor., yoksa...

Bekliyor. Parayı, ameliyat için gerekli 200 bin DM'i toplamamızı bekliyor.

Bekliyor. Çünkü o'na dedik ki; "biz bu parayı toplayacağız"

Ayrıca bürokratik işlemlerin çözülmesini bekliyor. Bulunduğu eyaletin Kültür Bakanlığı'nın vereceği izni bekliyor. Böylece, bu bakanlığa bağlı bir üniversite kliniği'nde bir Alman'ın kalbi, bir diğer Alman'a değil de, bir yabancıya nakledilebilirsin.

Arkadaşları, ailesi İshak'ın direnişini maddi olarak desteklemek için kolları sıvadı.

Bir dayanışma kampanyası başlatıldı. Önce Türkiye'de...

Ishak, Nisan ayında Almanya'ya geldiğinde 50 bin DM'a yakın para vardı cebinde. Bu, ailesinin arkadaşlarının, ya da bunlardan hiçbiri olmayıp onunla dayanışmak isteyen dostlarımızın, kampanyanın ilk aşamasındaki katkılarının sonucuydu.

Düzenlenen konserler, yemekler, toplantılar, kişisel katkıları, bu rakamı ikiye katlayacaklarını söylüyor. İstanbul'daki arkadaşlarımız.

Paranın geri kalanını toplamak bizlere düşüyor. Bize katılabilirseniz, sizlere de.

"Ishak Yavuz'la Dayanışma Komitesi" kuruldu. (Initiative Yavuz)

Ailesi, arkadaşları, sizler ve tıp adamları oluşturdu bu grubu. Türkiye'de başlatılan bu kampanyayı, Avrupa'da da, doğallıkla ve özellikle Almanya'da da sürdürmeye çalışıyoruz.

Almanya dışında örgütlü bir çaba İngiltere'de de başladı. Diğer ülkelerde zayıf ve kişisel düzeyde girişimler sözkonusu.

Kampanya için, Alman Kalp Vakfı, Demokratik Doktorlar Birliği, Medico International gibi örgütler başta olmak üzere, birçok örgütün desteğini elde ettik.

Desteğini ilan ettiğimiz, ya da etmediğimiz birçok kişi ve kuruluş, şu anda verdikleri katkı sözünü gerçekleştirme sürecindedir.

Sizleri de bekliyoruz.

Ahmet Arif'i kaybettik

Ahmet Arif, yaşamı boyunca kavgasından, kişiliğinden, misralarında anlattıklarından, kısacası onurlu yaşamından en ufak bir ödün vermeden aramızdan ayrıldı. Nasıl ki, O işkence tezgahlarındaki çılgınları, idam sehpalarındaki direnci, Türk ve Kürt halklarına yapılan zulmü yüreğinde ılık bir esinti gibi hissetmişse bundan sonra da dürüst her insan Ahmet Arif'in yokluğunu yüreğinde hissedecektir. Çünkü Ahmet Arif şiirimizde sayısı çok az bulunan köşe taşlarından bir tanesidir.

"Dağların kuytuluk bir boğazında vakitlerden bir sabah namazında" vurulanların günümüze taşıyıcısıdır. O ağızlarından düşmeyen sevdâ ve kavga türküleridir. **"Engerek ve yılanlar"**a yıllardan beri süzülüp gelen bir başkaldırdır. Hoşgörüsüyle, ödünsüz onuruyla, sonsuz sevgisiyle, mütevazî ve dürüstlüğüyle örnek bir insan olarak da anılacaktır. Sözümona halka ait töreleri, Kürt ulusunun mücadelesini, zulmün karşısında direnenleri, vücudunun her hücrelerinde yaşamayıp da onu maddî bir çıkar olarak kendisine meslek edinen sahte yazar ve çizerlerin karşısında Ahmet Arif öfkeyi damıtan bir ozan olarak saygıyla anılacaktır.

Saygıyla anıyoruz.

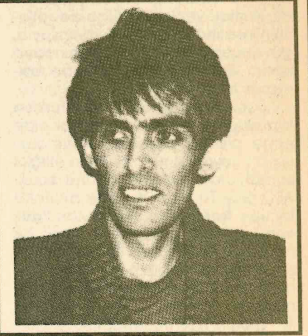
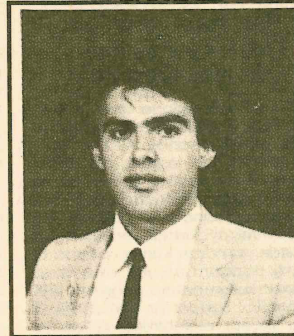
YAŞAMAK YAŞATMAKTIR

İSHAK YAVUZ'A YENİ BİR KALP DAYANIŞMA KAMPANYASI

Bir yaşam
200 bin DM'a bağlı

İshak Yavuz
(1960 Keşap/Giresun doğumlu)

"Bizlerden" biri

Şu anda Münih'te tedavisi süren ve kalp nakli için bürokratik ve parasal koşulların oluşmasını bekleyen genç bir arkadaşımızın yaşatılması için Türkiye ve yurtdışında süren imece kampanyamıza sizlerin katkılarınızı da eklemek istedik.

Bir hayatı dayanışmamızla kurtarabilirsek ne güzel, evet YAŞAMAK YAŞATMAKTIR aynı zamanda

Dayanışma hesap numaraları:

VDÄÄ (Verband demokratischer Ärztinnen e.V.)
Konto-Nr: 471 500-606
Postgiroamt Ffm
BLZ: 500 100 60

İ. Yavuz
Konto-Nr: 529 149
Sparkasse Rosenheim
BLZ: 711 500 00

İ. Yavuz
Konto-Nr: 816 920 09
Türkiye İş Bankası
- Münih BLZ: 702 306 00

İ. Yavuz
Hesap-No: 153 296
Yapı Kredi Bankası
Kadıköy Şubesi
İstanbul/Türkei

"ANTI-EMPERYALİZM" TÜRK ŞOVENİZMİNİN KALKANI MI?

ABD ve Batılı mütefiklerinin Kuzey Irak'ta, Kürtler için bir "güvenli bölge" oluşturmasıyla kısa sürede yüzbinlerce Kürt'ün geri dönüşü sağlandı. Böylece, Türkiye, tedirginlik yaratan büyük bir yükten kurtarılmış oldu. Bu sonucun alınmasında, ABD ve mütefiklerinin "kurtarma" operasyonu adı altındaki girişimleri hayli etkili oldu. ABD ve mütefiklerinin kimi kurtarıldığı; Türkiye hükümetini büyük göç yükünün altında ezilmekten kurtarmak için mi, Kürtleri bir devlete sahip kılmak için mi, yoksa Ortadoğu'da çıkarlarına uygun yeni bir düzenleme yaratmak için mi "kurtarma" operasyonuna başvurduğu daha bir süre tartışma konusu olmaya devam edecek gibi.

"Batılı güçlerin onay ve desteği çerçevesinde Kuzey Irak'ta gerçekleştirilecek muhtemel bir Kürt çözümünün, Kürt hareketlerinde yeni dalgalanmalara ve saflaşmalara neden olacağına kuşku yoktur. Bu alanda yaşanacak gelişmelerin, Kürtlerin geleceğini etkileyeceğini vurgulamak gerekiyor."

Irak yönetimi, Kürt liderlerle "özerklik" konusunda bir anlaşma - sağlayabilmek için görüşmeleri sürdürmektedir. Bu görüşmelerden nasıl bir sonuç çıkacağı merakla beklenmektedir. Kürtler, sıkışık anında tavizci görüntüler sergileyen Saddam'ın hiç de güvenilmez bir lider olduğunun bilincindedirler. Sözü edilen "özerklik" uluslararası güvenceye bağlanmasın'ın Kürtler'e ne oranda ve nasıl güvence getireceği de henüz açıklık kazanmış değildir.

Kuzey Irak'ta "güvenli bölge" adı altında fiili bir işgal durumu yaratan ABD'nin ve mütefiklerinin de geleceğe yönelik hesapları tartışma konusudur. Kürtler'e "insani yardım" adı altında başlatılan girişimlerin nerede ve nasıl sonuçlanacağı henüz açıklık kazanmış değildir. Kürtler, yeniden bölge devletlerinin insafına terk edilme korkusuyla, güvenceli bir çözüm sağlanıncaya kadar Batılı güçlerin bölgede kalmasını istemektedir.

Son gelişmeler, Kürtler'in, Türkiye toprakları dışında kısmi hakları elde etmeye olasılığının bile, Türkiye'deki şoven çevreleri nasıl tedirgin ettiğini somut olarak gözler önüne serdi. ABD gibi, Türkiye'nin sadık mütefikleri bir ülke tarafından oluşturulan "güvenli bölge" çözümüne karşı, bir nevi ulusal seferberlik ilan eden Türk şovenleri ise henüz kapıdıkları panik havasından kurtulabilmiş değillerdir. Bu çevreler, Kürtler'in "özerklik" gibi son derece muğlak ve sınırlı ulusal hakları kazanmasını, ileride, Türkiye'nin üniter devlet yapısını bozabileceğini, Türkiye'nin bölünmesine neden olabileceğini öne sürmektedirler.

Batılı güçlerin onay ve desteği çerçevesinde Kuzey Irak'ta gerçekleştirilecek muhtemel bir Kürt çözümünün, Kürt hareketlerinde yeni dalgalanma ve saflaşmalara neden olacağına kuşku yoktur. Bu alanda yaşanacak gelişmelerin, Kürtlerin geleceğini etkileyeceğini vurgulamak gerekiyor.

Bu tablo da gösteriyor ki, hayli karmaşık biçimler kazanan Ortadoğu kazanında, Kürt sorununun çözümü de hayli karmaşık olacaktır.

Tarihin kaydettiği büyük göç hareketlerinden olan Kürt göçünün dünya çapında yarattığı yankılar herkesin malumudur. Bu göç hakkında yapılan yorum ve değerlendirmeler, üretilen senaryolar ise oldukça kabaktır.

dirmeler, üretilen senaryolar ise oldukça kabaktır.

Kürtler, Körfez savaşı günlerinde sessiz kaldı. Savaşın taraflarından birinin cebinde görünmekten kaçındılar. Onlar, savaşta aktif taraf olarak yer almıyorsa, savaş sonrası diplomatik süreçte etkin olmayı yeğlediler ve çalışmalarını, hazırlıklarını buna göre yaptılar. Ortadoğu sorunlarının görüşüleceği konferans gündemine Kürt sorununu da dahil etmek sürdürülen çabaların ağırlığını oluşturdu.

Oysaki, Saddam'ın beklenenin aksine, hızlı bir yeniliğe uğraması bekleşim içinde olan Kürtleri hızla harekete geçirerek iki-üç gün içinde bütün Kürt kentlerinde denetimin Kürtler'in eline geçmesi gibi beklenmedik bir duruma ortaya çıkardı. Kürtler kazanılan zaferin tadını çıkarmaya bile fırsat bulamadan, ele geçirilen bölgeleri, aynı hızla, elden çıkardı ve bilinen büyük göç dalgası arkasından geldi. Kürtlerin beleğindeki bütün tazeliğiyle yeralan Halepçe Katliamı, milyonları göç hareketinin oluşmasında büyük bir etken oldu.

Yıllardır, yaşadıkları topraklarda her türlü güçlüğü göğüsleyerek direnen Kürtler, bu kez yaklaşan soykırım tehdidini görebek bir nevi içgüdüyle çareyi evini, yurdunu terketmekte buldu.

Oluşan göç dalgası, Körfez Savaşı'nın doğrudan sonuçlarından biri olarak emperyalist savaş koalisyonunda yer alan güçlerin gözdelemeyeceği bir durumdu. Bu sorunun ortaya çıkmasındaki sorumlulukları herkeşçe açtı.

"Emperyalistler Ortadoğu'da bağımsızlık bir politik odağın oluşmasından yana olmadıklarını, böyle bir gelişmeye izin vermemek için ellerinden geleni esirgemeyeceklerini gösterdiler. Yaşanan olaylar "yeni dünya düzeni" içinde ABD'nin tek düzenleyici güç olarak rol oynamak istediğini kanıtladı."

Irak'ta meydana gelen kitlesel Kürt göçü, Körfez Savaşı'nı kazananlar prestij kazanan ABD'nin bu prestijinin hızla aşınmasına neden oldu. Başta Kürtler gelmek üzere, Irak halkını, Saddam yönetimine karşı ayaklanmaya çağırarak ABD yönetimi, ayaklanan ve Güney Kürdistan'ı kurtaran Kürtleri ortada bıraktı. Saddam'ın uçak ve helikopterler kullanmasına rağmen, ABD yönetimi, Saddam'ın uçak, helikopter ve ağır zırhlı birlikler kullanarak Kürt yerleşim alanlarını yerlebir etmesine bir süre seyirci kaldı. Böylece ABD yönetiminin, Saddam'ı devirme çağrılarının aldatmacadan öteye gitmediği ortaya çıktı. Güney Irak'daki şii ayaklanması, öyle anlaşılıyor ki, Saddam'ın ehven-i şer olarak iktidarda bırakılmasını gerektirdi.

Bu noktada, ABD'nin emperyalist politikasının çirkinliği bir kez daha deşifre oldu. Saddam rejimini sona erdirmeye imkanı elde etmişken bunu kullanmaya çıkarlarına uygun görmedi. Güney'de şii radikalizminin yaratacağı tehlikeler, emperyalistler için Saddam rejiminden daha çok kaygı vericiydi. ABD'nin sürdürdüğü bütün karşı propagandaya rağmen, Saddam yönetimini ayakta tutma girişimleri, ABD politikasında öncelik kazanmaya başladı. Kürtleri Saddam'la anlaşmaya

ve yaşamaya mecbur bırakan taktik manevralar, bu politik tercih bir gereği olarak gündeme getirildi.

venli bölge" adı altında oluşturulan statüsünün ileride bağımsız bir Kürt Devleti'ne dönüşeceğini vurgu-

İlhami Soysal, "Sevr.. Gazetemiz, Lozan'ın "hudut ve hukukunu" çok derin bir kanaat ve imanla savun-

Emperyalist devletlerin, Ortadoğu sorunlarına ilişkin taktik politikalarının uzun vadeli stratejik çıkarlarına belirlediğine kuşku yoktur. Emperyalistler, Ortadoğu'da bağımsızlık bir politik odağın oluşmasından yana olmadıklarını, böyle bir gelişmeye izin vermemek için ellerinden geleni esirgemeyeceklerini gösterdiler. Yaşanan olaylar, "yeni dünya düzeni" içinde, ABD'nin tek düzenleyici güç olarak rol oynamak istediğini kanıtladı. ABD politikalarına uyum göstermeyen radikal hareketlerin tasfiye edilmesine ve tasarrufları "yeni dünya düzeni" içinde bu hareketlere yaşam hakkını verilmemesi ABD politikalarının temel hedefleri olarak iyice belirginlik kazandı.

Güney Kürdistan'daki ayaklanma hareketine ABD yaklaşımı ancak bu çerçevede açıklık kazanabilir. Kürtler, ulusal varlıklarıyla tarih sahnesine çıkacaksa, bu ancak, ABD'nin desteği ve himayesinde olabilir. Bunun da Kürtler tarafından iyice anlaşılması için, bir süre için ayaklanma günlerinde ABD'nin "tarafsız" kalarak "Irak'ın içişlerine karışmama"ı yeltmişli. Saddam'ın kimyasal silahları karşısında çaresiz göç eden Kürtler için, ABD ve Batılı güçlerin bir "kurtarıcı" rolü oynaması artık kolaydı.

Türkiye sınırına göç eden yarım milyon Kürdün yeniden kendi evlerine geri dönüşünü sağlamak üzere ortaya atılan "güvenli bölge" çözümü, Türkiye'de özellikle, Kemalist aydın çevrelerde, Kürt karşıtı bir kampanyanın sürdürülmesine neden oldu. Oluşturulan düşüncüler, statüsünün ve ilerisinin ne olacağı henüz yeterince açıklık kazanmadığı "güvenli bölge" Irak topraklarındaki sınırlı bir bölge için öne sürülmesine rağmen, felaket tellallığına soyunanlar, Türkiye'deki söze "anti-emperyalist", "ilerici-demokrat" geçiren yazar ve politikacılar oldu. U. Mumcu bir bozuk plak gibi tekrarlara geldiği, İngiliz işbirlikçiliği teranelerini yendi. PKK ve ASALA işbirliği konularını işleyerek Kürt direniş hareketini gözden düşürmeye çalıştı. "Kürt şovenizmi" demagogisine sarılarak Türk şovenizminden beslenen anti-Kürt tavırını gizlemeye ve Kürtler'e karşı bir hava yaratmaya çalıştı. "ABD destekli Kürt şovenizminin bölgede büyük sorunlar doğuracağı" şeklinde uyarılar yapararak, Özal iktidarı uyarmaya çalıştı.

Mümtaz Soysal, Milliyet'teki görüşünde, Güney Kürdistan'da "gü-

layarak, Özal'ı bu konuda sürekli uyarmayı özel bir iş edinen koroya kattı.

Şöyleki: "Öyle anlaşılıyor ki, Batı bu konunun uzun vadeli macerasını bölgede bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasıyla noktalamak istemektedir." (27 Nisan, 91 Mil.)

"Önce özerklik: Uluslararası güvenceye bağlanmıştır.

Ama asıl kritik dönüm noktası sonra geliyor: Bağımsız Kürt devletinin kurulması."

"Kürtler'in yazısına yönelik içten bir ilgiden mi kaynaklanıyor, yoksa Sevres'te yarım kalmış bir işi, Türkiye'yi küçültmek, zayıflatmak, Türkler'e "boyunlarının öksünü vermek" amacıyla mı güdüyor, pek belli değil." (agy)

"Tehlike TC'nin yıkılmasıdır." "(Özal) tek başına çok tehlikeli kumar oynamaktadır." (24 Nisan, Mil.)

"İngiltere'nin yüzyıllık rüyası gerçekleşmekte, Ortadoğu'da bir Kürt devletinin kurulması için ilk adımlar atılmaktadır." (agy)

"M. Kemal'in yırttığı Sevr, yeniden hortlatılmıştır. (21 Nisan, Mil.)

"Türkiye Cumhurbaşkanı eliyle kendi başına çorap örmetedir."

Bu süreçte, Kürt politikalarıyla ilgili çeken politikacılarından biri

"Türk milliyetçiliğinin ırkçı-şoven karakteri üzerine oturtulan geleneksel Kemalist yaklaşım gelinen noktada, artık, Türkiye tekelsel kapitalizminin gelişmesi önünde engeldir."

de B. Ecevit oldu. Ecevit, Özal'ın emperyalist devletlerle işbirliği yapması "güvenli bölge" çözümüne destek vermesini şiddetle eleştirerek ABD ile işbirliği yerine, Saddam'la işbirliği yapılmasını ve Kürt sorununun bu çerçevede ele alınmasını istemektedir. Ecevit'e göre "güvenli bölge", Türkiye toprakları bütünlüğünde "karşı bir devlet veya fiili devlet" oluşturulma anlamına gelmektedir. Bu Türkiye'nin bölünmesine yol açacak büyük bir tehlikeydi. "Bu fiili devlet, yalnız Irak yönetimi üzerinde değil, Türkiye ve İran üzerinde de bir baskı unsuru olarak kullanılabilir. Yalnız Irak'ın değil, Türkiye'nin de bölünmesine yol açabilecektir" (Ecevit, 30 Mayıs, Mill.)

maktadır." diyerek koruya iman talezelerine girdi.

İlhami Soysal da Milliyet'teki köşesinde:

"Kuzey Irak'ta "çekirdek bir Kürt devleti"nin tohumları atılıyor."

"Sığınmacılar için "Tampon bölge" diye adlandırılan alan, eninde sonunda yeni bir "yapay devlet" in sınırları olacak."

"Sevr'in gerçekleştiremedikleri kimi hükümlerini, günümüzde yeniden dirilttiler ve burnumuza dayadılar."

Kuzey Irak'ta yaratılmak istenen yeni devletçik, ileride başımıza çok dert çıkarabilir."

"İşin inanılmaz ve anlaşılması güç yanı da... Türkiye Cumhuriyeti'nin günümüzdeki yöneticilerinin Sevr'i yeniden burnumuza söyleye ya da böyle dayamış olanlara yardımcı olmalarıdır." (29 Nisan, Mill.)

Bu beyanları, Kürtleri emperyalizmin oyununa gelmemeye çağırarak Ali Sirmen'den, "Bizi kullanarak bir Kürt devletinin alt yapısını hazırlıyorlar" diyen Güngör Mengli'ye; En doğru sözü "Ne mutlu Türküm diyene" sözünü diyen Oktay Akbal'a kadar uzatmak mümkündür.

Bütün bu hezeyanlar neyi gösteriyor?

Birincisi, Kürt sorunu karşısında, Türk aydınları arasındaki geleneksel sağ-sol ayrımı ortadan kalkıyor. Millî birlik ve bütünlük" içinde yekpare bir vücut oluveriyorlar. Kürtler'in ulusal kimlikleriyle tarih sahnesine çıkma ihtimalinin olduğu her durumda, koyu bir şoven ve ırkçı tavırda bütünlüşmektedirler. Kürt varlığının Türkiye sınırları dışında ortaya çıkışına bile tahammülleri yoktur.

İkincisi özellikle ilerici, demokrat geçinen U. Mumcu, İlhami Soysal, Mümtaz Soysal, Ali Sirmen gibi kemalist aydınların, Kürtler'e "emperyalistlerin oyunlarına alet olmayın" çağrılarını yaparken içine düştükleri komik durumdur. Bunlar, bir yandan hızlı Lozanlı'dılar; öte yandan, sözde anti-emperyalistler. Oysaki, Kürt ulusunun ve Kürdistan'ın bölünüp parçalanması anlamına gelen Lozan'ın Kemalist iktidar ile emperyalist devletlerin işbirliği ve anlaşması sonucu ortaya çıktığı artık bir sır değildir. Bir yandan, Kürtler'e anti-emperyalist tavır öneren bu kemalist aydınların, öte yandan Kürtler'in ulusal haklarının sözkonusu edildiği her durumda şoven bir tavırla Lozan kalkınma şartlarını tartışılmaz deşifre neydi? Bu çağrılarda ifade bulan tavırın arka planında bir aldatmacanın yer aldığı vurgulamak gerekiyor. Kemalist hareketin emperyalistlerle işbirliği yapmış ol-

masını bugüne kadar sorgulama gereği duymayan, Kemalizmin emperyalizm ile işbirlikçi karakterine deşire eden çevrelere karşı savaş açan bu aydınların gerçek niyetlerinin ne olduğu bellidir.

Bu niyetin Kürtler'in dış destekler sağlayarak tarih sahnesine bağımlı biçimlerde de olsa çıkma girişimlerini engellemek olduğuna kuşku yoktur.

Türkiye'de Kemalistler ve cümle Türk şovenleri bu nedenledirki, ABD ve İngiltere'ye hiddetle saldırımlar. Irak topraklarında özerk bir Kürt varlığına bile tahammül göstermeyenler, "çekişirde Kürt devleti kuruluyor" yaygaralarıyla bir yandan Türk şovenizmini ayağa kaldırmaya çabalarlarken, öte yandan keskin anti-emperyalist pozlara bürünerek Kürtleri "mandacılık"la suçlamaktalar. Bu sahtekarlıkların nedeni çok açık.

"ABD politikasına yedeklenen Kürt hareketleri ile devrimci anti-emperyalist Kürt hareketleri arasındaki mücadele kızışacak, ulusal hareketin sınıfsal plandaki ayrışması ve saflaşması hızlanacaktır. ABD yanlısı Kürt hareketleriyle radikal devrimci Kürt hareketleri arasındaki ideolojik kampaşmanın bu hareketler arasında çatışmaya yol açması muhtemeldir ve bu durum Kürt hareketinin başarıya ulaşmasını büyük ölçüde etkileyecektir."

Mevcut konjonktürde, Kürtler'in kendi özgüçleriye sonuç alıcı çözümler gerçekleştiremeyeceği bilinmektedir. Göç olayı ile birlikte, uluslararası kamuoyunda Kürtler lehine oluşan havanın ve bunun yarattığı politik desteklerin farkındalar. Kürtler'in dış destekleri de yanına alarak bir takım ulusal haklar elde etme olasılığı da var. O halde, bu gelişmeyi engellemek için öncelikle Kürtleri yalnızlığa sürükleyecek çözümlere doğru bilinci bir çaba ve yönlendirme isteği sözkonusudur.

Üçüncüsü: Kürt sorununa yaklaşım noktasında, Özal ile geleneksel Kemalist yaklaşımın bağılı güçler arasında ortaya çıkan anlayış farklılığıdır. Güney Kürdistan'da (Kuzey Irak) Kürtler için bir "tampon bölge" kurulması önerisini sahiplenen Özal, ülkenin bölünmesi ve parçalanmasına yol açacak girişimleri desteklemekle suçlanmakta ve Kürtler konusunda izlediği politika ile "vatana ihanet" noktasına geldiği öne sürülmektedir.

Bu durum, Türk siyaset çevrelerinde, Kürt sorununa yaklaşım konusunda bir yol ayrımına geldiğini gösteriyor. Geleneksel devlet politikası, Kürdistan'ı paylaşan ülkelerle anlaşmak ve işbirliği yapmak suretiyle Kürtler'e ulusal hakların tanınmaması ve mevcut statükoyu bozmalarına izin vermemek şeklindedir. Bu geleneksel devlet politikasının devamından yana olan Ecevit, Demirel, İnönü gibi politikacılar ve yazarlar, Özal'a emperyalist devletler yerine Saddam'la işbirliği yapmasını önermektedirler. Özal'ı izlediği Batı ile işbirlikçi politikasından vazgeçmeye çabalamaktadırlar. Türk siyaset sahnesi garip olaylara ve gelişmelere sahne oluyor.

Öyleki, bugüne kadar, Kürtleri ezme politikasını sürdürülen Özal, Kürt göçüyle birlikte Kürtler'in "hamiliğine" soyundu. Kuzey Irak'ta federasyon şeklinde bir Kürt varlığına bir alternatif olmayacağı yolunda mesajlar verdi. Bu hızlı değişim heyin nesiydi?

Devletin geleneksel Kürt çözümünden ve bunun devamından yana olanlar, Özal'ı ABD'nin "Kürt çözümü"nü benimsemekle, bu çözüme destek vermekle eleştirmektedir

ve "ulusal bütünlüğü" bözmekle suçlamaktadırlar.

Acaba Özal, izlemeye başladığı yeni Kürt politikası ile Türk egemen güçlerinin çabalarına ve Türkiye'nin bütünlüğüne çomak mı sokmaktadır?

Yoksa, yeni yönelişin derinde yatan nedenleri mi sözkonusudur? Özal, Türk egemen güçlerinin desteği ve onayı olmadan bu açılımı yapabilir miydi?

Bu hızlı değişimi, Türkiye kapitalizminin geldiği noktada aramak gerekir.

Türkiye tekelsel kapitalizminin uzun vadeli çıkarları gözetilerek hazırlanan ve Özal eliyle uygulamaya sokulan Kürt planı bu hızlı değişimin temel nedenlerinden biridir.

Türk milliyetçiliğinin ırkçı-şoven karakteri üzerine oturtulan geleneksel Kemalist yaklaşım, gelinen noktada, artık, Türkiye tekelsel kapitalizminin gelişmesi önünde bir engeldir. Kürt halkının yükselen ulusal demokratik mücadelesi, politik istikrar isteyen sermaye düzeninin önünde büyük bir tehdit ve sürekliliği kırıcılık unsuru olmaktadır. Resmi ideolojisi belirleyen şoven milliyetçilik, Türkiye tekelsel kapitalizminin Batı kapitalizmiyle bütünleşmesi önünde olduğu kadar, Ortadoğu pazarlarında düzenleyici bir rol oynaması önünde de engeldir. Türkiye tekelsel kapitalizmi bu ayak bağlarından kurtulmamak istiyor. Türk şovenizmi bayrağı dalgalandırılarak kapitalist enternasyonalde yer almanın gerçekçi bir politika oluşturmadığı artık bilinmekte ve kavranmaktadır.

Özal'ın "Kürt reformu" denen yeni açılımların arka planında Türkiye tekelsel kapitalizminin, kapitalist enternasyonalin gereklerine kendini uyarlama çabalarının yeraldığına kuşku yoktur.

"Devletçilik, "laiklik" gibi bir çok noktasında fasfiye sürecine sokulan Kemalizmin, şoven milliyetçi anlayışının da fasfiye gündemindedir. Tekelsel Türk burjuvazisi, Cumhuriyet dönemine damgasını vuran devletin bu ideolojik yapıyla devam edemeyeceğini anlayarak onu bir kenara bırakarak kapitalist enternasyonal ölçülerini içinde kendine yeni bir ideolojik kimlik oluşturma çabasındadır.

Künkü, artık ulusal kimlikler, ulusal kültürler burjuvazinin ilgi alanına eskisi kadar girmiyor. Milliyetçi koruyucu politikalar, izlenen ekonomik model gereği zaten terk edilmiş durumda. Eski ideolojik yapının da değişim geçirerek yeni modele uyum sağlaması gerekmektedir. Ayrıca, Türkiye tekelsel kapitalizminin Ortadoğu pazarından pay kapmak ve bölgede etkin bir politik güç olarak rol oynamak düşüncesini, uzun vadeli yeni çözüm ve düzenlemeleri gerekli kılmaktadır.

"Kürt sorunu da dahil, bütün Ortadoğu sorunlarının çözümünde bölge halklarının mücadele birliğinde ifadesini bulacak gerçek bir enternasyonal dayanışma, bölgede devrimci, anti-emperyalist bir gelişmenin vazgeçilmez koşuludur."

Özal, tekelsel burjuvazinin uzun vadeli çıkarlarıncı belirlenen bu değişimin gereklerine tercanım olmaktadır. Türkiye kapitalizminin kapitalist enternasyonalde bütünleşme doğrultusundaki politikasına karşı çıkan muhalefet güçleri ise, Kemalizmin miadı dolmuş geleneksel politikalarına sarılmaktadırlar. Ve bu durum, Özal'ın muhaliflerinin Özal'dan daha geri bir konuma düşmesine neden olmaktadır. Özal eliyle uygulanan Kürt planına karşı, "ihanet" tellallığına çıkanları çirpışları Türk şovenizmini körüklemekte ve bu durum ülkeye milliyetçi bir kapışmanın tehlikesini de doğurmaktadır.

Kemalist aydınlar, politikacılar, bilincil bir şekilde, emperyalist devletlerin Ortadoğu'ya ilişkin çıkar hesapları ile, mazlum Kürt ulusunun tarih sahnesine çıkış eylemini birbirine karıştırıyorlar. Oysa ki, bunlar

farklı konulardır. Kürtler'in ulusal hak ve taleplerine karşı şovenice tutum alanlar, bu tutumlarını anti-emperyalizm demagojisi yaparak yumuşatmaya ve gizlemeye çalışıyorlar. Anti-emperyalizm, Türk şovenizmini perdeleyen koyu bir örtü haline getirilmek isteniyor.

Bu tür sahte anti-emperyalizm çığlıklarını deşfire etmek, ulusların ve halkların arasında eşitlik ve özgürlük esasları üzerine oturan devrimci içerikli gerçek bir anti-emperyalizm için vazgeçilmez görevlerdir.

Elbette ki, ABD Kürt halkını kendi çıkarları için kullanmak isteyecektir. ABD'nin desteğine ve TC'nin himayesine muhtaç bir Kürdistan (veya özerk bir Kürt bölgesi) ABD'nin olduğu kadar Türkiye egemen güçlerinin de bölgedeki uzun vadeli çıkarlarına aykırı düşmez. Geçen her gün kendi çözümlerini dayatan Kürt ulusal kurtuluş mücadelesinin yarattığı güçlü dinamikleri denetim altına almak, bu dinamiklerin bağımsızlık doğrultusundaki olumsuz yönelmesini engellemek, elbetteki Batılı güçlerin ve bölgedeki gerici güçlerin değişmez hedefi olmaya devam edecektir. ABD'nin "Kürt planı" çerçevesinde gündeme getirilen "güvenli bölge" çözümlü, Kürt hareketlerinde yeni dalgalanma ve çözümlere neden olacaktır. ABD politikasına yedeklenen Kürt hareketleri ile devrimci anti-emperyalist Kürt hareketleri arasındaki mücadele kızışacak, ulusal hareketin sınıfsal plandaki ayrışması ve saflaşması hızlanacaktır. ABD yanlısı Kürt hareketleri ile radikal devrimci Kürt hareketleri arasındaki ideolojik kampaşmanın bu hareketler arasında çatışmaya yol açması muhtemeldir ve bu durum Kürt hareketinin başarıya ulaşmasını büyük ölçüde engelleyecektir. Bu konu ayrıca ele alınması ve değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Kürtler'in ulusal varlıklarıyla tarih sahnesine çıkması gerekli ve zorunlu ise, bu çıkış kapitalist dünya tarafından belirlenen ve onaylanan bir çıkış olmalı. Kürtler, buldukları devletlerde iktidar süreçlerine bir biçimleriyle katılmak durumunda olamazsa bu katılmı, Kürt hareketleri içindeki Batı yanlısı güçler aracılığıyla olmalıdır. Radikal-devrimci Kürt hareketinin fasfiyesi bu politika'nın doğal sonuçlarından biri olacaktır. Kürtleri' bugünkü konumlarına razı etmenin artık mümkün olmadığı, mülkatta bazı ödenimleri verilmesi gerektiği, hem Batılılar'ca hem de Kürdistan'ı paylaşan devletlerce çok iyi anlaşılması bulunmaktadır. Bastırılması engellenmesi artık mümkün olmayan hareketlerin sistem içine çekilerek amacından ve hedefinden sapırılması konusunda uluslararası burjuvazi hayli deneyimlidir. İşbirlikçi Kürtleri' ön plana çıkararak, Kürt devrimci dinamiklerini engellemek için Batılı güçlerin ve bölgedeki işbirlikçilerinin büyük olanaklara sahip bulunduğunu vurgulamak gerekiyor.

Emperyalist ülkelerin, Kürt hareketlerini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak isteminden hareketle, Kürtler'in ulusal hak ve taleplerinin sınırlı da olsa gerçekleştirilmesine devrimcilik ve anti-emperyalist adına karşı çıkılabilir mi? İşte bizzat önemle üzerinde durulması gereken ayırım noktası budur.

Doğu Perinçek, "Kürt Kemalizmi" başlıklı 2000'e Doğru Dergi'sinde yayımlanan yazısında, Kürt örgütlerini mandacılıkla suçlamaktadır. M. Kemal'in anti-emperyalist tavırını örnek almakta, Kürt milliyetçiliğinin "dünyanın anti-emperyalist ve sosyalist güçlerine sıcak bir ilgi yaratmadığını" belirtmektedir. Şöyle yazıda Doğu Perinçek şu görüşleri savunmaktadır:

"Paris Konferansı'ndan Körfez Savaşı sonrasında uzanan gelişmelere bakınca, Kürt milliyetçiliğini "ulusal" sorunu Batılı emperyalistlerin himayesine ve onların Ortadoğu politikalarıyla uyum halinde çözme çizgisini görüyoruz."

"Kürt milliyetçiliği, "sömürge" teorisiz yüzünden emperyalizmi değil, bölgenin küçük ülkelerini baş düşman alıyor. Böylece Kürt milletinin bir baş düşmanı olmuyor, dört ayrı Kürt halkının dört ayrı baş düşmanı oluyor. Bu durumda, milli bir Kürt stratejisi geliştirmek olanaksızlaşıyor, dört ayrı strateji, Kürt milletinin parçalanmışlı-

ğını derinleştiriyor ve Kürt milliyetçiliğinin çıkmasını yansıtıyor."

"Kürtler'in dört ülkeye bölünmesine tek bir cevap olabilir. O da, anti-emperyalizmdir. Bir milli strateji de, ancak kararlı bir anti-emperyalizmle yaratılabilir. Hedef emperyalizmdir, bölge ülkeleri de emperyalizmle işbirliği ettikleri oranda hedeflidir."

Yüzyıl dergisi'nde, Körfez krizi günlerinde "ABD'nin üçüncü bir israil yarattırma planından söz edilmeye ve anti-emperyalist tavır nedeniyle Saddam'ın desteklenmesi savunulmuştu.

Bir takım Kürt örgütlerinin, özellikle Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin, Batılı emperyalistlerin himayesine ve onların desteğine Kürt sorununa çözüm arama politikaları herkesin malumudur. Ancak, Kürt örgütlerinin eleştirilmesi gereken bu yönlerine vurgu yaparken, Kürt hareketlerine hedef şaşırtıcı önermeler yapmak, Türkiye sosyalistlere yakışmaz. Doğu Perinçek, bu yakışsız tavır içinde gözükmektedir. Perinçek Kürtler'e, "Kürdistan'ı paylaşan ülke yönetimleriyle mücadele etmeyin, onları değil, emperyalizmi baş düşman seçin ve mücadelenizi emperyalizme karşı sürdürün" çağrısında bulunmaktadır. "Bölge ülkelerini emperyalizmle işbirlikçi yaptıkları oranda hedef seçin" demektedir. Bu çağrının bir gereği olarak Iraklı Kürtler'in, anti-emperyalist" tutum içinde olan Saddam'a karşı mücadele etmesi yanlıştır. Çünkü, Saddam değil emperyalizmle işbirlikçi yapmak, onların hismine uğraması bir lidedir. Güney Kürtleri'nin baş düşmanı, Kuzey Irak'ta "çekişirde Kürt devletin temellerini atan" ABD ve Batılı güçlerdir.

Türkiye Kürtleri de, Türkiye'deki faşist rejime karşı mücadeleyi bırakmalı, okun sivi ucunu emperyalizme çevirmeli. Emperyalizmle işbirlikçi yaptığı oranda da ülkedeki iktidarda mücadele etmelidir. Kürtler emperyalizmi baş düşman ilan etmez de bölge devletlerine karşı mücadele ederlerse milliyetçi olurlar, milli bir strateji oluşturamazlar, düşmanlarını da çoğaltmış olurlar.

Bu ne gaflet! Kürdistan'ı paylaşan devletler, ne zamandan beridir Kürtler'in dostudur da Kürtler bunları kendilerine düşman ilan etmesin? Kürtler'in demokratik hak ve özgürlüklerini engelleyen, bunların kullanımını ağır yaptırımlara bağlayan kimdir? Emperyalizm mi, bölge devletleri mi? Kürtler'e milli zulüm siyaseti uygulayan, dilini, kültürünü ve ulusal varlığını ortadan kaldırmak için yoğun devlet terörü altında onları ortadan kaldırmaya çalışan kimdir? Bütün bunlar, bölge ülkelerinin bilgisi dışında emperyalizmin ajanları tarafından mı gerçekleştiriliyor?

Elbette ki, Kürdistan'ın bölünüp parçalanmasında, Kürtler'e karşı uygulanan ulusal baskı politikalarının sürdürülmesinde emperyalist devletler de suç ortaklarıdır.

Doğu Perinçek, Kürdistan'da suç ve cürüm işleyen somut düşmanları, Kürtler'in mücadele hedeflerinden çıkartma gayretini gösterirken acaba kimin hesabına politika yapmaktadır? Asıl suçluları değil, suç ortaklarını hedef göstermektedir.

Türkiye'de Kürt düşmanlığı noktasında birleşen suçsuzların sokusuna kadar bütün Türk şovenlerinin, "Sevr horlatılıyor", "bağımsız Kürt

devletin ilk adımları atılıyor" yaygarasını kopararak kamuoyunun dikkatini "ABD'nin Kürt planı" üzerine çekmeye çalıştığı bir dönemde, bu yaygaralara soldan Doğu Perinçek'in de katılması kimseyi şaşırtmamalıdır. Tarihin garip cilvesi, bir kez daha Doğu Perinçek ile Türk şovenlerini, "ABD'nin Kürt politikasına" karşı olma adı altında bir araya getiriyor.

Türkiye'de anti-emperyalizmin Kürt karşı politikalarında bir manevra olarak kullanımının tarihi hayli gerilere; Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar gider. 1920 ve 30'lu yıllarda, Kemalist hareket, anti-emperyalist niteliği vurgulanarak içte TKP tarafından, dışta ise 3. Enternasyonal tarafından desteklenmiştir. Oysa ki, aynı yıllar, Kürtler'in ulusal talepler öne sürerek isyan ettiği ve bu isyanların da Kemalist iktidar tarafından soykırım yöntemlerine başvurularak bastırıldığı yıllardır. Bu yıllarda da, anti-emperyalizm ile gerekçelendirilen politikalar Kürtler'e karşı, Türk şovenizminin yanında hüküm icra etmiştir. Denebilir ki, tüm cumhuriyet tarihi boyunca, bir nevi Türk milliyetçiliğinin koltuk değneği haline getirilen anti-emperyalizm, sürekli Kürtler'e karşı işlev gören bir öğü haline getirilmiştir.

Bu sakat anti-emperyalizm anlayışlarıyla hesaplaşmadan tutarlı bir anti-emperyalizm ortaya konulamaz.

Doğu Perinçek, Kürtler'e anti-emperyalist içerikli politikalar önermeden önce kendi çizgisinde bu sorgulamayı yapmalıdır.

Doğu Perinçek'in Kürtler için yaptığı "baş düşman" tesbiti, Kürt ulusal kurtuluş mücadelesinin hedefini sapırmaktan başka bir anlamı gelmiyor. Kürtler'e, Kürdistan'ı paylaşan, Kürt halkına milli zulüm uygulayan devletleri değil, emperyalizmi hedef alın diyor. Kürdistan'ın somut gerçekliği, Kürt halkının yaşamı üzerine ipotek koyan bölge devletlerinin somut politikaları gözünde alınıyor. D. Perinçek'in önermelerinin önce hesaplarla Türk şovenizmini destekleme manevrası olduğu ortaya çıkmaktadır. Oysaki, Kürdistan'ın gerçekliği, D. Perinçek'in "baş düşman" önermesinin tersine çevrilmesini gerektirmektedir. Kürtler'in baş düşmanı, Kürdistan'ı paylaşan, Kürtler'in ulusal varlığını yok sayan bölge devletleridir; emperyalizm bölge devletleriyle işbirlikçi yaptığı oranda, Kürt hareketinin devrimci çizgiye gelişimini engellediği oranda Kürt mücadelesinin hedefidir.

Kürtler'in birinci hedefi, ülkelerini bölge devletlerinin gaspından kurtarmak, Kürt halkı üzerinde milli zulüm son vermek. Emperyalizme karşı mücadele, Kürdistan'ı paylaşan bölge devletlerine karşı sürdürülecek mücadeleyle bağlantılı ikinci bir sorundur. Burada temel-tali ayrımı yapıldığında, Kürt mücadelesinde bölge devletleri ön plana geçiyor.

TC'nin emperyalizme her yönünde bağımlı bir ülke oluşu nedeniyle, Türkiye'de devlete karşı sürdürülen sınıfsal ve ulusal mücadele anti-emperyalist karakter taşıyor.

DİLLERDEN DÜŞMEYEN TARİH:

1992 (4)

SINIRSIZ AVRUPA'DA SINIRSIZ IRKÇILIK

"Sözleşme tarafları, vize politikalarını ve ülkelerine giriş koşullarını uyumlu hale getirmek için çaba sarfedeceklerdir. Gerekli görüldüğü ölçüde yabancılar yasalarını uyumlaştırmak için de düzenlemeler yapacaklardır." (1)

"Özgürlük idealinin tarihsel kalesi Avrupa 1993 yılına sermayenin, metanın ve insanların sınırsız dolaşım özgürlüğünü gerçekleştirmiş vaziyette girecektir." (2)

Evet "özgürlük idealinin tarihsel kalesi Avrupa", 1992 yılının son aylarına kadar AT ülkeleri arasındaki gümrük duvarlarını yıkmaya hazırlıklarını yapıyor. AT içerisindeki sınırları kaldırıp sınır koruma görevlerini kişilere, **gümrük** memurlarını ise işsizliğe terk edebilmek için önemli bir önkoşulu yerine getirmek gerekiyor: **AT içerisinde tüm üye ülkeler açısından geçerli olacak ortak bir yabancılar yasasına ulaşılması ve Avrupa'ya "mülteci akınına" karşı, üye ülkeler arasındaki sınırlardan sökülün taşlarla, AT sınırlarının aşılması mümkün olmaya yüksek duvarlarla çevrilmesi...**

Bu yazıda büyük ölçüde kısaltarak özelleştireceğimiz sözleşme ve gelişmeler de gösteriyor ki, gerek AT üyesi devletler, gerekse giderek yetkileri artırılan Avrupa Topluluğu hem mülteciler hem de göçmenler "sorununa" ağırlıkla "polisye bir vaka" gibi yaklaşıyorlar.

Artık bir toplumsal azınlık ve gerçeklik haline gelen yabancı kökenli işçileri ve ailelerini, "yabancılar polisinin" yürütücülüğünü üstlendiği "Yabancılar Yasası" ile kuşatıp terörize eden AT ülkeleri, dünya üzerindeki kendi egemenlik/sömürü ilişkilerinin ve bu ilişkilerin yarattığı krizlerin doğrudan bir sonucu olarak cereyan eden "mülteci akını" karşısında da "zengin Avrupa'yı mülteci talanından" korumaya yönelik politikalar geliştiriyorlar.

Bu politikalar henüz daha tek tek AT ülkelerinin iç süreçlerini tamamen etkileyip belirleme aşamasına erişmemiş olsalar da, eldeki bugünkü veriler dahi gelecekteki AT'nun yabancılar ve mültecilere karşı ne tür uygulamaları gündeme getireceği konusunda bir fikir oluşturmak için yeterlidir.

Bu yazıda tek tek AT ülkelerinin yabancılar mülteciler politikalarıyla değil, ağırlıkla AT'nun ortak yabancılar ve mülteciler politikasını oluşturmaya yönelik adımlarla ilgileneceğiz.

Ortak yabancılar politikasına doğru Avrupa Topluluğu

Yabancılar politikası ve Yabancılar Yasası henüz daha Avrupa Topluluğu'nun yetki alanına girmiyor. Ancak AT henüz daha ortak bir yabancılar yasası oluşturamamış olsa da, sınırlardaki gümrük duvarlarını ve kimlik kontrollerini kaldırabilmenin bir önkoşulu olduğu için, yabancılar ve mültecilerle ilgili ortak uygulamalara yönelmiyor da değil.

Avrupa Topluluğu içerisinde üye ülkeler arasındaki sınırların tamamen kaldırılması isteniyor. Avrupa Komisyonu'nun ünlü Beyaz Kitabı'nda bu konuda şöyle deniliyor: "1992 yılına kadar topluluk için sınırlardaki polis ve gümrük formaliteleri olagan bir işlem olmaktan çıkacaktır." (3)

Yine Avrupa Komisyonu tarafından 28.10.1986 tarihinde Londra'da oluşturulan "Göçmenler sorunu" çalışma grubu yukarıdaki hedefle ilgili şu sınırlamaları yapıyor:

"Avrupa Komisyonu
1- yabancıların denetimsiz dolaşımını engellemek üzere ortak bir vize politikası,

2- iltica hakkının kötüye kullanılmasına son verecek yasal düzenlemeleri oluşturmalıdır." (4)

Yukarıdaki hedeflere ulaşabilmek için, bugüne kadar bir taraftan İçişleri ve Adalet Bakanları çeşitli girişimlerde bulunurken, diğer taraftan Avrupa Topluluğu'nun bel kemiğini oluşturan devletler arasında da kimi sözleşmeler yapıldı. Bu sözleşmelerde yazılı olarak belirlenen politika ve uygulamaların, AT'nun gelecekteki yabancılar politikasının köşe taşlarını oluşturacağına kesin gözüyle bakmak gerekiyor.

En önemlisi "Schengen 1-2" diye bilinen bu sözleşmelerle yabancılar politikasının Avrupa Toplu-

luğu düzeyinde genelleştirilmesi süreci hızlandırılmak isteniyor. Tüm bu çabaların başını önemli ölçüde Federal Almanya çekiyor. Kohl/Genscher hükümetinin istemi üzerine Eski Yabancılar Yasası'nın daha gerici, anti-demokratik ve ırkçı bir Yeni Yabancılar Yasası'yla yer değiştirilmesi ve tam da bu sırada - "Schengen 2" sözleşmesinin imzalanması hiç de tesadüf olmasa gerek. Bu sözleşmenin gerek zamanlaması gerek içerikleri, Federal Almanya'nın ırkçı Yeni Yabancılar Yasası'nın, diğer Avrupa Topluluğu ülkelerine örnek teşkil edeceğinin de güçlü bir göstergesidir.

Schengen 2 ve yeni yabancılar tanımı

Sınırsız Avrupa'da sınır kontrolleri hiç de kalkmayacak. Yapılan propagandaların aksine sınır kontrolleri, Schengen sözleşmesinin 3. maddesi uyarınca, daha da sıkılaştırılarak dış sınırlardan Avrupa Topluluğu'nun ortak dış sınırlarına aktarılacak. Bu şekilde Avrupa Topluluğu sınırları içerisinde "yabancılar polisinin koruduğu bir iç pazara" ulaşılmış olacaktır. Avrupa Topluluğu'nun ortak dış sınırlarında, "ulusal güvenlik ve düzenlemelerini korumak üzere", kişiler, taşıma araçları ve metalar geniş çaplı kontrole tabi tutulacak. AT'nun dış sınırlarını geçerek Avrupa'ya ulaşmak prensip olarak yasak olacak. **Schengen 2 sözleşmesi bu konuya ilgili bir açık kapı bırakmış: Özel izin ile Avrupa Topluluğu sınırlarını aşmak mümkün olacaktır.**

Schengen 2 sözleşmesinin önemli özelliklerinden birisi de şu: Bugüne kadar Avrupa Topluluğu ülkelerinin ulusal düzeyde yaptıkları "yabancılar tanımının" yerine, bu

sözleşme ile, yeni bir merkezi kavramsal kategori oluşturulmuş: "Üçüncü yabancılar."
Schengen 2 sözleşmesi, "ü-

çüncü yabancılar" kategorisini, "Avrupa Topluluğu üye ülkelerinin vatandaşı olmayan her birey" olarak tanımlıyor. Yakından ilgililen-

diğinde görülecektir ki, bu tanım da aslında yeni değil. Federal Alman Yabancılar Yasası'nın "Avrupa - Topluluğu vatandaşı olan/olmayan yabancılar" tanımının Schengen 2 sözleşmesine ve yabancılar politikasının Avrupa düzeyinde ifade bulmasına yansımaları söz konusu olan.

Söz konusu kategoriye giren yabancılar için Avrupa Topluluğu'na girilmenin koşulları şunlar:

- Geçerli pasaport
- Geçerli vize
- Geliş gerektirmez ve geçimini kendisinin sağlayabileceğini gösteren belge

* Güvenlik ve düzen açısından bir tehlike teşkil etmemesi...

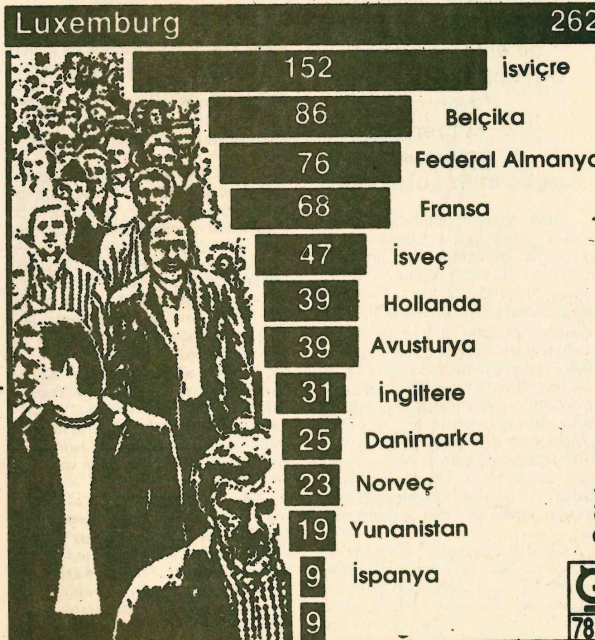
Son maddenin bu şekilde oldukça genel ifade idi, keyfi uygulamalara kesinlikle kapı aralamaktadır. Avrupa Topluluğu ülkelerinin vize uygulamalarıyla ilgili yönelimleri ise, vizeye tabi tutulan ülkelerin sayısını hızla arttırmak şeklinde belirlemektedir.

BIG BROTHER IS WATCHING YOU

Schengen 2 sözleşmesi, "Schengen Enformasyon Sistemi" adı altında uluslararası bir "takip bilgi sayarının" oluşturulmasını öngörüyor. Söz konusu "takip bilgi sayarının" görevleri, işlenen suçların takip edilmesini kolaylaştırmak, terörizme karşı mücadele ve "yabancılar yasasının yürütülmesi" olarak belirtilmiş. (Schengen 2, Madde 92)

YABANCILAR SORUNU

Her 1000 vatandaşa göre yabancıların oranı

© Globus

7813

Oluşturulmasına hızla başlanılan "takip bilgisayarına" "şüpheli" yabancılarla ilgili tüm bilgiler AT ülkeleri tarafından kaydedilecek. "Schengen Enformasyon Sistemi"ne" kaydedilen bu bilgileri en hızlı elektronik metodlarla şu kurum ve kuruluşlar elde edebilecek:

Sınır koruma daireleri, polis ve gümrük teşkilatları, yabancılar polisi ve tüm üye ülkelerin vize vermekle sorumlu konsolosluk ve temsilcilikleri.

"AT içerisinde tüm üye ülkeler açısından geçerli olacak ortak bir yabancılar yasasına ulaşılması ve Avrupa'ya "mülteci akınına" karşı, üye ülkeler arasındaki sınırlardan sökülün taşlarla, AT sınırlarının aşılması mümkün olmayan yüksek duvarlarla çevrilmesi..."

Ve bu kurumlar, hızla elde ettikleri bilgilere dayanarak, oturma izninin reddedilmesi, vize verilmemesi, sınırlara ulaşabilen insanların geri çevrilmesi gibi yöntemlerle, Avrupa Topluluğu'nu istemeyen yabancılardan koruyabilecekler. Schengen 2 sözleşmesi, yukarıda sayılan yöntemlere, Federal Alman Yabancılar Yasası'nın öngördüğü tüm sınırdışı gerekçelerini de eklemeyi unutmamış. Örneğin, Almanya'ya ulaşabilen ve AT ülkelerinin herhangi birinde "düzen ve güvenliği" tehlikeye düşürecek bir eyleme gireceğinden "şüpheli" bir yabancı sınırdışı edilecek zorundadır.

Avrupa Topluluğu düzeyinde görev yapacak "Schengen Enformasyon Sistemi"nin, Federal Alman "Merkezi Yabancılar Arşivi"ni örnek aldığı bilinen bir gerçek. Daha önce yasal bir dayanağı olmayan, ancak Yeni Yabancılar Yasası ile birlikte gündeme gelen bir kanun taslağı ile yasallaştırılması planlanan "Merkezi Yabancılar Arşivi", uzun yıllardır tüm yabancılar hakkında bilgi toplayarak, bu bilgileri gerekli makamlara aktarmıştı. Federal Alman İçişleri Bakanlığı'na doğrudan bağlı olarak faaliyet gösteren bu arşiv, kanun taslağında da öngörüldüğü gibi, yeni oluşturulacak "Schengen Enformasyon Sistemi"ni" bilgileri donatmak ile de yükümlü olacak.

Kısacası, "Büyük Birader'in" gözü sürekli yabancıların üzerinde. Hem de "özgürlük idealinin kalesi Avrupa'da"...

Avrupa Topluluğu ve mülteciler

Avrupa Topluluğu çerçevesinde çeşitli kurumlar, çeşitli AT ülkelerinde farklı hukuki ve sosyal statüde sahip olan mülteciler karşısında da ortak ve uyumlu politikalar geliştir-

mek için uğraşıyorlar. Avrupa düzeyinde çok sayıda kurumun sonuçta aynı konuyla ilgileneşinin sebebi, henüz daha bu kurumların

1- Farklı kurumlarda genellikle aynı konu üzerine aynı kişiler (ülke temsilcileri) tartışıyor.
2- Tüm bu kurumların toplantıları

28.10.1986'da Londra'da Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu tarafından oluşturulup, "iltica hakkının kötüye kullanılmasına son vermek-

TREVI

Trevi, Schengen gibi, AT'nun mülteciler ve göçmenler politikasının uyumlaştırılması konusunda en yetkili kurumlardan. Trevi, 1975 yılında Hollanda'nın girişimi sonucu oluştu. Trevi'nin aslı görevi, terörizme karşı mücadele vb.'nin yanı sıra, mülteciler ve göçmenler sorunuyla ilgili Avrupa düzeyinde polis işbirliğinin geliştirilip pekiştirilmesidir.

Şu ana kadar Trevi Grubu'nun konumuzla ilgili şu alanlarda çalışmaları var:

Vize politikalarının uyumlaştırılması
Vizesiz mülteci taşıyan taşıma firmalarına karşı (uçak firmaları vb.) para ve diğer cezaların belirlenmesi.

Aynı mültecinin AT'nun çeşitli ülkelerinde ayrı ayrı iltica dilekçesi vermesinin önlenmesi.

İltica hakkı alamayacağı "açık" olan ilticacıların hızla sınır dışı edilmelerinin kolaylaştırılması.

Sahtesi yapılamayacak belgelerin çıkarılması vb.

SCHENGEN

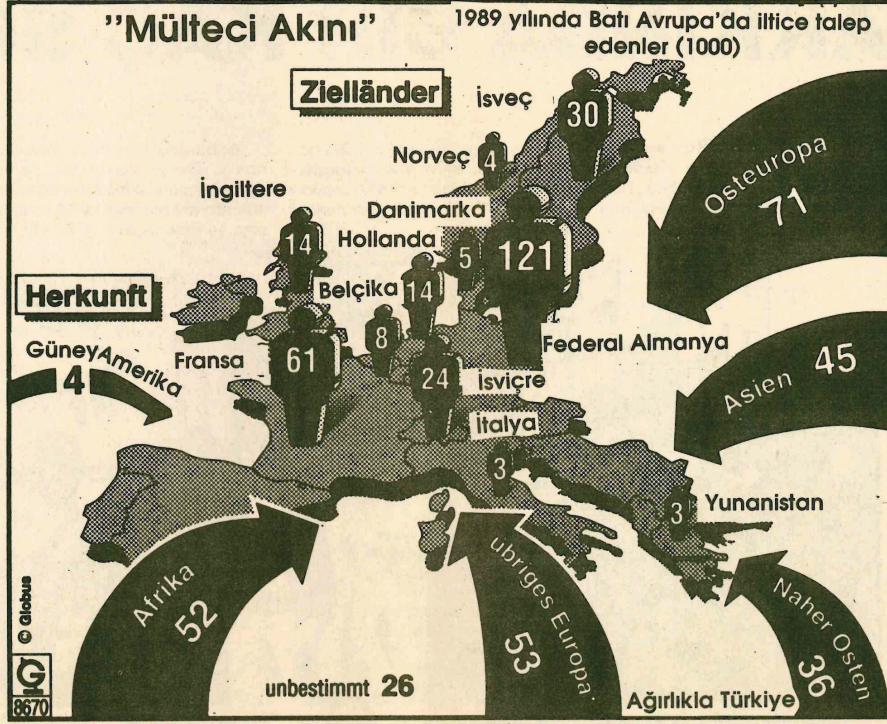
Lüksemburg'un küçük bir kasabası olan Schengen'de Almanya, Fransa ve Belçika ülkeleri 14.6.1985 tarihinde ünlü Schengen antlaşmasını imzaladılar. Bu antlaşmanın genel hedefi, Ortak Pazar içerisindeki serbest dolaşımın "güvenliği ve düzeni" tehdit etmeyecek şekilde gerçekleştirilebilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasıydı. Schengen sözleşmeleri bu nedenle mülteciler ve göçmenler sorununa ağırlıklı polis stratejileri noktasından yaklaşıyor. Schengen sözleşmesi şu alanlarda önlemleri öngörüyor: **Ateşli silahlar, uyuşturucu, üçüncü ülke vatandaşları olan yabancıların statüsü (sınırdışı uygulamaları), vize sorunu, sınır kontrollerinin sıklaştırılması ve iltica yasası.**

Sonuç

Avrupa Topluluğu, diğer alanlarda olduğu gibi, yabancılar ve mülteciler "sorununda" da henüz daha ortak hukuki, politik ve sosyal standartlara ulaşabilmiş değil. Ancak bu yazıda kısaca özetlediğimiz "uyum sağlama" çabaları, dahi, biz yabancı kökenli insanların açısından yeterince ürktücü olsa gerek.

Dipnotlar:

- (1) Schengen sözleşmesi, madde 20.
  - (2) Jacques Delor, Avrupa Topluluğu Komisyonu Başkanı, EG-Magazin 1,1989
  - (3) weikbuhal, 1985, Sy.15
  - (4) Ausländerrecht in Europa, 1987, Sy.149
- Yararlanılan kaynak:
Thomas Geisen/Roland Röder, widerspruch, Bonn 1989

yetkilerinin tam olarak belirlenmemiş olmasından, yani iltica sorunlarıyla ilgili AT'nun tek bir kuruma ulaşmamasından kaynaklanıyor. AT üyesi kimi ülkeler, AT'nun iltica hakkı ile ilgili konularda yetkili olmadıklarını düşünüyor ve söylüyorlar. Bu nedenle iltica hakkıyla ilgili tüm AT ülkeleri için geçerli olacak ortak bir uygulamaya ulaşma çabaları, AT'nun ortak çabaları olmaktan çok, AT üyesi kimi ülkelerin kendi aralarındaki sözleşmeleri şeklinde gündeme geliyor.

Sınırsız Avrupa'da sınır kontrolleri hiç de kalkmayacak. Yapılan propagandaların aksine sınır kontrolleri, Schengen sözleşmesinin 3. maddesi uyarınca, daha da sıklaştırılarak iç sınırlardan Avrupa Topluluğu'nun ortak dış sınırlarına aktarılacak."

Aşağıda tek tek anacağımız - farklı kurumlarda tüm farklılıklarına rağmen ortak özellikler de gösteriyorlar. En belirgin ortak özellikleri ise şunlar:

kamuoyundan mümkün olduğunca gizli tutuluyor.

3- Tüm kurum ve çalışma grupları demokratik mesruiyetten yoksun, parlamentoların "bicimsel" onayına dahi sahip değiller.

Bu tür ortak özelliklere sahip mülteci sorunu ve iltica yasasıyla ilgili AT kurum ve çalışma gruplarının en önemileri ise şunlar:

CAHAR

Bu komite henüz daha 1977 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu tarafından atanmıştır. Avrupa Konseyi üyesi 21 ülkenin hükümet temsilcilerinin yanı sıra, toplantıları izleme statüsüne sahip Finlandiya, Kanada, Avusturya ve ABD'nin oluşturduğu bu komite, dünya çapındaki "mülteci akınına" tartışıyor ve mültecilerin sanayi devletlerine ulaşmasını engelleyici tedbirler konusunda kararlar alıyor. CAHAR'ın bütün önemi, yetki ve sorumluluklarından çok, tüm büyük sanayi devletlerinin bu kurumda temsil edilmişliği yatıyor.

GÖÇMENLER ÇALIŞMA GRUBU

Daha önceki bölümlerde kısaca değindiğimiz bu çalışma grubu,

le" görevlendirildi. Bu grup, ayrıca AT ülkelerinin vize politikalarının koordinasyonu ve AT'nun dış sınırlardaki kontrollerin sıklaştırılmasında da sorumlu

AT KOMİSYONU

Avrupa Topluluğu 1988 ilkbaharında ilk kez iltica hakkı ve mülteci statüsü ile ilgili uygulamalara ulaşabilecek için bir rapor hazırlattı. Özel olarak görevlendirilen bu komisyonun raporu üye ülkelerin onayını alamadığı için buza yattı. Bunun üzerine AT komisyonu, "Göçmenler" Çalışma Grubu'na Schengen toplantılarına gözlemci olarak katılmaya başladı.

AVRUPA PARLEMENTOSU

Eski DGB Başkanı H. Oskar Vetter'in "iltica hakkı ile ilgili sorunlar" başlıklı raporundan hareketle Avrupa Parlamentosu, ilk kez 1987 yılında iltica hakkıyla ilgili bir karar aldı. Ancak henüz daha gerekli yetkilerle donatılmamış olduğu için Avrupa Parlamentosu'nun bu karar, daha çok ulusal parlamento ve hükümetlere tavsiye düzeyinde kaldı ve göstermelik bir karar olmaktan ileriye gidemedi.

Baştarafı sayfa 13-15 de

Laiklik ve tarihçesi

Bugün sonuçtan yani islam ülkelerinin durumundan yola çıkılarak laiklik sorununun çözülmemesini islamın özgünlüğüyle açıklamak yaygın ama görüldüğü gibi yanlış bir görüştür. Bir diğer yanlış görüş ise islam toplumlarının çarpık kapitalist ilişkiler bağlamında da olsa tedrici bir laiklik sürecini yaşamakta olduklarını yön saymaktır. İstisna-örnekler dışında bütün islam ülkelerinde gelişen kapitalizmin niteliğiyle belirlenen bir nevi çarpık laikleşme süreci yaşanmaktadır. Bu ülkelerdeki bu değişimi yok saymak klasik "islami devlet" tanımlamasına yönelmek doğru bir yaklaşım değildir. Bugünün Mısır, Suriye, Irak, Tunus ya da Cezayir'in şartları devlet yapılanmalarından hayli farklılaşmış, laik öğelerin belli ölçüde yerleştiği ülkeler olduğu gözardı edilmemelidir. Evet bu ülkelere radikal bir kopuş yaşanmıştır. Bugünde hala islam devlet ve toplum yaşamında etkili bir olgudur. Ama bu ülkeler birer "islami devlet" değildir. Bugün bu ülkelerde islami hareket oldukça güçlüdür ve geniş yığınlardan destek görmektedir. Çoğu kezden islami hareketler islami söy-

lemi batı-hıristiyan karşıtlığı olarak kullanılmaktadır. Bu durum sorunu daha da karmaşıklaştırmıştır. Geniş halk yığınlarında ulusal bilincin gelişmemesi, kimlik sorununda dini yani islamiği ön plana çıkartmıştır. Bir anlamda kapitalizm ve onun değer yargıları dinsel bir olgu, sömürgecilik olarak görüldüğü için laikleşme ve kurumlarda yabancılaşma çatışan öğeler olarak değerlendirilmiş ve yadsınıştırılmış. Toplumsal dinamizmin çarpılması her alanda olduğu gibi kültürel planda ve değerler sisteminde de derin çatışmalara yol açmıştır. Bir yandan gelişen çarpık kapitalizm tedrici olarak toplumsal-kültürel yapıyı sancılı bir şekilde dönüştürken bir yandan geleneksel toplum ve değerleri bu gelişmeye karşı reaksiyonlarını islami temelde dile getirmeye kimlik krizini bu çerçevede aşmaya çalışmaktadır. İslam ülkelerinin sömürgeleşmeleri ve çarpık kapitalistleşme süreçlerini doğal bir sonuçtur bu. Laiklik olgusu da bu geçişin bir parçası olarak algılanıp değerlendirilmemiş durumdadır.

Baştarafı sayfa 8-9 da

"Anti emperyalizm" Türk şovenizminin kalkanı mı?

TC faşizminin arkasında bir güç olarak etkin rol oynayan emperyalizm, TC'nin geleneksel Kürt politikasıyla bir bütünlük içinde olduğu söylenemez. ABD'nin 60'lı yıllardan beri TC'ne farklı Kürt politikası önerdiği bilinmektedir. Irak ve İran'da Kürt mücadelesi açısından emperyalizmin konumu çok daha farklıdır. Bu ülke yönetimlerinin emperyalizmin karşısındaki konumlanışları TC'den daha değişiklidir. Bu nedenle farklı devletlerde yaşayan Kürtler için ortak bir anti-emperyalizm stratejisi de milli bir strateji için sağlam bir zemin oluşturmaz.

Diğer bir konu, Kürtler'in birden fazla düşmanla mücadele etmekten kurtulması için, bölge devletlerinin "baş düşman" hedefinden çıkarılması gerektiği yolundaki mantık yürütmedir. D. Perinçek'in kendi niyetine göre "baş düşman" tesbiti yapma alışkanlığı 70'li yıllardaki çizgisinden bilinmektedir. Baş düşman, tesbiti, insanların isteklerine ve iradelerine bağlı olarak yapılacak bir tesbit değildir: u anlamda, Kürtler'in birden fazla düşmanla (dev-

lette) mücadele etmek zorunda olması, Kürtler'in istek ve iradelerine bağlı tercihi değildir; Kürdistan'ın ve Kürt ulusunun bölünüp parçalanmasının sonucu olarak ortaya çıkan kaçınılmaz bir durumdur. Bu somut gerçekliği, Kürtler isteklerine bağlı olarak değiştiremezler. Kürtler, diyelim ki, kendilerine karşı zulüm ve yoketme siyaseti izleyen TC gibi bölge devletlerinin baş düşman saymaktan vazgeçtiler ve bu devletlere karşı sürdürmekte oldukları mücadeleyi durdurdular; bu durumda Kürtler'in yaşamakta olduğu gerçekliğin kendisinde bir değişime olacak mı? Bölge devletlerinin Kürtler'e karşı sürdürmekte oldukları imha ve yoketme politikası kendiliğinden ortadan kalkacak mı? Sorunuza nereden bakılırsa bakılsın, Doğu Perinçek'in önerisi, dönüp dolaşık Türk şovenizmine destek - sağlanamaktan öteye gitmiyor. Kürt sorunu da dahil, bütün Ortadoğu sorunlarının çözümünde, bölge halklarının mücadele birliğinde ifadesini bulacak gerçek bir enternasyonal dayanışma, bölgede devrimci, anti-emperyalist bir gelişmenin vazgeçilmez koşulu.

Türk, Kürt, Fars ve Arap halklarının ve bölgede yaşamakta olan diğer azınlık halklarının eşitlik ve özgürlük temelleri üzerine oturtulan ortak devrimci mücadelesi Kürtler' de bugünkü "ehve, -işer" ikileminden kurtaracak bir çözümler olacaktır. Ancak soykırım ter. "Hı altında yaşamakta olan bir ulus, mücadelesi, böylece devrimci bir enternasyonal dayanışma ve mücadelesinin oluşmadığı/olusturulmadığı bir dönemde, ister istemez, bölgede etkili olan güçlere yaslanabilmektedir. Bunun suçu bütünüyle Kürtler'e ait değildir. Kürt ulusunu ezen ulus devrimcileri, Kürt mücadelesine destek veremeyi "ayrılma" şartına bağladıkları sürece, bölge halkları arasında güven verici bir birlik ve dayanışma ortamı gelişmeyecektir. Herkes, her çevre, öncelikle kendi pozisyonunu sorgulamak durumundadır. Gerçek bir anti-emperyalist birliğin çıkış noktası da budur.

LAİKLİK VE TARİHÇESİ

"Tarihin her döneminde, biçimi ne olursa olsun, iktidarlar, iktidarlarını, kural koyma yetki ve haklarını kişilerin üstünde bir değere dayandırmalarından almışlardır. Bu gerçek günümüzde de değişmiş değildir. Belirtilen gereksinme, devletlerin doğumuna ortaya çıkmış ve sonsuz bir süreç içinde gelişmiştir. Fransız, burjuva demokratik devrimine değin, iktidara kaynak bulma gereksinimini "kutsal" değerler karşılamıştır. Burjuva devriminden sonra ise bu kaynak soyut "millet" kavramıyla onun egemenliği olmuştur. İlk çağlarda devlet birliğini sağlamak küçük insan topluluklarını birleştirmek, daha otoriter ve daha dinsel bir iktidar türünü gerektirdiği için, din kurallarını, hukuk kurallarını olarak da geçerlilik kazanmıştır. Bu açıdandır ki, ilk çağ devletlerinde genellikle "başkan; tanrı ya da "tanrı iradesi" ile eş anlama gelerek dinsel ve siyasal iktidar kaynağıdır. (Çetin Özek Devlet ve Din syf 2)"

Laiklik en özet ifadesiyle "İktidarın kaynağının "Tanrı'dan, bilim, hukuk ve sanatın "Din" den bağımsızlaşması olarak tanımlanabilir.

Laiklik bu anlamıyla hristiyanlığın egemen olduğu Avrupa'da doğup gelişmiştir. Laikliğin Hristiyanlığın egemen din olduğu bir coğrafyada gelişmiş olması çeşitli yorum ve tartışmalara neden olmuştur. Bazı çevreler bu sonuçtan yola çıkarak Hristiyanlığın doğuştan itibaren laik bir din olduğunu ve laiklik sistemiyle çatışmadığı ileri sürmüşlerdir. Bu düşüncelerin de hristiyanlığın doğuş koşullarını ve total önermelere başlangıçta sahip olmayışını dayanak olarak göstermişlerdir. Hristiyanlığın özgün yönleri olduğu doğrudur. Ancak hristiyanlığın bu özgünlüğünü onu laik bir din olarak göstermekte kullanmak anlamlı ve içerdiği dolu bir yaklaşım değildir.

Bu konudaki yanılsamaları açığıkta kavuşturmak için hristiyanlığın ortaya çıkışı ve özgünlükleri üzerinde kısaca duralım.

"Kilisenin bin yıllık egemenliği ve Ortaçağ sürecinin kendisi; hristiyanlığın başlangıçtan itibaren laik bir din olduğu savlarının ne derece dayanaksız olduğunu ortaya koymaktadır. Keza aynı dönemde hristiyanlığın-kilisenin oynadığı rol ona ilericî din sıfatını ekleme çabalarının anlamsızlığını da sergilemektedir."

Hristiyanlık laik bir din değildir

Hristiyanlığın başlangıçtan itibaren laik bir din olduğunu ileri sürenler, bu iddialarını İsa'nın "Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya verin." Sözüne dayanmaktadır. Bu söz hristiyanlığın "dünyevi" yaşama ve devlet düzenine katılmama, yalnızca "dünyevi olmayan" yani "tanrısal" olanla ilgili olduğu dolayısıyla da laiklik olgusunun başlangıçtan itibaren içerdiği şekilde yorumlanmaktadır. Keza aynı çevreler bu noktadan hareketle hristiyanlığın "ilerici" bir din olduğunu, gelişmenin özüne itikadını da ileri sürmektedirler. Ancak hristiyanlığın tarihsel gelişimi incelendiğinde ortaya çok farklı bir tablo çıkmaktadır. Bu tarihsel gelişimi ve Ortaçağ da hristiyanlığın oynadığı rolü Çetin Özek şöyle özetlemektedir.

"Hristiyanlığın, Roma imparatorluğunda kazandığı zafer ve egemenlik, Germenler'in Romalıları yenerek Avrupa'da tekelleşmiş siyasal iktidarı çökertti feodal ilişkilerin belirmesiyle tümden pekiştirilmiştir... Bu olgu, hristiyanlığın temel kurumlarının siyasal iktidar kurallarını içermekle birlikte, kilisenin siyasal iktidara egemen olması, tanrı adına kilisenin verdiği ve geri alma hakkının bulunduğu savına dayanan düşünün belirmesine yol açmıştır. Böylece, kuramında bulunmasa bile, Hristiyanlık siyasal iktidara sahip olduğu gibi, siyasal güçlerin yasalık kaynağının kendisinden geldiğini kabul ettirebilmiş, etkin bir Hristiyan

iktidar teorisi oluşturabilmiştir. İslam kurallarından değişik nitelikte olsa bile, kaynağı dinsel olan siyasal güçler, doğal olarak teokratik dinsel yapıyı oluşturmuşlar, siyasal-siyasal iktidarı bütünlüktenmişlerdir." (Çetin Özek ve Din syf 692)

Çetin Özek'in çok açık ortaya koyduğu bu tablo aralıklı bütün Ortaçağ boyunca Avrupa'da hüküm sürmüştü ve Kilise Avrupa'nın bu dönem de başlıca egemen odayı olmuştur.

Kilise'nin yaklaşık bin yıllık bu egemenliği ve Ortaçağ sürecinin kendisi; hristiyanlığın başlangıçtan itibaren laik bir din olduğu savlarının ne derece dayanaksız olduğunu ortaya koymaktadır. Keza aynı dönemde hristiyanlığın-kilisenin oynadığı rol ona ilericî din sıfatını ekleme çabalarının anlamsızlığını da sergilemektedir. Hristiyanlığa peşinen laik ya da ilericîlik sıfatlarını ekleme çabaları hristiyan-batı merkezli ideolojik-politik açılımlardır. Tarihsel gerçekler bu propaganda karekteri açılımları yadsırmaktadır. Bununun bu boyutu üzerinde ileride duracağız. Burada bu tür yorumlara dayanak olarak kullanılan ve hristiyanlığın islamdaki gibi siyasal kuram içermediğinin kanıt olarak sunulan İsa'nın sözü üzerinde duralım.

İsa'nın "Sezarın hakkını Sezar'a, Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya verin" sözü kimi batılı-hristiyan ideologların sunduğu gibi hristiyanlığın laikliğinin kanıtı olarak değil, hristiyanlığın doğduğu zaman ve Coğrafya'nın ortaya koyduğu koşulların özgül bir sonucu olarak değerlendirilmek durumundadır. Hristiyanlık ta islam gibi bütün dünyaya egemen olmak nizam vermek iddiasındadır. Bütün Ortaçağ boyunca da bu iddiasını eylemleri olarak büyük bir güç ve otorite ile yürütmüştür. Ancak sosyo-ekonomik değişimlerin Avrupa coğrafyasında gündeme getirildiği değişiklikler, uzun bir evrime tekabül eden çalkantılı gelişmeler hristiyanlığı laikliği kabul etmeye zorlamıştır. Hristiyanlık laikleşmemiş laikliği kabul etmek zorunda kalmıştır. Hristiyanlığın bu sürece uyum sağlaması zorunlu bir gelişmenin bir sonucu olmakla beraber kendisinin ortaya çıkışında taşıdığı bazı özgünlükler de bu gelişime ayak uydurabilmesinde bir ön-zemin yaratmıştır. Bu nedenle bu özgünlükler önemlidir. Kısaca bu nokta üzerinde de duralım.

Hristiyanlığın ortaya çıkışındaki özgünlük nedir?

Hristiyanlık, devletin çoktan beri var olduğu bir coğrafyada, devlet dışı bir çevrede doğmuştur. Hristiyanlık gücünün doruğunda köleci Roma imparatorluğu içinde yahudî cemaati çevrelerindeki aşırı sınıfsal farklılaşmaya tepki duyan, aşağı tabakalar arasında kendine yaşam alanı bulmuştur. Bu nedenle de Roma imparatorluğu'nun birkaç yüzyıl süren yoğun baskılarına maruz kalmıştır. okuma-yazması bile olmayan İsa'nın çağının en güçlü ve modern devleti olan Roma'nın devlet felsefesi-hukuku ve kurumlarına karşı ortaya koyabileceği ne bir devlet anlayışı ne de yasalrı, ticaret, ordu, vergi sistemi vb. hakkındaki değişik görüşleri olabirdir. Zira gelişmiş bir devlet-hukuk-ordu kurumlarının varlığı bu alanda bir ihtiyaç gerek bırakmamıştır. Böylece bir zaman ve coğrafyada şekillenen ve daha çok aşağı sınıfların Roma'nın köleci baskısından doğa eşitlik talep ve ihtiyaçlarına yanıt veren hristiyanlığın o günün koşullarında "Sezar'ın hakkını Sezar'a Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya verin" demesi son derece anlaşılabilir bir olgudur. Bu sözden anlaşılması gereken Roma'nın gücü ve otoritesi karşısında hristiyanlığın başlangıçta devletle (Romayla) çatışmaktan kaçınan bir tutumu benimsemek zorunda kaldığıdır.

"Hristiyanlık devletin çoktan beri var olduğu bir coğrafyada, devlet dışı bir çevrede doğmuştur. Hristiyanlık gücünün doruğunda köleci Roma imparatorluğu içinde yahudî cemaati çevrelerindeki sınıfsal farklılaşmaya tepki duyan tabakalar arasında kendine yaşam alanı bulmuştur."

Hristiyanlığın ortaya çıkışındaki bu özgül koşullar, onun başlangıçta dünya düzeyinde toplum ve devlet yaşamına ilişkin önermeler getirmemesinin başlıca nedenidir. Çünkü bu düzenleme Roma devletince gerçekleştirilmekteydi.

Hristiyanlığın doğduğu zaman ve coğrafyada Roma devletin baskısına maruz kalması onun eşitlik özelemlerinin sözcüsü olma ve aşağı sınıfın istemlerini kısmende olsa dile getirmesindedir. Bu durum hristiyanlığı bir kaç yüzyıl Roma'ya karşı ideolojik bir muhalefet odayı yapmış bu nedenle de hristiyanlık başlangıçtan itibaren devletin dışındaki bir alanda örgütlenip-kurumsallaşmak durumunda kalmıştır. Hristiyanlığın özgün yanlarından birisi de budur. Hristiyanlığın temel kurumu olan Kilise bu koşullarda devlet-iktidar alanı dışında örgütlenip kurumsallaşmış ve kendi hiyerarşisini oluşturmuş bağımsız bir kurum haline almıştır. Doğal olarak kilisenin bağımsız bir kurum olarak örgütlenmesi, kilise mensubu durumundaki din görevlilerinde bir ruhban sınıf olarak ayrışmasını ve örgütlenmesini doğurmuştur. Hristiyanlık bu özgül yönleriyle kavrandığında ve bu durum tarihsel gelişimi içinde değerlendirildiğinde daha sonraki süreçlerin algılanıp yorumlanması daha sağlıklı olur. Hristiyanlık köleci üretim tarzının çöküşüne paralel olarak tüm toplumu fetihci devlet devlet dini haline geldiğinde bile, Devlet ile Kilise arasındaki ayrılık sürmüştür. Devletle kilise ne kadar iç içe geçerse geçsin, devlet ile din aygıtı arasında hep bir ayrım, dolaşıyla da hep bir çelişme varolmuştur. Bir bütün Ortaçağ boyunca krallar hiç bir zaman aynı zamanda rahip olmamışlardır. Ortaçağ tarihi devlet ile Kilise, Kral ile Papa arasındaki mücadelelere konu olmuştur. Bu mücadelede iktidarı laik ya da teokratik olması sorunundan kaynaklanmamıştır. Siyasal iktidarın dinsel, teokratik olması tartışılmaz kabul edilen bir durumdur. Sorun bu dinselğin oluşturulmasında kilisenin rolü-yani egemen olup-olmama konusunda belirmiştir.

"İdeolojik-felsefi akımlar belli tarihsel koşullarda toplumsal-ekonomik değişimlerde önemli ve etkileyici rol oynarlar. Aralarında griff bir bütünlük vardır. Ancak bu denkleme ideolojik-felsefi gelişmenin kaynağının son tahlilde sosyo-ekonomik dinamikler olduğu gözardı edilmemeli onlara tarihsel nesnellikten kopuk özel egemen roller verilmemelidir."

Benzeri yanılgılar laikliğin gelişiminde ideolojik, felsefi alandaki oluşumların etkisine belirleyici roller atfedilen yaklaşımlarda da görülür. Bazı çevreler toplumsal-ekonomik değişim ve dönüşümlerin ifadesi olan siyasal-felsefi-ideolojik gelişmelerini kaynağından bağımsız dinamikler olarak ele almaktadırlar. Aydınlanma felsefesi diye özetleyebileceğimiz felsefi düşünceler ve reform hareketleri olarak bilinen gelişmelerin doğrudan laik düşüncenin gelişip yerleşmesine yol açtığı şeklinde yaklaşımlar temel toplumsal gerçekliği bir anlamda gözardı etmektedir. Oysa gerek reform hareketi gerekse aydınlanma felsefesi toplumsal-ekonomik dönüşümün belli bir zamanda belli coğrafyalarda ortaya çıkardığı düşünceler felsefi oluşumlardır. Elbette düşünceler felsefi alanda kilise otoritesine ve dinin doğmasına karşı yükselen hareketler toplumsal sürecin ileriye doğru devinimine ilici bir güç olarak katkıda bulunmuş daha büyük atılım ve dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Bu anlamda düşünceler-felsefi

Hristiyanlığın bu özgün yönleri ve bu özgünlüklerin tarihsel gelişim içinde oynadığı rol bugün batıda bilinen anlamıyla laikliğe ulaşımında gözönünde bulundurulması gereken faktörler olarak algılanmalıdır. Ancak hemen burada da notladığımız bazı yanılsamalara da değinmekte yarar var.

Batı'yı laikliğe götüren esas faktörler hristiyanlığın bu özgünlükleri değildir

Kimi çevreler hristiyanlığın yukarıda değindiğimiz kilise-devlet ayrılığı şeklindeki özgünlüğünü batıda laikliğe ulaşımının başlıca nedeni saymaktadırlar. Bu özgünlüğün bildiğimiz batıdaki laikliğin gelişmesinde karmaşık toplumsal-ekonomik, kültürel ilişkiler bağlamında toplumsal-tarihsel evrim sürecinde olumlu bir işlev gördüğü söylenebilir. Ancak bu olguyu başlı başına laik gelişimin nedeni saymak tarihsel gerçeklerden ve toplum biliminden habersiz olmak demektir. Tarihsel süreçte toplumsal gelişimin temel dinamiği ekonomik-toplumsal güçlerdir. Din sosyal bilincin bir biçimidir. Ve toplumsal gelişimin belli bir anında ortaya çıkmıştır. Bu tarihsel bilimle gerçeklik göz önünde tutulduğunda şu yada bu dinin söyle yada böyle bir özelliğe sahip olmasının belirleyen faktörler tarihsel sosyo-ekonomik faktörler olarak algılanır. Doğal olarak toplumsal-ekonomik süreçte dinin özgünlükleri değişim ve dönüşümlerde bu temel faktörlerin ilici gücüne bağlı olarak bir anlam kazanabilir. Yoksa dinin kuram ve özelliklerinin kendi başına toplumsal değişimi belirleyen-yönlendiren fonksiyonları yoktur. Bu anlamda hristiyanlığı laikliğe götüren koşullar, kendi doğasındaki özelliklerin doğal bir sonucu değil, toplumsal-ekonomik değişimin zorlamasının ürünüdür.

"İdeolojik-felsefi akımlar belli tarihsel koşullarda toplumsal-ekonomik değişimlerde önemli ve etkileyici rol oynarlar. Aralarında griff bir bütünlük vardır. Ancak bu denkleme ideolojik-felsefi gelişmenin kaynağının son tahlilde sosyo-ekonomik dinamikler olduğu gözardı edilmemeli onlara tarihsel nesnellikten kopuk özel egemen roller verilmemelidir."

Benzeri yanılgılar laikliğin gelişiminde ideolojik, felsefi alandaki oluşumların etkisine belirleyici roller atfedilen yaklaşımlarda da görülür. Bazı çevreler toplumsal-ekonomik değişim ve dönüşümlerin ifadesi olan siyasal-felsefi-ideolojik gelişmelerini kaynağından bağımsız dinamikler olarak ele almaktadırlar. Aydınlanma felsefesi diye özetleyebileceğimiz felsefi düşünceler ve reform hareketleri olarak bilinen gelişmelerin doğrudan laik düşüncenin gelişip yerleşmesine yol açtığı şeklinde yaklaşımlar temel toplumsal gerçekliği bir anlamda gözardı etmektedir. Oysa gerek reform hareketi gerekse aydınlanma felsefesi toplumsal-ekonomik dönüşümün belli bir zamanda belli coğrafyalarda ortaya çıkardığı düşünceler felsefi oluşumlardır. Elbette düşünceler felsefi alanda kilise otoritesine ve dinin doğmasına karşı yükselen hareketler toplumsal sürecin ileriye doğru devinimine ilici bir güç olarak katkıda bulunmuş daha büyük atılım ve dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Bu anlamda düşünceler-felsefi

alandaki gelişmeleri-reform hareketini yalnızca toplumsal değişimin etkisiz bir yansıması olarak görmek yanlıştır. İdeolojik-felsefi akımlar belli tarihsel koşullarda toplumsal-ekonomik değişimlerde önemli ve etkileyici bir rol oynarlar. Aralarında griff bir bütünlük vardır. Ancak bu denkleme ideolojik-felsefi gelişmenin kaynağının son tahlilde sosyo-ekonomik dinamikler olduğu gözardı edilmemeli, onlara tarihsel nesnellikten kopuk özel egemen roller verilmemelidir.

Batı'daki laik gelişmeye hangi faktörlerin yol açtığı noktasında özellikle hristiyan dininin özelliklerine dayanılarak geliştirilen bu yanlış değerlendirmeler üzerinde durduktan sonra, şimdi bu gelişmeye gerçekle mümkün kılan nedenleri açıklayalım.

Laiklik yükselen kapitalizmin-burjuvazinin ürünüdür

Bu açıdan "laiklik" kavramının yalnızca belli bir siyasal düşüncel nedene bağlanmasa yüzye de bir açıklama biçimi olur. Gerçekten bu yorum biçimi sınıfsal bir gelişimin ürünü olan nedenleri savsaklayıp, yüzyeysel etkenleri "neden" saymaktadır. Laikliğin nedenleri sayılan düşünce ve olaylar, gerçekte çok daha temeldeki gelişimin ürünü olunca, laiklik de o gelişimin bir sonucu olarak belirmişdir. Bu gelişim de burjuvazinin sınıf olarak gelişip, siyasal iktidara yönelişidir. Ekonomik temellere dayanan burjuvazinin sınıfsal gelişimi, her zaman olduğu gibi, yeni bir felsefeyi, yeni bir ekonomik toplumsal görüşü de birlikte getirmiş, yeni bir dünya görüşü olarak ortaya çıkmıştır. Nasıl "tabii hakteoris", "klasik demokrasi kavram ve sistemi" "1789 Fransız Devrimi" burjuvazinin dünya görüşünün ürünü olan doktrinler ve olayları, laiklik de bu dünya görüşünün bir parçasıdır. Bu açıdan, burjuvazinin sınıfsal gelişimi ile laikliğin doğuşu arasında şaşmaz bir bağlantı bulunmaktadır. (Çetin Özek Devlet ve Din syf 47)

Çetin Özek'in çok açık olarak vurguladığı gibi laiklik olgusunu kavramakta burjuvazinin sınıf olarak doğup gelişmesi anahtar konumundadır.

Hareket noktası ne hristiyanlık dini ne düşüncel, felsefi alandaki açılımları, ne de reform, rönesans hareketleridir. Elbetteki doğup gelişen bir dinin ya da düşüncel, felsefi akımın doğup geliştiği toplumsal zeminden bağımsız kendi bir etki gücü vardır. Bu nedenle reform, rönesans akımlarının, aydınlanma felsefesini diye özetlediğimiz düşüncel-felsefi gelişmelerin dünya ölçeğinde bir etki ve yayılma gücü olmuştur. Bu etki ve yayılmanın değişik coğrafya ve toplumsal dokümlerde farklı sonuçlar ürettiği ve bunların bir anlamda sosyo-ekonomik düzlemle bire bir çıktığıdır bir gerçektir. Ancak bu gerçekliğin altının çizilmesi bu akımların kaynağında gelişen kapitalizmin ve yükselen burjuva sınıfının bulunduğu gerçeğini gözardı ettirmemelidir.

Nitekim Ç.Özek Devlet ve Din adlı eserinde bu noktayı açıklıkla ortaya koymaktadır.

"Dinde reform olgusuna yolaçan gelişme kapitalist ilişkilerin gelişiminin ürünü olarak ulusal krallıkların doğması ve papaya karşı bağımsızlık kavgasına yönelmesidir."

"J.Z. Rousseau, Voltaire, Diderot ve Ansiklopedistler gerçekte, yeni bir dönemde, Burjuva demokratik düzenin temellerini atan, teorinin kurarken, doğal olarak laik bir sistemi de savunmak durumundaydılar; laiklik şaşmaz bir biçimde burjuva dünya görüşünün amaçlanmasına yönelik nitelik taşıyordu." (Çetin Özek Devlet ve Din syf. 50)

Batı'da gündeme gelen dinde reform olgusu ve bu çerçevede başlayan gelişmelerin ürünü olan protestanlık vb. mesheplerde bu gerçeğin ışığında kavranmalıdır.

Dinde reform olgusuna yol açan gelişme kapitalist ilişkilerin gelişiminin ürünü olarak ulusal krallıkların doğması ve papaya karşı bağımsızlık kavgasına yönelmesidir. Keza kiliseye karşı bu baş kaldırı, İsveç, İngiltere, Norveç, Danimarka, İsviçre gibi ülkelerde yükselen burjuvazinin Kiliseye ve Feodal aristokrasiyeye aif toprakların ele geçirilmesi eyleminin bir sonucu olarak algılanmalıdır. (1)

"Protestanlık İsa'nın doğumundan 15 yüzyıl sonra ortaya çıkmış ve esas olarak Hıristiyan, öğretisinin yeni ve farklı bir yorumudur. Yani protestanlığın neden 15 yüzyıl bek ledikten sonra, hangi koşulların etkisi altında ortaya çıktığını incelemek gerekmektedir. Buna göre Protestanlığın tarih sahnesine çıkışını, belli toplumlarda ortaya çıkan belli, köklü ve kapsamlı sosyo-ekonomik değişimlere bağlamak bir bakıma daha yakın gözükebilecektir. Başka bir deyişle Protestanlığın doğuşuna yol açan temel etkinin, tarihin belli bir döneminde ve belirli toplumlarda baş göstermiş olan kapitalist dönüşüm olduğu ileri sürülebilir." (G.Şaylan İslamiyet ve Siyaset syf. 10)

Kısaca, son tahlilde "keramet" Hıristiyanlıkta Voltaire, Rousoo yada Luther-Calvin'de değil öncelikle kapitalizm ve burjuvazidedir.

Laiklik hıristiyanlığın egemen olduğu bütün ülkelerde zamandaş ve aynı biçimlerde gerçekleşmemiştir

Laikliğin gelişim tarihinin kapitalizm ve burjuvazinin yükselmesiyle yakından bağlantılı olduğunu yukarıda açıklamaya çalıştık. Bu gerçeklerin ışığında şu noktaları da vurgulamakla yarar var.

Laiklik, hıristiyanlığın egemen din olduğu Avrupa'da aynı zamanda aynı özellikleri taşıyan süreçlerde aynı kapsamlarda gelişip, yerleşmiş değildir. Avrupa coğrafyasının taşıdığı farklı sosyo-ekonomik örgütlenmeler, kültür çeşitlilikleri ve diğer faktörler hıristiyanlığın Avrupa'da yayılıp kurumlaşmasında da çeşitlenmesine ve işlevinin belli boyutlarıyla farklılaşmasına yol açmıştır. Örneğin: Batı Roma'da ve Batı Roma'nın yıkılmasından sonra hıristiyanlığın örgütlenmesi ve kurum olarak işleviyle Bizans (Doğu Roma) ve Rusya'da hıristiyanlığın kurumsal işlevi farklı olmuştur. Doğal olarak bu durum sosyo-ekonomik dönüşümün farklı coğrafyalarda farklı zamanlarda farklı biçimlerle kapitalizme evrilmesine paralel olarak laikleşme sürecinin kendine özgü biçimleri kazanmasında da gözlemlenebilir. Örneğin: Feodal sürecin en özgün şekillerde yaşandığı Kuzey ve Kuzey batı Avrupa kapitalizme sürecini merkezi çok uluslu devletlerin hüküm sürdüğü Doğu Avrupa'dan daha önce ve farklı yaşamıştır. Kapitalist gelişiminin ve burjuvazinin siyasi iktidara egemen oluş süreci ve biçiminin göstediği farklı-

laşmalar laik bir sistemin yerleşme süreci ve özelliklerini de iki boyutta etkilemiştir. Ayrıca kapitalist sürecin taşıdığı evrensel karekter ve ideolojik-düşünsel planda gelişen yeni akımların bu süreci zamandaş yaşamayan diğer coğrafyalar üzerinde çok çeşitli etkiler yarattığı da gözden uzak tutulmamalıdır. Nitekim Fransız burjuva Demokratik Devrimi burjuvazinin siyasi iktidarı açısından en uç örneği simgelediği laik bir sistemin en olgun gelişip kurumlaşması açısından da en ileri örnek olmuştur. Bu noktada Fransız Devrimi ve aydınlanma felsefesi Fransa sınırlarını çok ötesinde evrensel boyutlarda etkilere kaynaklık etmiştir. Artık Avrupa ve hatta dünya coğrafyasını bu gelişmelerden bağımsız değerlendirme olanağı kalmamıştır.

Nitekim kapitalist gelişiminin getirdiği burjuva siyasi iktidarın ve ulusal devlete ulaşma sürecinin oldukça karmaşık ve sancılı yollar izlediği İtalya-İspanya gibi Güney ülkelerinde de çok uluslu imparator-

vurduğu ülkelerde laiklikten oldukça uzaklaşan devlet-din kaynaşması ve dinin politik planda etkili olarak kullanılması örnekleri Avrupa'da hayli yaşanmıştır. Bu nedenle batı ülkelerinin kapitalizmle birlikte hemen laikleştikleri ve laikliğin sürekli en olgun anlamıyla bu ülkelerde kesinleştiği olarak yaşana geldiği gibi bir düşünce tümüyle bir yanlısıdır. Daha ötesi günümüzde bile idealize edilen laik sistemin tam anlamıyla işlenmediği, laiklik adına eleştirilere konu edilebilecek bir çok olumsuz uygulama ve kurumlara sahne olan Avrupa ülkeleri vardır. Örneğin: İsveç, Norveç, İspanya, Portekiz, İngiltere gibi ülkelerde en azından dinler mezhepler arasında devletin tam yansızlığının sağlanamazlığı söylenemez. Hatta tanrı tanımı, veya hıristiyanlığa karşı olmak bu ülkelerin bazılarında örgütlü eylemsel bir etkenliğe dönüşürdüğünde yasaların pekte değil laik/laiklik güvencesi altında değildir.

Bu olgulara karşın bir anlamda

— Hıristiyanlık inancı birçok Latin Amerika ülkesinde politik ideoloji durumuna geldi. Diktatörlüklere karşı savaşan yoksul halk kitleleri çarşıya gelmiş İsa'dan güç alıyorlar.

luların (Avusturya-Rusya) hüküm sürdüğü Orta ve Doğu Avrupa'da laik bir sistemin en olgun anlamıyla gelişip kurumlaşmasının hayli uzun bir zaman dilimine yayıldığı ve Fransız devriminin derin izlerini etkilediklerini taşıdığına gözlemlemek mümkündür.

Burada önemli bir başka konuyu vurgulamakla yarar var. Kapitalist gelişme ve burjuvazinin siyasi iktidarı eylemi laik gelişimin temel dinamiği olmakla beraber onu sürekli ileri taşıyan bir olgu değildir. Burjuvazinin laikliği siyasi iktidara egemen olma, kendi egemenliğini kurumlaştırma noktasına kadardır. Bu süreç belirginleştiikten sonra durumun farklılaştığını görürüz. Kısaca bu noktadan da üzerinde durmakta fayda var.

"Laik gelişimin anahtarının kapitalizm ve burjuvazi olduğunu saptamak yelmez. Kapitalizmin nasıl geliştiği, yükselen burjuva sınıfının niteliği de laik gelişme sürecinin özelliklerini belirlemede oldukça önemlidir."

Burjuvazi ihtiyacı kadar laiktir

Siyasi iktidara ulaşmak için din-kilise ile çatışmak durumunda kalan burjuvazinin siyasi iktidara yerleştiikten sonra mevcut düzenini kurumlaşmış sürdürme noktasında dini kullandığı bilinmektedir. Avrupa Kitası da burjuva devrimlerinin yükselme çağından sonra bu gelişmelere sahne olmuş, burjuva ile kilise arasında kapitalist sistemin yerleşip kurumlaşması konusunda bu ulaşma oluşmuştur. Her ülke özeline farklı özellikler gösteren bu süreç bir yönüyle ulusal burjuvazinin egemen olduğu ülke sınırları çerçevesinde bir çeşit "ulusal hıristiyanlığın" oluşumunda olduğu açıktır. Burjuvazi ile kilisenin her ülke zemininde ki bu özgül ulaşması, özellikle burjuvazinin iktidarının, yükselen işçi-emekçi sınıfların eylemi karşısında korunması konusunda önemli ve ilginç örnekler ortaya koymuştur. Burjuvazinin otoriter, faşist yönetimele baş-

kapitalizm ve burjuvazinin Anavatanı durumundaki bu ülkelerde laiklik oldukça ileri boyutlarda gelişip kurumlaşmıştır. Bu nokta da gözardı edilmemelidir. Ayrıca laikliğin bu iki boyutta gelişip kurumlaşmasında da yıllar boyunca mücadelede önemli bir güç olarak yer alan işçi sınıfının rolü unutulmamalı, bu gelişme yalnızca burjuvaziye mal edilmemelidir. Değindiğimiz bu konuları Prf. Çetin Özek Devlet ve Din adlı eserinde şöyle vurgulamaktadır.

Bu olgulara karşın bir anlamda

— Hıristiyanlık inancı birçok Latin Amerika ülkesinde politik ideoloji durumuna geldi. Diktatörlüklere karşı savaşan yoksul halk kitleleri çarşıya gelmiş İsa'dan güç alıyorlar.

"Batı'nın toplumsal gelişmelerinin yarattığı kapitalizme ve endüstrileşme, laik demokratik ulusal siyasal yapılarla yol açarken, kilisenin siyasi iktidarı üzerindeki dinsel gücü ve kaynaşması kırılmıştır. Buna karşılık "din"; insanların zihinlerindeki bir ideoloji olarak kavranmış toplumsal ve ekonomik ilişkilerden soyutlanmıştır. Bu soyutlama, siyasal biçim açısından bağlayıcı emredici otorite olmaktan çıkartılan dinin, kişisel davranışlar, ilişkiler, tercihler açısından etkinliğini sürdürmesi sonucunu yaratmıştır. Bu nedenle ki, batının tümüden laik olduğu, salt aklın yönetimine ve etkinliğinde olduğu savı gerçeği değildir. Yalnızca ekonomik gelişiminin yarattığı yeni kültür, uygarlık gelişimi açısından dinsel bağnazlığın ve engelleyiciliğin yok edilmesi değilse de en büyük ölçüde sınırlandırılması sonucunu doğurmuştur. ....Özellikle karşıtlarıyla karşılaştıkça, laik burjuvazinin yarattığı etki altına alabilmek açısından "demokratik" düzenden saparak, dinselğe dayanan otoriter siyasal biçimleri denediği de tarihsel olgularla kanıtlanmaktadır." (Ç.Özek Devlet ve Din syf.647)

Sonuç

Bu gerçeklerden çıkarılacak başlıca sonuçlarda böylece belirginleşmektedir.

Laik gelişimin anahtarının kapitalizm ve burjuvazi olduğunu saptamak yelmez. Kapitalizmin nasıl geliştiği, yükselen burjuva sınıfının niteliği de laik gelişme sürecinin özelliklerini belirlemede oldukça önemlidir. Bu nokta gerek hıristiyanlığın egemen olduğu ülkelerdeki laik gelişimin farklılıklarını, gerekse islamın egemen olduğu ülkelerdeki laikleşme sürecinin sorunlarını belirleyici bir role sahiptir.

Ayrıca bu belirlemelerden çıkara-

lacak temel bir sonuçta şöyle özetlenebilir.

Burjuvazi devrimci kimliğini yitirdiği oranda laiklikten uzaklaşmakta, laikliği sulandırmakta ve onu sadece din-devlet işlevi ayrılığı gibi dar bir alana hapsederek dinle uzlaşmıştır. Gerçek anlamıyla laikliğin tüm toplumsal ilişkilere yayılması "kutsal" olanın insan ilişkileri ve değerler sisteminin dışına çıkarılması bir noktadan sonra esas olarak burjuvazinin değil, işçi sınıfının ve geniş emekçi yığınların mücadelelerinin konusu ve ürünü olmaktadır. Avrupa ülkelerindeki laikleşmenin bugün geldiği boyutlar değerlendirilmeden de bu gerçeklik göz önünde tutulmalı ve laikleşme yalnızca burjuvaziye mal edilmemelidir.

Bütün bu olguların ışığında; islamda laiklik ve ülkemizdeki laiklik uygulamalarına ilişkin tartışmalarda da önemle gözönünde bulundurulması gereken bir başka gerçeğin daha afloatını çizmek gerekir.

Laikleşmenin evrensel, bütün za-

hıristiyanlık olmadığı gibi, Doğu'nun yada islam dininin egemen olduğu ülkelerin laikleşmemiş olmasının kaynağında da islam dini yoktur. Din olarak bu iki dinin ortaya çıkış koşullarından ileri gelen ve yayıldıkları coğrafyaların kültürel sosyo-ekonomik yapılarıyla gündirdikleri ilişkiden doğan özgünlükler laikleşme sürecinde şöyle yada böyle işlev gören faktörler olmaktadır öte belirleyici bir özelliğe sahip değillerdir.

İslam dininin anayasası kabul edilen Kuran'ın yalnız bireyin Allah'a karşı görevlerini değil, günlük yaşamını, siyasi, ticari, medeni, hukuk konularını ve aile ilişkilerini de içeren hükümler taşıması genellikle islam dininin reformasyonu ve laikliği reddetmesinin nedeni olarak yorumlanmıştır. Hatta bazen islam dininin egemen olduğu ülkelerin laikliğe ulaşamaması olması, islamın bu bütüncül yapısıyla izah edilmeye çalışılmıştır. Gerçekte yukarıda hıristiyanlığı dini ve laiklik olgusu üzerinde dururken bu yanıtlamalara bir ölçüde açıklık getirilmiştir. Ancak yine de islam dini açısından konunun bu yönü üzerinde burada da kısaca durulur.

İslam dininin egemen olduğu ülkelerin hiç birinde (Türkiye'nin özgün durumu hariç) batıdaki bilinen anlamıyla bir laikleşmenin gelişip kurumlaşmaması olması laiklikle islam dini arasındaki ilişkilerin çeşitli araştırma ve tartışmalarına konu olmasına neden olmuştur. Bu sonuçtan yola çıkan kimi uzman ve araştırmacılar islam ülkelerinde laik sisteme ulaşamamış olmasının temel nedenlerini islam dininin kenarında aramışlar ve sorunu bu noktada islam dininin özgünlükleriyle izah etmeye çalışmışlardır. Çok geniş bir çevrede etkili olan bu görüşler islamın laikliği yadsayan özelliklere sahip olduğu bu nedenle islamın egemen olduğu ülkelerin laikleşemediğini içermektedir.

Gerçekte dinlerin hiçbirinin laik olmadığına vurgulanmıştır. Bu nedenle islam dininde de laik olmadığı ve onunla çatıştığı açıktır. Ancak bir başka gerçek de laikleşmenin dinamiklerinin dinin kendisinde değil toplumsal-ekonomik değişimde yattığıdır. Dolayısıyla hıristiyanlık yada islamlığın laikleşmemiş olmasının esas nedenleri bu dinlerin kendisinde aranamaz. Elbette islam dininin çeşitli özellikleri laikleşmeyi kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı bir ön zemini oluşturur. Bu hıristiyanlık içinde sözkonusudur. Nitekim yukarıda hıristiyanlığın özelliklerinin laikleşme açısından olumlu bir ön zemini yarattığını belirtmiştik. İslam içinde olsa olsa bu ön zemin laikleşmeyi zorlaştırıcı olduğu söylenebilir. İslamın doğup-geliştigi zaman ve ortamın özellikleri ve gördüğü işlevi özgünlüğü hıristiyanlıktan belli farklılıklar göstermektedir. Ancak bu farklılıklar laikleşmemiş olmanın başlıca nedenleri olarak gösterilemez. İslamın egemen olduğu ülkelerde laik bir sistemin gelişip kurumlaşmamasının nedenleri öncelikle islam dininin kendisinde değil, bu dinin egemen olduğu coğrafyanın sosyo-ekonomik yapılanmasında ve dönüşümünün karekterinde aranmalıdır. İslamın kendi taşıdığı özgünlüklerin değerlendirilmesi de ancak böyle bütünsel ve sağlıklı bir yaklaşımın parçası olarak ele alınır yararlı olur.

İSLAM DİNİ VE LAİKLİK

Laiklik olgusunun batıda, hıristiyan dininin egemen olduğu ülkelerde ortaya çıkması ve tarihsel süreç içerisinde bilinen anlam ve içeriğe ulaşmasına karşın böylesi bir gelişimin islam dininin egemen olduğu ülkelerde aynı düzlemde gerçekleşemeyişi toplum bilimciler ve araştırmacılar açısından çeşitli tartışmaların konusu olmuştur. Günümüzde de bu konu aktüel tartışma konusu olma özelliğini sürdürmektedir.

Gündeme getirilen görüşlerin her birisi üzerinde ayrıntılıca duracak değiliz.

"İslam dini hıristiyanlığın aksine devlet örgütlenmesinin henüz tam oluşmadığı bir coğrafyada Arabistan Yarımadası'nda devlete geçiş sürecinde doğmuştur. Yani islamiyet bir din olmasının yanısıra doğrudan bir devlet örgütlenmesi olarak şekillenmiştir."

Ancak yazının yukarıdaki bölümlerinde laikliğin tarihsel gelişimini inceleyen ortaya koyduğumuz çerçeve ışığında bu tartışmalar üzerinde duracağız. Aslında hıristiyan dininin laikleşmenin nedeni ve itici gücü olmadığını belirleyen tartışmamız, islam dini-laik tartışmalarının da çerçevesini belirlemektedir. Sadece burada, kurulan ters ilişkinin de doğru olmadığı ortaya konacaktır. En özet ifadeyle söylersek kimi çevrelerin iddia ettiği gibi Avrupa'nın laikleşmesinin kaynağında

İslam dini hangi tarihsel koşullarda ortaya çıkmış ve nasıl bir işlev üstlenmiştir?

İslam dini hıristiyanlığın aksine devlet örgütlenmesinin henüz tam oluşmadığı bir coğrafyada Arabistan yarımadasında devlete geçiş sürecinde doğmuştur. Yani islamiyet bir din olmasının yanısıra doğrudan bir devlet örgütlenmesi olarak şekillenmiştir. Bu anlamda islamiyet başlangıçta aynı zamanda hem devlet dini, hem de bir din devleti olma özelliğini kazanmıştır. Din ve devletin aynı anda iç içe gelişip şekillenmesi olmasın, hıristiyanlıkta olduğu gibi özerk bir "kilise" kurumunun ve ruh-

banlar sınıfının gelişip, kurumsallaşma-
sına olanak vermemiştir.

İslam dininin ortaya çıkışındaki
bu özgün durum doğayla barışık olarak onun
kuramına da olduğu gibi yansımış-
tır. İslam dini kuram olarak bir devlet
örgütlenmesinin ihtiyaçlarını karşı-
layacak insan ve toplum ilişkilerini
düzenleyen bir karakter taşımıştır.
Keza İslam dini tarihsel olarak orta-
ya çıktığı koşullarda Arabistan ya-
rımadasındaki sosyo-ekonomik
yaşamın ve kabile federasyonunun
istikrarlı bir devlet düzenine evrime
ihtiyacının derin izlerini taşımıştır. İ-
slamın kuramı ortaya çıktığı tarihsel
koşulların ışığında değerlendirildi-
ğinde çok daha iyi anlaşılabilir. Bu
konu İslamın tarihsel gelişimi ve la-
ikleşme sorunsalını değerlendirmeye
ve kavramakta da oldukça önem
taşır.

İslamın ortaya çıktığı dönemde
Arabistan yarımadasındaki koşulları
ve İslamın gördüğü şlevi Halil Berktaş
şöyle özetlemektedir.

"İslamiyet, aynı anda hem devlet
dini, hem din devleti olarak doğduğu
için oldukça uzun bir süre, din aygıtı ile
devlet aygıtı arasında hiç bir farklılık
oluşmaz; özerk bir "İslam kilisesi" hiç
bir zaman ortaya çıkmaz... Tüccar,
kervancı, savaşçı ve örgütlü Muham-
met bütün bir Arap toplumunu yeni bir
"dünya nizamı"na sokmak devletli kıl-
mak için ileri atılırken, Kuran'ı sadece
din alanıyla ilgili bir kitap olarak değil,
adeta hem kendi "parti"sinin
tüzüğü, hem Arap-İslam devletinin "A-
nayasası temel yasalar toplumu olarak
ortaya çıkar...Kuran, kime karşı ne-
rede, ne zaman savaşılacağından, gani-
metin nasıl paylaşılacağına, dar an-
lamda dini yükümlülüklerden vergi ve
ticaret esaslarına, aile yapısından vera-
set kurallarına kadar her şeyini düzen-
ler Arap-Müslüman cemaatinin ve onun,
İmam'ın hem baş rahip, hem
devlet reisi Ordu komutanı ve hakim
olduğu tek-hiyerarşik bir örgütlenme
içine sokar." (H.Berktaş İslamiyetin
"Dünya Nizamı" iddiası Saçak Dergi
syf. 22)

İslam dininin doğuşundaki tarihsel
koşulları ve bu koşulların onun
kuramına yansımaları açıkladıktan
sonra, İslam dinini kısaca hristiyan-
lıkla karşılaştırıp taşıdığı en temel
farklılıkları da özetlemektedir.

Gördüğü gibi İslam, hristiyanlık-
tan farklı olarak devletin varolu-
şu bir coğrafyada değil, devlet-
leşme sürecinde Arap toplumu
içinde doğmuş ve doğrudan hem
bir din hem de bir devlet olarak
örgütlenmiş kuramlaşmıştır. Yay-
gınlaşması da devletin fetih politikasıyla
olmuştur.

Bu Özellikli nedeniyle de İslam
dini yalnızca "öteki dünya" ile il-
gilenmemiş doğrudan doğruya "bu
dünya" ile de ilgilenmiştir. Böylece
İslam yaşamın tüm alanlarına ilişkin
önermeler sunan total bir din özelli-
ğini başlangıçta kazanmıştır.

İslam dini sınıfsal farklılaşmanın
yoğunluğuna bir tepki olarak aşağı
sınıfların eşitlik özlemine bir yanıt
olma kimliğiyle ortaya çıkmamış, bir
anlamıyla Mekke egemen tüccar
kastına yakın duran orta sınıfların
sosyo-ekonomik yaşamı daha adil
düzenleme işlemlerine yanıt olma
niteliğini taşımıştır. Bu özelliği nedene-
niyle de köklü ve uzun süreli bir
ideolojik muhalefet odağı olmaması
10 yıllık gibi kısa bir sürenin sonunda
doğrudan Mekke egemen kastla-
rıyla bütünleşmiş, onlarca benim-
senmiştir.

İslamın başlangıçtan itibaren
hem bir din hem bir devlet olarak
örgütlenmesi, hemde egemen
kastla kısa sürede bütünleşerek,
muhalif bir konumda kalmayışı, İ-
slamda bağımsız bir ruhban sınıfı ve
hristiyanlık benzeri bir "kilise" ku-
rumsallaşmasına olanak vermemesi
din olgusu devletle iç içe gelişip kurum-
laşmıştır. İslam'ın kutsal ibadet yeri
sayılan camilerin bir ibadet yeri ol-
maktan öte devletten bağımsız
özerk bir kurum olma özelliği hiç
olmamıştır.

İslamın belli başlı özgünlükleri
bunlardır. Bu özgünlükler İslamın tarihsel
süreç boyunca gelişip-

yayılması sırasında çeşitli dönem ve
coğrafyalarda belli dönüşümlere
ve farklılaşmalara uğramıştır. As-
lında bu farklılıkların evrim içerisinde
incelenip tartışılması oldukça
önemlidir. Örneğin her ikisi de İslami
devlet olarak tanımlanan Emevi ve
Selçuklu imparatorluklarında İslam-
ın oynadığı rol ve devlet-din ilişki-
leri önemli farklılıklar içerir. Aynı du-
rum Osmanlı imparatorluğu içinde

sorunsalını değerlendirmekte an-
ahtar bir role sahiptir. Evet, tabir
yerindeyse "Tanrı'nın" çok erken
geldiği Ortadoğu'ya kapitalizm çok
geç geldi ve doğrudan dış bir sömür-
gürcü olarak geldi. Kapitalizmle
geç tanışma önemli bir konudur.
Ancak, tanışılan kapitalizmin niteliği
ve bu sürecin ürünü olan burjuvazi-
nin karakteri daha da önemlidir.

İslam ülkeleri açısından gecik-
miş bir kapitalistleşmeden söz edil-
mez. Kapitalistleşme de gecikme

konunun üzerinde duramayacağız.
Ancak burada kapitalist süreç
kendini iç dinamiği ile ulaşılamayan
da kalan İslam toplumlarının neden la-
ikleşme sorunlarını çözemediklerini
belirleyen faktörleri kısaca vurgula-
makla yetineceğiz.

Laikleşmek bir anlamda uluslaşmaktır. İslam toplumlarına ulusal bilinç oldukça geç gelişmiştir ve hala zayıftır

gözlemek mümkündür. O ne-
denle klasik bir İslam devleti teorisi
somut durumların özgünlüğünü
yadsayan sorunlara yol açan bir
yaklaşımdır. İslamın her somut tarihsel
koşulda ve değişik coğrafyalarda
şekillenen devletlerdeki işlev ve
konumunun gösterdiği farklılaş-
maların incelenip değerlendirilmesi
bir anlamda tarihcilerin işidir. Biz
önemli ve kısmen konumuzla bağ-
lantılı olmakla beraber konuyu uzatıp
dağıtmamak açısından bu konu-
ya burada girmeyeceğiz. Sadece
laikleşme süreci ve İslam -
bağlantısı noktasında bu ayrıntıların
da göz önünde bulundurulması,
öyle genel İslam devleti soyutlamaları
ve İslamın özelliklerini nedeniyle
laikleşemediği türünden yaklaşımlar-
dan kaçınılması gerektiğini belir-
lemekle yetineceğiz. Şimdi konumuz
açısından oldukça önemli olan bir
başka nokta üzerinde duralım. Evet,
İslam dininin egemen olduğu coğraf-
yada laikleşme neden gelişip ku-
rumsallaşmadı? Ya da bu coğraf-
yada laikleşmenin temel sorunsalı
nedir? Bu soruların yanıtlarının İslam
dininin özelliklerinde aranmasının
yanlışlığı üzerinde durduk. O halde
bu soruların yanıtını nerede hangi
faktörlerde arayacağız?

İslam dininin egemen olduğu coğrafya kapitalizmle Avrupa'dan çok farklı tarihsel koşullarda ve farklı bir biçimde tanıştı

Batı'da hristiyan dininin laikleş-
mesi sürecini incelerken belirleyici
unsurun gelişen kapitalizm ve yük-
selen burjuvazi olduğunu belirtmiş-
tik. İslam dininin egemen olduğu
coğrafya açısından da kapitalizm
olgusu temel bir öneme sahiptir.
Batıyı laisizme taşıyan kapitalizm ve
burjuvazi, İslam toplumlarını niçin
taşıyamadı? İslam toplumlarını ka-
pitalizme batıdan (Avrupa'dan)
çok sonra tanıştırdı ve ve tanıştığı
kapitalizmde kolonyalist giderek
empyrialist kapitalizm olduğunu
özellikle vurgulamak gerekiryor. Bu
nokta İslam toplumlarının laikleşme

esas olarak kapitalist gelişmeyi
kendini iç dinamiği ile yaşamak an-
cak bunu kapitalistleşme sürecinin
ilk yansıdığı ülkelerde zamanaşırı
yaşamamak anlamında kullanılır.
Özellikle Orta ve Doğu Avrupa'daki
süreç bu durum için örnek
teşkil eder. İslam ülkelerinin böyle-
lesi bir kapitalist gecikme değildir.
Doğrudan doğruya kapitalist sömür-
gürcüçülük sisteminin yayılması ko-
şullarında kapitalizmle bir tanışma
söz konusudur. Tanışılan kapitalizm
bir iç dinamiğin ürünü olmayıp dış
kapitalist sömürge ilişkilerinin iç pa-
zardaki bir uzantısı olarak gelişmiş-
tir.

"İslam dini yalnızca "öteki dünya" ile ilgilenmemiş doğrudan doğruya "bu dünya" ile de ilgilenmiştir. Böylece İslam, yaşamın tüm alanlarına ilişkin önermeler sunan total bir din özelliğini kazanmıştır."

Doğal olarak gelişen kapitaliz-
min bu sömürgeci, karakteri önce-
likle ürettiği burjuva sınıfın işbirliği
karakterine de beraberinde getir-
miştir. Kapitalistleşme bu sömür-
geci dıssal karakteri ve cilizliğine
karşın İslam toplumlarının, toplumsal
yapısına girdiği andan itibaren
tedricen geleneksel toplumsal yapı-
lanmayı kültür ve değer yargılarını
sarsmaya, bozmaya başlamıştır. İ-
slam toplumlarının iç gelişme din-
amikleri bu süreçten sonra önemli
ölçüde empyrialist-kapitalist sömür-
gürcüçülük sisteminin emporik-
politikaları çerçevesinde canlanarak
şekillenmeye yönelmiştir. Kapitalist-
leşme sürecinin bu karakteri İslam
toplumlarının bir bütün sosyo-
ekonomik siyasal-kültürel yapılan-
masına yansımıştır. Doğal olarak
laikleşme sorunu da kapitalist geliş-
menin bu karakterinin derin izlerini
taşımıştır.

Bu nedenle böyle olmuştur. Yani
İslam toplumları kapitalistleşme sü-
recini neden yaşamamış ve sömür-
gürcüçülük durumunda kalmış-
lardır? Bu soru ve yanıtının incelenip
tartışılması nemli bir konudur; Ancak
konumuzun dışındadır. O nedenle

Kapitalist gelişmeyi kendi iç di-
namisiyle yaşamayan İslam top-
lumlarında, kapitalist gelişmenin
doğal sonuçları sayılan ve la-
ikleşme için temel öneme sahip iki
olguyu pek yaşamamıştır ya da çok
farklı biçimde yaşamıştır. **Ulusal
bir burjuvazi gelişmemiştir. Ulusal
bilinç ve ulusal devlet olgusu
gerçekleşmemiştir.**

Doğal olarak ulusal burjuva sını-
fın ve ulusal bir kapitalizmin yaşan-
maması kapitalizm öncesi sosyo-
ekonomik güçlere ve kültür-değer
sistemlerine karşı güçlü ideolojik-
felsefi mücadelelerde söz konusu
kılmıştır. Gelişen burjuvazinin
işbirlikçi-komprador karakteri ve
gücsüzlüğü onu devrimci çözümler-
inde ulusal pazar-ulusal devlet ta-
leplerinden hep uzak kılmış, yerleşik
egemen güç ve değerlerle ulaş-
mak yoluna gitmiştir. Empyrialist
sömürge sisteminin ekonomik-politik
çıkartıları ile uyum içinde olmak
zorunda olan işbirlikçi burjuva sını-
fın Avrupa ulusal kapitalizminin
ürettiği ulusal devrimci burjuva ro-
lünü oynaması, ulusal devlet tale-
bine yönelmesi, egemen güçlere,
yerleşik değerlere karşı kendi bay-
rağını yükseltmesini beklemek za-
ten eşyanın tabiatına aykırı bir du-
rum olurdu.

Kapitalizm, empyrializm aş-
masına geçişinde İslam dininin
egemen olduğu coğrafyaya şöyle
bir göz attığımızda, Osmanlı İmpa-
ratorluğu ve İran'ın dışında geri
kalan İslam toplumlarının yani İslam
çoğunluk dilini olarak yaşadığı
ülkelerinin tümünün sömürge du-
rumunda olduğunu görürüz. Birinci
paylaşım sonrası sömürge
olmayan yalnızca iki müslüman
ülke vardır. Türkiye ve İran. Asında
bu tablo bile İslam toplumlarındaki
laiklik sorunsalının neden çözümlen-
memiş olduğunu bir ölçüde an-
latmaktadır. Osmanlı İmparator-
luğu daha sonra Türkiye ve İran'ın
bu süreci ise biraz daha farklı ama
yine önemli ölçüde sömürgeleş-
me yaşamışlardır. Bağımsız bir devlet
olgusuna sahip olmaları yanı-
sömürge bir statüde sınıflandırmaları
da barınca nedendir. Bu ülkelerin
özel durumunu, özellikle Türkiye'nin
durumunu laiklik ve Türkiye başlığı
altında ayrıca inceleyeceğiz için
burada üzerinde durmayacağız.

İslam anti-batı söylemde ulusalık kimliğinin yerini almıştır

İslamın, egemen olduğu top-
lumlarında kapitalizmin içsel bir süreç
olarak yaşanması ve bu toplu-
ların sömürgeleşmeleri yukarıda
vurguladığımız iki temel olgunun
yanısıra çok daha başka gelişme-
leri de gündeme getirmiştir. Kısaca
bu olgulara da değinmekte yarar
var

Kapitalizmin empyrialist sömür-
geci bir olgu olarak bu toplumlarda
nufuz etmesi ve ulusal burjuvazinin
gelişmediği bir zeminde işbirlikçi
burjuvazi ve yerel egemenlere
dayanması, ulusal bilinen gelişme-
sini çarpıttığı, engellediği gibi, ka-
pitalizmin batı ve hristiyanlıkla özdeş
görülmesine ve ulusal bilincin zayıf-
lığında batı kapitalizmine-hristiyan
kültürüne karşı müslüman bilincinin
canlanmasına, ulusal kimliğin yerini
dinsel bir söylemin almasına yol
açmıştır. Anti-sömürgeci yaklaşım-
lar halk katmanlarında tümüyle İ-
slami bir kimlik kazanmıştır. Yani İslam
dini ulusal bilincin bir anlamda ye-
rine geçmiştir. Bu durum özellikle
Arap toplumlarının tümünde görü-
len çok yaygın bir olgudur. Batıda
ulusal kapitalizmin ve ulusal burju-
vazinin bileşiminin bir türevi olarak
gelişen laikliğin İslam toplumlarında
karşılaştığı bu paradox İslamın
kendini özgünlükleriyle de bütünle-
şince, İslam toplumlarının laik bir
sisteme ulaşamamaları daha anlaş-
ılır bir olgu olmaktadır.

Bu paradosxa karşın İslamın egem-
en olduğu ülkelerde gerçekte bir
laikleşme yaşanmıştır ve yaşan-
maktadır. Bu ülkelerin bir çoğunun
anayasasında İslam devleti yasa
da, bu ülkelerde İslam dini ve kural-
ları gerek devlet düzeninde gerekse
geleneksel anlamda toplum ve in-
san ilişkilerinde etkin bir olgu olsa da
bu ülkelerin bir çoğunu teokratik-
şeriatçı bir ülke olarak algılamak
pek mümkün değildir. İran ve Suudi
Arabistan hariç tutulursa diğer ülke-
lerin bir çoğu tedrici bir laikleşme
süreci içerisinde dirler. Son yıllarda
İslam hareketlerinin canlanması bu
gelişmeleri geriye itmiş ya da du-
raklatmışta olsa bir gelişme yaşan-
mıştır ve yaşanmaktadır. İslami ha-
reketlerin neden canlandığı ayrı bir
konudur. Bu dizimin sonunda bu
olguya değineceğiz. Burada şu
noktayı vurgulayalım bu ülkelerdeki
laikleşme süreci ve özellikleri elbet-
teki laikliğin Avrupa'da gelişmiş ol-
gunlaşması konumundan hayli uzak
ve epeyce farklıdır. Ancak Avru-
pa'da yaşanan kapitalistleşme sü-
recinin ve uluslaşma olgusunun ya-
rattığı bir farklılıktır bu kapitalizmin
İslam ülkelerindeki gelişme biçim ve
niteliği doğayla barışık farklı bir dönü-
şümü yaratmıştır. Ulusal bir dina-
mikden yoksun, devrimci bir ka-
rakteri olmayan işbirlikçi bir burjuva-
zinin ve empyrialist sömürgeçiliğin
eliyle gelişen kapitalizmin yarattığı
laikleşme bu kadar olabılır. Bu ülke-
lerdeki laiklik empyrialist güçlerin
ve yerli işbirlikçilerin çıkarlarını zede-
lemeyen tedrici bir laikleşmedir.
Uluslaşma sürecini çarpık yaşamış,
ulusal burjuvaziden yoksun, kendi
aydınlanma hareketini yaratamamış
toplumlar için başta bir sonuç
düşünmek te herhalde doğru ol-
mazdı.

Endonezya'dan ezayir'e uzanan
bir kuşak üzerinde etkin bir din olan
İslamın değişik boyutlarda bir laik-
leşme süreci yaşadığı ancak devlet
ve toplum ilişkilerinde radikal bir laik
kurumsallaşmanın oluşmadığı açıktır.
Bunun nedeni de İslam dininin her-
formu reddetmesi ya da total bir din
olması değil, içsel bir kapitalizmin
burjuva devrimini yaşamamış ol-
masıdır.

İslam dini radikal bir laikleşme
reforma zorlayacak onu düzeyde
zorunda bırakacak toplumsal-
ekonomik dinamikler, yani kapita-
lizm ve burjuvazi olabildir. Nitekim
hristiyanlık kendi dinamiği ile re-
forma ve laikliğe ulaşmış toplu-
msal dinamiğin zorlamasıyla re-
forma ve laikliği kabullenmek
zorunda kalmıştır.

ŞEHİTLERİMİZ

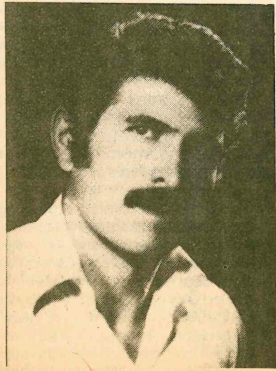

Mehmet Emin Kutlu
19 Temmuz Ankara işkence

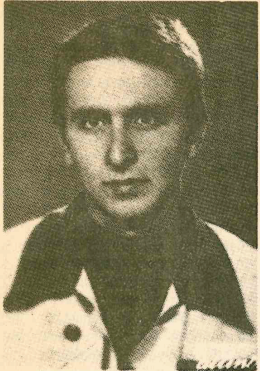
Necmi Kara Gülle
21 Haziran 1984'de
Ünye'de çatışma

M. Ali Sağrı
Mayıs 1984'de
Denizli'de çatışma.

Veysel Güney
Malatya doğumlu
11 Haziran 1981
G.Antep'te idam

S. Şahin Dokuyucu
1940 doğumlu
17 Haziran 1982'de
Ankara E. Müdürlüğü işkence.

Alabey Yılmaz
1956 doğumlu
23 Haziran 1982'de
Gölcükte işkence

Abdullah Gülbudak
1946 Fatsa doğumlu
15 Mayıs 1983
Mamak'ta işkence

Kenan Aydın
1959 Şavşat doğumlu
Mayıs 1981'de
Şavşat Pınarlı'da Çatışma

Orhan Keskin
4 Mayıs 1984
Diyarbakır Cezaevinde
Ölüm orucunda şehit düştü.

Sinan Cemgil
31 Mayıs 1971

Deniz Gezmiş
6 Mayıs 1972

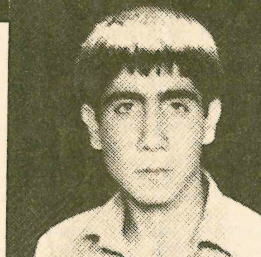
Yusuf Aslan
6 Mayıs 1972

Hüseyin İnan
6 Mayıs 1972

Fikri Sönmez
1938 Fatsa doğumlu
4 Mayıs 1985'de
Amasya cezaevi.

HÜŞEVİN CEVAHİR

Habil İrgül
21 Haziran 1984
Ünye'de çatışma

Mustafa Gülnar
22 Temmuz 83'de Antalya
Tekirova'da çatışma

Arif Turan
1962 doğumlu
12 Haziran 81'de
Borçka'da çatışma

Selim Martin
1956 doğumlu
27 Mayıs 1981 İzmir'de
Faşist Cunta
güçleri tarafından öldürüldü.

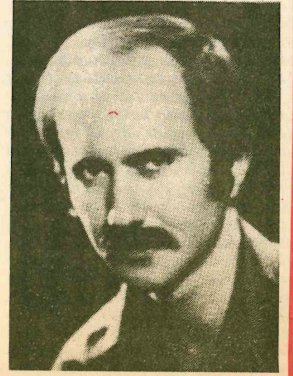
İbrahim Kaypakkaya
18 Mayıs 1972

Alpaslan Özdoğan
31 Mayıs 1971

Kadir Manga
31 Mayıs 1971

Ahmet Pehlivan
1953'de artvin doğumlu
1984 Tokat'ta çatışma

İbrahim Levent
23-24 Haziran
Ünye'de çatışma

Ayhan Gökvelioğlu
1956 Tokat doğumlu
Haziran 1984 Tokat çatışma

Gürsel Morgan
Ardanuç doğumlu
7 Temmuz 1981'de
Ardanuç'ta çatışma

Süleyman Ölmez
Reyhanlı doğumlu
17 Temmuz 1982'de
Antakya çatışma

Ensar Karahan
1953 Şavşat doğumlu
31 Mayıs 1981
Artvin'de işkence

Hasan Gök
1960 Hozat doğumlu
6 Haziran'da Ovacık'ta
çatışma